

ΕΤΟΣ 68° • Μάιος - Ιούνιος 2022 • Άρ. 651

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ

-
- ▶▶ Χριστός ανέστη! Μὴν κλαῖς!
 - ▶▶ Ἡ Γενοκτονία τῶν Ποντίων
 - ▶▶ Συγχώρηση: Μιὰ διαχρονικὴ καὶ συνεκτικὴ δύναμη τῆς κοινωνίας
 - ▶▶ 1453-1821: Πῶς φθάσαμε στὸ Ποθούμενο

Περιεχόμενα

❖ Πασχαλινὰ μνύματα (ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΣΙΚΟΥ)	81
❖ Χριστὸς ἀνέστη! Μὴν κλῆϊς! (ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ)	81
❖ Μνήμη Ποντίων (ΑΝΘΟΥΛΑ ΝΑΟΥΜΗ)	82
❖ Τὰ γεγονότα τῆς Γενοκτονίας στὴν περιοχὴ τῆς Σαμψούντας (ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΙΝΤΖΟΓΛΟΥ-ΑΜΑΣΛΙΔΟΥ)	83
❖ Γενοκτονία... Σφαγὴ... Γιατί νὰ τὰ θυμόμαστε αὐτά; (ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ)	85
❖ ἼΑχ, Μικρασία! (ΝΑΥΣΙΚΑ ΙΕΣΣΑΙ ΚΑΣΙΜΑΤΗ)	89
❖ Συγχώρηση: Μία διαχρονικὴ καὶ συνεκτικὴ δύναμη τῆς κοινωνίας (ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΚΑΒΟΥΛΗΣ)	90
❖ 1453-1821: Πῶς φθάσαμε στὸ Ποθούμενο (ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΒΕΛΑΣ)	93
❖ Ἀγαπᾶς με; (ΑΝΤΩΝΙΑ ΓΡΑΜΜΕΝΟΥ)	102
❖ 9 Μαΐου 1945. Ἡ συνθηκολόγηση τῆς Γερμανίας, τὸ τέλος τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στὴν Εὐρώπη (Α. Κ. ΚΟΡΝΑΡΟΥ-ΚΑΛΑΜΑΡΑ)	103
❖ Πῶς εἶναι τὰ ἀγγεῖά μας (ΖΩΗ ΡΙΖΟΚΩΣΤΑ-ΑΓΓΕΛΗ)	109
❖ Ὁ βασιλιὰς καὶ τὸ ἄλλογό του (ΓΙΑΝΝΗΣ ΑΝ. ΣΑΝΤΑΡΜΗΣ)	111
❖ Παναγία – Γυναίκα – Μάννα. Ἑορτὴ Ζωοδόχου Πηγῆς (ΓΑΡΥΦΑΛΛΙΑ ΚΑΛΑΜΠΟΚΗ)	114
❖ Ἄνοιξη! (ΛΙΤΣΑ ΑΠΑΛΑΚΗ)	119
❖ Τὸ παράπονο τοῦ Θεοῦ (ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΟΓΑΝΗ)	120

Ο ΚΟΣΜΟΣ
ΤΗΣ **ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ**

Ἐκδότρια: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτῖνες»,
ὁδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα
Τηλ. 210 3247294, 210 3235931

Τιμὴ τεύχους 2,5€.

Ἐτήσια Συδρομὴ: Ἐσωτερικοῦ 15€.

Ἐξωτερικοῦ: 30€.

Κύπρου: 20€.

Κυκλοφορεῖ ἀνά δύο μῆνες
μέ 40 σελίδες.

• **Διευθυντὴς Σύνταξης:** Γιάννης Κ. Τσέντος,
Θεοξινόνας 1, 166 74 Γλυφάδα
e-mail ἐπικοινωνίας: tsentosg@gmail.com

• **Τόπος ἔκδοσης:** Ἀθήνα

• **Μάιος 2022**

• **Δημιουργικὸ - Ἐκτύπωση:** «Λυχνία Α.Ε.»,
Ἀνδραβίδας 7, 136 71 Χαμόμυθο Ἀχαρνῶν,
Τηλ. 210 3410436, www.lyhnia.com

Παρακαλοῦμε, ἀποστέλλετε τίς συνεργασίες σας στὴ διεύ-
θυνση Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα.

Διατηροῦμε τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύουμε ἢ νὰ συντέ-
μουμε κατὰ τὴν κρίση μας ὅποιοδήποτε χειρόγραφο. Χειρό-
γραφα δημοσιευμένα ἢ μὴ δὲν ἐπιστρέφονται.

Πασχαλινὰ μηνύματα

Ἐξυπνήσουμε ἀπὸ τὸν καθημερινὸ λήθαργο, ἀπὸ τὸν βαθὺ ὕπνο. Ἀναστάσεως ἡμέρα. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ποὺ πιστεύει στὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μας ἄς χαρεῖ, ἄς φορέσει λαμπρὸ φόρεμα, γιατί ὁ Κύριος μᾶς ἔφερε ἀπὸ τὸ σκοτάδι στοῦ φῶς, ἀπὸ τὴν πνευματικὴ σκλαβιὰ τὴν πολυπόθητη ψυχικὴ ἐλευθερία, ἀπὸ τὴν ταλαιπώρη καὶ αἱματοβαμμένη γῆ στὸν Οὐρανό, κοντὰ στὸν Θεὸ Πατέρα.

Ὁ χαρμόσυνος ὕμνος τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ μας στολίζει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ μὲ λουλοῦδια καὶ στεφάνια ἐλπίδας καὶ πίστεως ὅτι κάποτε καὶ ἐμεῖς θὰ ἀναστηθοῦμε πνευματικά. Ἡ πίστη αὐτὴ κάνει τὸν ἄνθρωπο φωτισμένο, τοῦ ἀνοίγει διάπλατα τὴν καρδιά, γιὰ νὰ ξεχυθοῦν τὰ πάθη καὶ τὰ μίση καὶ νὰ βρεῖ τὴ λύτρωσή της.

Θέλεις, ἐπιθυμεῖς νὰ δεῖς τὸν Ἀναστάντα Κύριο;

Ποθεῖς νὰ τὸν ἀγκαλιάσεις; Καθάρισε τὶς σκέψεις σου, τὶς αἰσθήσεις σου, τὶς ἐπιθυμίες σου. Ἄνοιξε τὴν καρδιά σου, διώξε μακριὰ κάθε τι παλιὸ καὶ σκοτεινὸ, καὶ ἄφησε τὸ φῶς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μας νὰ μπεῖ στὰ βάθη τοῦ εἶναί σου. Συγχώρα φίλους καὶ ἐχθρούς, μὴ ζητῆς ἐκδίκηση, ἀγκάλιασε ὅλους, ἀγάπα σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Ἀναστάντος Κυρίου μας.

Τότε θὰ ἔχεις καρδιὰ καθάρια, καθαρὰ μάτια, στόμα χριστιανικὸ καὶ χέρια εὐλογημένα. Τότε θὰ νιώσεις τὴν ἔνδοξη Ἀνάσταση τοῦ γλυκύτατου Ἰησοῦ μας. Τότε θὰ ἀναστηθεῖς καὶ σὺ πνευματικά, καὶ θὰ ψάλλουμε ὅλοι μαζὶ τὸν γλυκὺ καὶ παρήγορο ὕμνο τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Ἐλπίδας! *Χριστὸς ἀνέστη! Ἀληθῶς ἀνέστη!*

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΣΙΚΟΥ

Ὁ χαρμόσυνος ὕμνος τῆς Ἀνάστασης τοῦ Χριστοῦ μας στολίζει τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ μὲ λουλοῦδια καὶ στεφάνια ἐλπίδας καὶ πίστεως ὅτι κάποτε καὶ ἐμεῖς θὰ ἀναστηθοῦμε πνευματικά. Ἡ πίστη αὐτὴ κάνει τὸν ἄνθρωπο φωτισμένο, τοῦ ἀνοίγει διάπλατα τὴν καρδιά, γιὰ νὰ ξεχυθοῦν τὰ πάθη καὶ τὰ μίση καὶ νὰ βρεῖ τὴ λύτρωσή της.

Χριστὸς ἀνέστη! Μὴν κλαῖς!

Ἄνοιξη Ἀπρίλης.

Ἡ χρυσομένη ὥρα τοῦ μεσημεριοῦ, ζεστή, γαλήνια, ἀνοίξε ἀγκαλιὰ κι ἀγκάλιασε ἀγρούς κι ἀμπέλια, κήπους καὶ περβόλια, κάτω ἀπὸ ἕναν οὐρανὸ γλυκὸ, σιωπηλὸ, γεμᾶτο ἀγάπη καὶ καλοσύνη.

Χλιαρὴ, ἀπαλὴ, φορτωμένη μὲ τὰ μύρα τοῦ Παραδείσου, ἀπλώθηκε τρυφερά, ἀνάλαφρα ἢ ἀνοιξιὰτικὴ αὔρα, χαϊδεύοντας μία μία τὶς κορφές τῶν δέντρων, καὶ σιγοψιθυρίζοντας μυστικούς ἀέρινους ψαλλμούς, χάθηκε ἀργὰ ἀργὰ στοῦ βάθους τοῦ ὀρίζοντα.

Τώρα, μέσα σὲ μιὰ γλυκιά, ἀπόκοσμη γαλήνη, τὸ πράσινο γίνεται πιὸ πράσινο, τὸ γαλάζιο πιὸ γαλάζιο, τὸ φῶς πιὸ φωτεινὸ. Καὶ νιώθεις τότε τὶς καρδιὲς νὰ σκιρτοῦν, νὰ ξεχειλίζουν ἀπὸ μιὰ ἀνέκ-

φραστὴ, κρυφὴ συγκίνηση κάποιου ἀνείπωτου μυστηρίου.

Εἶναι ἡ ὥρα ποὺ οἱ ἀρωματικοὶ ἀνασασμοὶ τῆς φρεσκοστολισμένης γῆς, μέσα στὴ διάφανη λευκότητα τοῦ μεσημεριοῦ, κάποιο ἀπαλὸ ὕμνο σιγομουρμουρίζουν.

Χριστὸς ἀνέστη! Ἀληθῶς!

Σήμερα, αὔριο, αἰώνια!

ΜΑΡΙΝΑ ΦΡΑΓΚΑΚΗ

Μνήμη Ποντίων

ΚΑΜΙΑΝ ΚΙ ΑΝΑΣΠΑΛΩ ΣΕ
19 ΜΑΪΟΥ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Η κυρία Συμέλλα, ή γειτόνισσά μου, ποντιακῆς καταγωγῆς, σέ κάθε εύκαιρία μοῦ μιλή για τὴν ἀλησμόνητη πατρίδα. Μπορεῖ νὰ μὴν ἔζησε τὰ βάσανα ποὺ πέρασαν οἱ πρόγονοί της, ἀλλὰ οἱ διηγήσεις τῶν παππούδων της για τὴ γενοκτονία ἦταν τόσο ζωντανές, πού, ὅσες φορές τις ἀκουγε, ἦταν σὰν νὰ τις ζοῦσε ἡ ἴδια. Τὰ γεγονότα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἦταν τόσο ὀδυνηρά, πού δὲν μπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὰ δάκρυά της. Ὅσες φορές βρίσκειτὰ με συμπατριωτές της, ἡ συζήτηση γυρνάει ἐκεῖ ὅπου ἡ μνήμη εἶναι ἀκόμη ζωντανή για ὅσους εἶχαν τὴν ἀτυχία νὰ ζήσουν τὰ τραγικὰ γεγονότα καὶ τὴν εὐτυχία νὰ γλιτώσουν ἀπὸ τὸ μαχαίρι τοῦ Τούρκου.

Στις 19 Μαΐου 1922, ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴ γενοκτονία τῶν Ἑλλήνων τοῦ Πόντου, ἐγὼ βρίσκομαι στὸ σπίτι της. Ἡ κυρία Συμέλλα δὲν σταματᾷ νὰ διηγεῖται. Αὐθόρμητα γυρίζῃ τὸν λόγο στὸν ξεριζωμὸ καὶ με μᾶτια δακρυσμένα ἀναφέρεται στὰ γεγονότα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ὅπως εἶναι βγαλμένα μέσα ἀπὸ τις διηγήσεις τῶν δικῶν της ἀνθρώπων. Οἱ Τούρκοι, με ἓνα ἰδιαίτερο μῖσος, ἤθελαν νὰ ἐξαλειψοῦν κάθε τι τὸ ἐλληνικό, καὶ τὰ κατάφε-

ραν, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχει πιὰ καμμία ἐλπίδα ἐπιστροφῆς στὴν πατρίδα. Οἱ διώξεις ἄρχισαν τὸ 1914 καὶ ὀλοκληρώθηκαν τὴν περίοδο 1921-1922. Οἱ Πόντιοι δὲν ἔπαψαν νὰ θυμοῦνται τις ληηλασίες, τις στρατεύσεις τῶν νέων, τις ταλαιπωρίες, τὰ τάγματα ἐργασίας, γενικὰ τοὺς διωγμοὺς ποὺ ὑπέστησαν τὰ ἀγαπημένα τους πρόσωπα.

Τέτοια μέρα οἱ Πόντιοι, σὲ ἔνδειξη σεβασμοῦ στὴ μνήμη ὄλων ἐκείνων ποὺ ἄφησαν τὰ κόκκαλά τους στὴν πατρώα γῆ, ἀναπέμπουν δεήσεις στοὺς ναοὺς, καταθέτουν στεφάνια σὲ ἥρωα, τραγουδοῦν, χορεύουν παραδοσιακοὺς χοροὺς καὶ αἰσθάνονται περήφανοι για τὴν καταγωγή τους. Αὐτὰ φέρνει στὸν νοῦ της ἡ κυρία Συμέλλα καὶ τελειώνει με ἓνα τραγούδι, πού δείχνει ὄλο τὸν πόνο τοῦ ξεριζωμένου.

*Τὴν πατρίδα μ' ἔχασα
ἔκλαψα καὶ πόνεσα
θλύουμαι κι ἀροθυμῶ ὄι ὄι
ν' ἀνασπάθω κι ἐπορῶ.*

ΑΝΘΟΥΛΑ ΝΑΟΥΜΗ

Τέτοια μέρα οἱ Πόντιοι, σὲ ἔνδειξη σεβασμοῦ στὴ μνήμη ὄλων ἐκείνων ποὺ ἄφησαν τὰ κόκκαλά τους στὴν πατρώα γῆ, ἀναπέμπουν δεήσεις στοὺς ναοὺς, καταθέτουν στεφάνια σὲ ἥρωα, τραγουδοῦν, χορεύουν παραδοσιακοὺς χοροὺς καὶ αἰσθάνονται περήφανοι για τὴν καταγωγή τους.

Τὰ γεγονότα τῆς Γενοκτονίας στὴν περιοχὴ τῆς Σαμψούντας

Οἱ ἐκτοπίσεις στὴν περιοχὴ τῆς Σαμψούντας ἄρχισαν στὶς 26 Ὀκτωβρίου τοῦ 1920. Γύρω στὰ μεσάνυχτα συνέλαβαν 72 Ἀμισινοὺς*, τοὺς φυλάκισαν στὴν ἀρχὴ καὶ μετὰ, μαζί με τὶς οἰκογένειές τους, τοὺς ἐπιβίβασαν σὲ αὐστριακὸ πλοῖο καὶ ἄρον ἄρον τοὺς ἔδωξαν. Τὴν ἄλλη μέρα κατέσχεσαν τὶς περιουσίες τους καὶ ἔβγαλαν ἀμέσως σὲ πλειστηριασμὸ τὶς οἰκοσκευές τους.

Στὶς 22 Ἰανουαρίου τοῦ 1921, 83 προὔχοντες τῆς περιοχῆς, ἀνάμεσά τους ὁ Ἐπίσκοπος Ζήλων Εὐθύμιος, κληρικοί, καθηγητές, ἔμποροι, ὑπάλληλοι τῆς Ὄθωμανικῆς Τράπεζας καὶ ὑπάλληλοι τοῦ Μονοπωλείου Καπνοῦ (Ρεντζί) φυλακίσθηκαν, μετὴν κατηγορία ὅτι ἦταν ἀναμεμιγμένοι στὸ θέμα τῆς ἀνεξαρτητοποίησης τοῦ Πόντου καὶ κρεμάσθηκαν λίγες μέρες ἀργότερα στὴν πηλατεῖα Ἀμασείας. Ἀπὸ τὶς ἀρχές μέχρι τὶς 20 Αὐγούστου τοῦ 1921, ὄδηγήθηκαν στὸ «δικαστήριον ἀνεξαρτησίας» πολλοὶ

Ἡ πόλη μετὸ τόσο σημαντικὸ γιὰ τὸ ἐμπόριο στὴ Μαύρη Θάλασσα λιμάνι, τὸ καμάρι τοῦ Πόντου, ἡ προοδευτικὴ καὶ πλούσια Σαμψούντα, εἶχε μαραζώσει. Ἔξι χιλιάδες ἦταν τὸ σύνολο τῶν ἐκτοπισθέντων, μόνο ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς. Τὰ 394 χωριὰ τῶν περικύρων τὰ περιέλαβε ὁ Τοπὰρ Ὄσμὰν, σκότωσε, ἀτίμασε κι ἔκαψε, ὅσο δὲν ἔπαιρνε ἄλλο. Ἔκαιγε ἐκκλησίες καὶ σχολεῖα γεμᾶτα γυναικόπαιδα καὶ μετὰ ἔκαιγε κι ὅλο τὸ χωριό.

Ἐλλήνες (ἡ πνευματικὴ, ἐμπορικὴ καὶ κοινοτικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου) καὶ μετὴν καθοδήγηση τοῦ φανατικοῦ δικαστῆ Ἐμὶν μπέν οἱ 177 ὄδηγήθηκαν στὴν ἀγκὼνη, κι ἄλλοι πολλοὶ στὶς φυλακές.

Μιὰ νύχτα, στὶς ἀρχές τοῦ καλοκαιριοῦ τοῦ 1921, τσανταρμάδες μετὴν ἐπικεφαλῆς τὸν μουτασερίφη (πολιτικὸ διοικητὴ τῆς πόλης) μάζεψαν σὲ λίγες ὥρες 1320 ἄτομα καὶ τὰ ἔστειλαν μετὴν βοήθεια τῶν Τσετῶν τοῦ Τοπὰρ Ὄσμὰν σὲ ἐξαντλητικὴ πορεία. Ἦταν ἡ πρώτη ἀποστολὴ (σεφικιάτ). Στὴν τοποθεσίαν Καβάκ (Λεῦκες), 46 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ Σαμψούντα,

καὶ τὴν ὥρα ποὺ ἀναπαύονταν, τοὺς ἐπιτέθηκαν μετὴν πολυβόλα ἀπὸ τὶς γύρω κορφές. Οἱ 700 σκοτώθηκαν, καὶ οἱ ὑπόλοιποι συνέχισαν γιὰ τὴ Μαλίταια. Ὅλοι κουβαλοῦσαν μαζί τους μέχρι καὶ 2.000 λίρες, ποὺ τὶς μάζεψαν βέβαια οἱ Τοῦρκοι. Σύμφωνα μετὴν τὶς διαβεβαιώσεις τῶν κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων, ὅταν τοὺς εἶχαν συλλάβει, θὰ μπορούσαν νὰ ἀσχοληθοῦν μετὴν ἐπιχειρήσεις, ἐκεῖ ὅπου θὰ πήγαιναν...

Ἡ δευτέρη ἀποστολὴ, 5-18 Ἰουνίου 1921, μετὴν 677 ἄνδρες, ἔφθασε εὐτυχῶς σὴν Ἀμάσεια, γιὰτὴν ὁ κατῆς (ιεροδικαστῆς) Σουλεῖμὰν ἐφέντης συγκινήθηκε ἀπὸ τὴν κατάντια τῶν αἰχμαλῶτων, ἀναθεμάτισε τοὺς αἰτίους αὐτῆς τῆς τραγωδίας καὶ

* Ἀμισινοί: κάτοικοι τῆς Ἀμισοῦ (Σαμψούντας).

ἀποφάσισε νὰ τοὺς προστατεύσει στὸν δρόμο καὶ μετὰ, στὴν πόλη, διέταξε παντοπωλεῖα, ταχυδρομεῖα καὶ ἐστιατόρια νὰ μείνουν ἀνοικτὰ ὅλη τὴ νύχτα, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς αἰχμαλώτους.

Στὴν τρίτη ἀποστολή, 7-20 Ἰουνίου, συνελήφθησαν 1085 νέοι ἄνδρες. Στὸ Τσουμπούς-χάν, 30 χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ Σαμψοῦντα, δέχθηκαν ἐπίθεση ἀπὸ τοὺς Τσέτες τοῦ Τοπὰλ Ὁσμὰν καὶ τοῦ πρωτοπαλιήκαρου του, Ὁσμὰν Νουρῆ, καὶ σκοτώθηκαν σχεδὸν ὅλοι. Οἱ ἀδελφοὶ Σαράφογλου, ποὺ σώθηκαν, ... ἐπειδὴ πηλακώθηκαν ἀπὸ τὰ πτώματα ἄλλων, ἐπέστρεψαν στὴ Σαμψοῦντα καί, ἐκτὸς τοῦ

ἀξιωματικὸς προστάτευσε αὐτὴ τὴν ἀποστολὴ ἀπὸ τὰ ἐπικίνδυνα περάσματα τοῦ Τσουμπούς-Χάν, Καβὰκ καὶ Χάβζα, καὶ μετὰ ἀπὸ πορεία 70 ἡμερῶν ὁδηγήθηκαν στὸν προορισμὸ τους, στὴ Μαλίτεια. Ἦταν ὁ Κιαμιλ μπένς, ποὺ εἶχε ὅμως δεχθεῖ κι ἕνα γερὸ φιλοδώρημα.

Τὸ ἴδιο διάστημα ἔγιναν ἄλλες τρεῖς ἀποστολές, καὶ ὅλες εἶχαν προορισμὸ τὴ Μαλίτεια. Οἱ πηλαγιές καὶ οἱ χαράδρες τοῦ βουνοῦ Τελίκ-τας εἶναι ὅλες κατάσπαρτες ἀπὸ τὰ κόκκαλά τους.

Ἡ περιοχὴ ἐρημώθηκε. Ἡ πόλη μὲ τὸ τόσο σημαντικὸ γιὰ τὸ ἐμπόριο στὴ Μαύρη Θάλασσα λιμάνι,

**Πολλοὶ ἔγραψαν πολλὰ γιὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα, κι ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετά!
Γράφουμε, γιὰ νὰ ἀναγνωριστεῖ ἡ Γενοκτονία!
Γράφουμε, γιὰ νὰ μνημονεύσουμε!
Γράφουμε, γιὰ νὰ μὴν ξεχάσουμε!**

ὄτι πλήρωσαν 3.000 λίρες γιὰ τὴν ἐλευθερίαν τους, ὑποχρεώθηκαν νὰ ὑπογράψουν καὶ ἕνα ἔγγραφο (γιὰ τοὺς ξένους!), στὸν ὁποῖο βεβαίωναν ὅτι δέχθηκαν ἐπίθεση ἀπὸ Ἕλληνας ἀντάρτες...

Στὴν τέταρτη ἀποστολή, 12-25 Ἰουνίου, οἱ Τοῦρκοι κάλεσαν νὰ παρουσιαστοῦν οἱ φυγόστρατοι, ποὺ κρύβονταν στὰ ταβάνια (Ταβὰν Ταμπουρού)..., ἀπειλώντας τοὺς ὅτι, ἂν δὲν τὸ ἔκαναν, θὰ ἐξόριζαν τὶς οἰκογένειές τους. Ἦταν 580 νέοι καὶ εἶχαν ἐπίσημες διαβεβαιώσεις ὅτι θὰ ὑπηρετοῦσαν σὲ βοηθητικὰ ἔργα τοῦ στρατοῦ. Μέχρι ἐκεῖνη τὴ στιγμή, δὲν γνῶριζαν τὴν τύχη τῶν προηγούμενων ἀποστολῶν. Ἐφθασαν μὲσω Μερζιφοῦντα στὸ Τσορούμ, κι ἐκεῖ στάθμευσαν. Τοὺς ἔδεσαν πισθάγκωνα καὶ τοὺς σκότωσαν μὲ ρόπαλα, ἀξίνες, σκαπάνες, ξιφολόγχες καὶ πυροβόλια. Ἡ θέση ὅπου ἔγινε ἡ σφαγὴ λέγεται Σεϊτάν-ντερέ (Ποτάμι τοῦ Διαβόλου). Τὰ πτώματα ἔμειναν ἀταφα, βορὰ στὸ ὄρνια καὶ τὰ τσακάλια.

Ἡ πέμπτη ἀποστολὴ ξεκίνησε στὶς 9 Ἰουλίου. Ὅλοι νέοι, 365 τὸν ἀριθμὸ, ἐνώθηκαν μὲ ἄλλους 700 ἀπὸ Κερασοῦντα καὶ Ὁρντοῦ, κι ὅλοι μαζί, ἀφοῦ ληστεύθηκαν, ὁδηγήθηκαν σχεδὸν γυμνοὶ στὴν Ἀμάσεια. Τοὺς περιέφεραν πεινασμένους καὶ ταλαιπωρημένους ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ γιὰ θέαμα, δέχθηκαν ἐπιθέσεις ἀπὸ ἐξαγριωμένους χωρικοὺς καὶ τελικὰ σχεδὸν ὅλοι ἀποδεκατίσθηκαν.

Ἡ ἕκτη ἀποστολὴ ἔγινε 11-14 Αὐγούστου καὶ εἶχε 262 ἄτομα, ὅλα ἠλικιωμένα. Ὁ ἐπικεφαλῆς

τὸ καμάρι τοῦ Πόντου, ἡ προοδευτικὴ καὶ πλούσια Σαμψοῦντα, εἶχε μαραζώσει. Ἐξὶ χιλιάδες ἦταν τὸ σύνολο τῶν ἐκτοπισθέντων, μόνον ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς. Τὰ 394 χωριά τῶν περικύρων τὰ περιέλαβε ὁ Τοπὰλ Ὁσμὰν, σκότωσε, ἀτίμασε κι ἔκαψε, ὅσο δὲν ἔπαιρνε ἄλλο. Ἐκαιγε ἐκκλησίες καὶ σχολεῖα γεμάτα γυναικόπαιδα καὶ μετὰ ἔκαιγε κι ὅλο τὸ χωριό.

Νεκρώθηκαν τὰ πάντα. Στὴν πόλη ἔμειναν μόνον παιδιὰ κάτω τῶν 13 καὶ γυναῖκες καὶ λίγοι γέροντες. Ὅσοι νέοι δὲν παραδόθηκαν ἀνέβηκαν στὸ βουνὸ μὲ τοὺς ἀντάρτες καὶ σώθηκαν σχεδὸν ὅλοι.

Θὰ ἀναφέρω χαρακτηριστικὰ δύο μόνο μαρτυρίες ἀπὸ τὶς πολλὰς ποὺ καταγράφηκαν τότε. Ἡ μία τοῦ Παναγιώτη Γαβριηλίδου ἀπὸ τὸ Ἄγγρι, ποὺ ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους ἐπιζήσαντες ἀπὸ τὴ σφαγὴ στὸ Καβάκ. Ἡ ἄλλη τοῦ ἱερέα Χαράλαμπου Παπαδόπουλου ἀπὸ τὸ Αἰτωλικὸ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀποστολὴ, ἀφοῦ πέρασε ἀπὸ Καβάκ, Γενῆ-Χαμιτιέ, Κουρούμ-Τσορί, Τοκάτ, Σεβάσεια, Μαλίτεια, ἔφθασε στὸ Ντιάρ-Μπεκίρ, ἀλλὰ ἀποδεκατισμένη. Ἀπὸ τοὺς 1200, εἶχαν μείνει μόνον 28, κι αὐτοὶ σὲ κακὰ χάλια.

Πολλοὶ ἔγραψαν πολλὰ γιὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα, κι ὅμως δὲν εἶναι ἀρκετά!

Γράφουμε, γιὰ νὰ ἀναγνωριστεῖ ἡ Γενοκτονία!

Γράφουμε, γιὰ νὰ μνημονεύσουμε!

Γράφουμε, γιὰ νὰ μὴν ξεχάσουμε!

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΧΙΝΤΖΟΓΛΟΥ-ΑΜΑΣΛΙΔΟΥ

Γενοκτονία... Σφαγή... Γιατί νὰ τὰ θυμόμαστε αὐτά;

Ἡ 19^η Μαΐου ἔχει ἀναγνωρισθεῖ καὶ τιμᾶται ὡς «Ἡμέρα Μνήμης γιὰ τὴ Γενοκτονία τῶν Ἑλλήνων στὸν Μικρασιατικὸ Πόντο». Ἡ δὲ 14^η Σεπτεμβρίου ἔχει ἀναγνωρισθεῖ καὶ τιμᾶται ὡς «Ἡμέρα Ἐθνικῆς Μνήμης τῆς Γενοκτονίας τῶν Ἑλλήνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀπὸ τὸ Τουρκικὸ Κράτος».

Δὲν θὰ ἐκθέσουμε ἐδῶ τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα. Δὲν θὰ μνημονεύσουμε τὰ ἀποτρόπαια ἐγκλήματα. Δὲν θὰ σταθοῦμε σὲ ἀνατριχιαστικὲς λεπτομέρειες. Ἀλλὰ θὰ τοημήσουμε νὰ θέσουμε ἀνοικτὰ ἕνα ἐρώτημα ἴσως ἀκόμα πιὸ καίριο, ἀκόμα πιὸ βασικό:

Γιατί νὰ θυμόμαστε καὶ νὰ θυμίζουμε ὅλα αὐτὰ τὰ συγκλονιστικὰ, τὰ ἀποτρόπαια, τὰ ἀνατριχιαστικὰ, τὰ ὁποῖα, σὲ τελικὴ ἀνάληψη, ἀνήκουν στὸ παρελθόν; Γιατί νὰ θυμόμαστε καὶ νὰ θυμίζουμε ὅλα αὐτά, πού μποροῦν νὰ ἐξάψουν πάθη καὶ νὰ ἐκθρέψουν τὸν φανατισμό;

Πράγματι, ἡ προσέγγιση τῆς ἱστορίας διέπεται

συνὰ σήμερα ἀπὸ μιὰ λογικὴ, μιὰ γενικὴ κατευθυντήρια ἀρχή, ἡ ὁποία μάλιστα δὲν προωθεῖται πλεόν ὑπογείως, ἀλλὰ διακηρύσσεται ἤδη ἀνοικτὰ ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτές της: Ἡ ἱστορία, μᾶς λένε, πρέπει νὰ διδάσκεται μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε νὰ μὴν καλλιεργεῖ τὸ μῖσος καὶ τὸν φανατισμὸ μεταξύ τῶν ἠαῶν. Καὶ συνεχίζουν: Δέστε πόσο ὀλεθρο σκόρ-

Δὲν θὰ ἐκθέσουμε ἐδῶ τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα.

Δὲν θὰ μνημονεύσουμε τὰ ἀποτρόπαια ἐγκλήματα. Δὲν θὰ σταθοῦμε σὲ ἀνατριχιαστικὲς λεπτομέρειες. Ἀλλὰ θὰ τοημήσουμε νὰ θέσουμε ἀνοικτὰ ἕνα ἐρώτημα ἴσως ἀκόμα πιὸ καίριο, ἀκόμα πιὸ βασικό:

Γιατί νὰ θυμόμαστε καὶ νὰ θυμίζουμε ὅλα αὐτὰ τὰ συγκλονιστικὰ, τὰ ἀποτρόπαια, τὰ ἀνατριχιαστικὰ, τὰ ὁποῖα, σὲ τελικὴ ἀνάληψη, ἀνήκουν στὸ παρελθόν; Γιατί νὰ θυμόμαστε καὶ νὰ θυμίζουμε ὅλα αὐτά, πού μποροῦν νὰ ἐξάψουν πάθη καὶ νὰ ἐκθρέψουν τὸν φανατισμό;

πισε ό έθνικισμός τών Γερμανών στόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Σήμερα, σοφώτεροι χάρη στήν πείρα τοῦ παρελθόντος, άγωνιζόμαστε νά οίκοδομήσουμε μιά παγκόσμια κοινότητα όπου οί λαοί θα διαβιοῦν έν ειρήνη, μέσα σέ πνεῦμα συνεργασίας και άλληλοκατανόησης. Προκειμένου όμως νά καταστεί αυτό δυνατό, πρέπει νά αρχίσουμε από τά θεμέλια, από τήν ιστορία που διδάσκονται τά παιδιά μας στα σχολεία. Δέν πρέπει νά θυμόμαστε και νά θυμίζουμε ό,τι έξάπτει τά πάθη και εκτρέφει τó μίσος και τόν φανατισμό.

Τί θα άπαντήσουμε έμεϊς σέ αυτά; Διότι τó μόνο βέβαιο είναι ότι πρέπει κάτι νά άπαντήσουμε. Κάνουμε συχνά τó λάθος νά στεκόμαστε σέ επιμέρους άστοχίες ή παραλείψεις στα σχολικά έξχειρίδια τής ιστορίας, σέ προκλητικές διατυπώσεις ή κραυγαλέες παραλείψεις, νά διαρρηγνύουμε γι' αυτές τά

ρελθόν όποιαδήποτε άλλη αρχή, πλὴν αὐτῆς τῆς ὑπηρετήσης τῆς ιστορικῆς ἀλήθειας. Ἄν τó καλοσκεφθοῦμε, τίποτε δέν εἶναι πιό ἀντιεπισημονικό ἀπό αὐτό.

Ὅπως τó διατυπώνει ἐπιγραμματικά ἕνας ἀπό τοὺς ἐλάσσονες ἀρχαίους Ἑλληνας ιστορικούς, κάποιος Τίμαιος, «μέγιστον ἀμάρτημα περὶ τὴν ἱστορίαν εἶναι τó ψεῦδος»¹. Καὶ ἐπιλέγουμε νά μνημονεύουμε ἐδῶ αὐτὸν τὸν Τίμαιο, παρότι τó ἴδιο ἀκριβῶς ἔχουν πεῖ ἀσφαλῶς και πολλοὶ ἄλλοι, περισσότερο γνωστοί, διότι αὐτὸς ὁ Τίμαιος προσθέτει ἐν προκειμένῳ και κάτι ἀκόμη, εὔστοχο ὅσο και δικητικό, παραινώντας ὅσους ἀποδεικνυόταν ὅτι ψεύδονταν γιὰ τó παρελθόν νά ἀναζητήσουν ἄλλη ὄνομασία γιὰ τά συγγράμματά τους, διότι αὐτό που κάνουν εἶναι ἴσως πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ πάντως δέν εἶναι ἱστορία!²

Τά παραπάνω μᾶς ἐπιτρέπουν νά άπαντήσουμε και στο ψευδοδίλημμα που συνήθως συνδέεται με τή διδασκαλία τής ιστορίας: Τί από τά δύο, έρωτᾶται συχνά, ή διδασκαλία τής ιστορίας πρέπει νά προάγει τó έθνικό φρόνημα ή νά καθλιεργεῖ μιá οίκουμενική συνείδηση; Τίποτε από τά δύο, άπαντᾶμε. Τοῦλάχιστον, τίποτε από τά δύο δέν πρέπει νά εἶναι κατ' ἀρχήν ὁ σκοπός της. Ἡ ιστορία πρέπει ἀποκαλύπτει και νά ἀναδεικνύει τήν ἀλήθεια. Δέν ἔχει σημασία τί χρώματος θα εἶναι τά γυαλιὰ με τά ὁποῖα θα ἐπιλέξουμε νά δοῦμε τó παρελθόν. Ἡ ιστορία ὀφείλει νά ὑπηρετεῖ τήν ἀλήθεια, και από τή στιγμή που θα ἐπιλέξει νά δεῖ τó παρελθόν με παραμορφωτικά γυαλιὰ, ὁποιοδήποτε χρώμα και ἂν ἔχουν αὐτά, ξεφεύγει ἀπό τήν ἀποστολή της.

ίμάτιά μας, άφήνοντας όμως στο άπυρόβλητο τή γενική κατευθυντήρια αρχή που τις γεννᾷ. Ἄλλα τί θα μπορούσαμε ἄραγε νά ἀντιτείνουμε σέ αὐτήν;

Ἡ ιστορία στην ὑπηρεσία τής ἀλήθειας

Κατὰ πρῶτον –και ἤδη αὐτό εἶναι σημαντικώτατο ἀφ' ἑαυτοῦ– δέν γνωρίζουμε πόσο νόμιμο εἶναι νά τίθεται ή ιστορία στην ὑπηρεσία ὁποιασδήποτε ἄλλης αρχῆς, πλὴν τῆς ἀλήθειας. Καὶ εἰλικρινὰ ἀποροῦμε με ὄλους ἐκείνους που ἀπό τά μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης και τόν τύπο κηρύσσουν τήν ἐπιστημονικότητα τῆς ιστορίας, καταδεχόμενοι τήν ἴδια στιγμή νά πρυτανεύει στή σκέψη τους και νά χρωματίζει τά γυαλιὰ με τά ὁποῖα βλέπουν τó πα-

Στὴν ἱστορία ή ἀλήθεια εἶναι ἀξία καθ' ἑαυτήν. Καὶ αὐτό, ἀλλήλωσε, ἰσχύει και γενικώτερα. Εἶναι πολλὴ εὔστοχο νά θυμηθοῦμε αὐτό που γράφει ὁ Μέγας Βασίλειος: «Τί γὰρ ἂν και μείζον πάθοι κακόν τις τó τιμώτατον τῶν ὄντων ζημιωθεῖς τὴν

1. Πολυβίου, Ἱστορίαι, ed. T. Buttner-Wobst, IB' 11, 8.1-2: «Ὅτι Τίμαιός φησι μέγιστον ἀμάρτημα περὶ τὴν ἱστορίαν εἶναι τó ψεῦδος» ἠρβ. Πολυβίου, ὁ.π., Α' 14, 6.1-7.1: «Ὡσπερ γὰρ ζῶου τῶν ὄψεων ἀφαιρεθῶν ἀχειοῦται τó ὄλον, οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας τó καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελες γίνεται διήγημα».

2. Πολυβίου, ὁ.π., IB' 11, 8.2-5: «διὸ και παραινεῖ τοῦτοισ, οὓς ἂν ἐξελέγῃ διεψευσμένους ἐν τοῖς συγγράμμασιν, ἔτερόν τι ζητεῖν ὄνομα τοῖς βυβλίοις, πάντα δέ μᾶλλον ή κατεῖν ἱστορίαν».

ἀλήθειαν;», διερωτᾶται³. Δηλαδή, «Τί μεγαλύτερο κακό θὰ μπορούσε νὰ πάθει κάποιος, ὅταν χάσει τὸ πολυτιμώτερο ἀπὸ τὰ πράγματα, τὴν ἀλήθεια;».

Τὰ παραπάνω μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ ἀπαντήσουμε καὶ στὸ ψευδοδίλημμα ποῦ συνήθως συνδέεται μὲ τὴ διδασκαλία τῆς ἱστορίας: Τί ἀπὸ τὰ δύο, ἐρωτᾶται συχνά, ἡ διδασκαλία τῆς ἱστορίας πρέπει νὰ προάγει τὸ ἐθνικὸ φρόνημα ἢ νὰ καλλιιεργεῖ μιὰ οἰκουμενικὴ συνείδηση; Τίποτε ἀπὸ τὰ δύο, ἀπαντᾶμε. Τοῦλάχιστον, τίποτε ἀπὸ τὰ δύο δὲν πρέπει νὰ εἶναι κατ' ἀρχὴν ὁ σκοπὸς τῆς. Ἡ ἱστορία πρέπει ἀποκαλύπτει καὶ νὰ ἀναδεικνύει τὴν ἀλήθεια. Δὲν ἔχει σημασία τί χρώματος θὰ εἶναι τὰ γυαλιὰ μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιλέξουμε νὰ δοῦμε τὸ παρελθόν. Ἡ ἱστορία ὀφείλει νὰ ὑπηρετεῖ τὴν ἀλήθεια, καὶ ἀπὸ τὴ στιγμή ποῦ θὰ ἐπιλέξει νὰ δεῖ τὸ παρελθόν μὲ παραμορφωτικὰ γυαλιὰ, ὁποιοδήποτε χρώμα καὶ ἂν ἔχουν αὐτὰ, ξεφεύγει ἀπὸ τὴν ἀποστολή τῆς.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπεῖ, τέλειος, νὰ ποῦμε ὅτι δὲν μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ εἴμαστε ἐπιλεκτικοὶ στίς... «δημοκρατικὲς εὐαισθησίες» μας. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαμαρτυρόμαστε γιὰ καταπάτηση τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν, κάθε φορὰ ποῦ θίγονται κάποια ἐπιμέρους, ἀκόμη καὶ στενὰ συντεχνιακὰ συμφέροντα, καὶ τὴν ἴδια στιγμή νὰ κλείνουμε τὰ μάτια καὶ νὰ μὴ θεωροῦμε καταπάτηση τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν τὴ συστηματικὴ προσπάθεια νὰ χειραγωγηθεῖ καὶ νὰ ποδηγετηθεῖ ἡ νέα γενιά, ὥστε νὰ βλέπει τὸ ἱστορικὸ παρελθόν –καὶ βεβαίως, συνακόλουθα, καὶ τὸ παρόν– μὲ ἓνα συγκεκριμένο τρόπο, αὐτὸν ποῦ ἐξυπηρετεῖ κάποια συγκεκριμένα συμφέροντα, ἀκόμη καὶ ὅταν αὐτὰ ὀδηγοῦν σὲ προφανῆ παραχάραξη τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας.

Τὸ δέλεαρ

Ὡστόσο, ἡ γενικὴ διαπίστωση ὅτι ἡ ἱστορία πρέπει νὰ ὑπηρετεῖ τὴν ἀλήθεια, καὶ μόνο τὴν

ἀλήθεια, δὲν ἀρκεῖ ἐν προκειμένῳ. Διότι ἐδῶ τὸ δέλεαρ εἶναι μεγάλῳ: Μήπως, μὲ κάποιους ἔστω μικροὺς συμβιβασμοὺς ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια, θὰ μπορούσαμε νὰ κρατήσουμε μακριὰ τὴ φρίκη τοῦ πολέμου; Ἐχομε τὸ θλιβερὸ προνόμιο νὰ γνωρίζουμε σήμερα πόση εἶναι ἡ φρίκη τοῦ πολέμου, καὶ μάλιστα στὶς μέρες μας μᾶς ἔμελλε νὰ δοῦμε τὸν ἐφιάλητη τοῦ πολέμου νὰ ἐπισκέπτεται ἐκ νέου τὴν πολυπάθη εὐρωπαϊκὴ ἥπειρο. Δὲν χρειάζεται σήμερα νὰ ἀναζητήσουμε τὴ φρίκη τοῦ πολέμου στὰ βιβλία τῆς ἱστορίας. Ποιὸς δὲν ἔχει συγκλονισθεῖ ἀπὸ τὶς εἰκόνες ποῦ ἔχομε δεῖ στὶς ὁθόνες τῶν τηλεοράσεων;

Ὁ Εὐριπίδης ὀρθότατα προέτρεπε: «Φεύγειν μὲν οὖν χρὴ πόλεμον ὅστις εὖ φρονεῖ»⁴. Δηλαδή, ὁποῖος εἶναι λογικὸς πρέπει νὰ ἀποφεύγει τὸν πό-

λεμο. Καὶ ἐπειδὴ μπορούμε ἐδῶ νὰ ἐπιτρέψουμε στὸν ἑαυτὸ μας σχεδὸν τὰ πάντα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νὰ εἴμαστε ἀνειλικρινεῖς, ἄς εἴμαστε εἰλικρινεῖς καὶ σὲ τοῦτο: Ἄν ξέραμε ὅτι, θυσιάζοντας κομμάτι τῆς ἀλήθειας, θὰ μπορούσαμε νὰ κρατήσουμε μακριὰ τὴ φρίκη τοῦ πολέμου, θὰ μπαίναμε σίγουρα στὸν πειρασμὸ νὰ ποῦμε: Κάληλο νὰ θυσιάσουμε κομμάτι τῆς ἀλήθειας! Ἄς μὴν μνημονεύουμε στὰ σχολικὰ βιβλία, ἄς μὴ θυμόμαστε καὶ ἄς μὴ θυμίζουμε τὴ γενοκτονία τῶν Ποντίων, τὴν καταστροφὴ τῆς Σμύρνης καὶ τὰ ἐγκλήματα τῶν Τούρκων.

3. Μεγάλου Βασιλείου, Ἐπιστολὴ ΣΔ', Τοῖς Νεοκαισαρεῦσιν, ed. Y. Courtonne, 3.21-22.

4. Εὐριπίδου, Τρωάδες, ed. J. Diggle, 400.

Πόσο όμως ισχύει αυτό, ότι δηλαδή συμβιβαζόμενοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο βοηθοῦμε στὴν οἰκοδόμηση ἑνὸς κλίματος εἰρήνης καὶ ἀμοιβαίας κατανόησης;

Στὴν προσπάθειά μας νὰ ἀπαντήσουμε σὲ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, ἐρχόμαστε ἀντιμέτωποι μὲ μιὰ μεγάλη ἀλήθεια, ποὺ εἶναι ἀφελεῖς καὶ ἐπιπόλαιο νὰ

νὰ μὴ βρεθοῦμε ἀναγκασμένοι νὰ ξαναζήσουμε αὐτὴ τὴ φρίκη. Ὅταν λείπει τὸ «φρένο» ποὺ βάζει στὴ φρίκη ἡ ἱστορικὴ μνήμη, τότε... «οὐκ ἔσται κακῶν παῦλα».

Αὐτὸ ἀλλήλωσε τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἴδια ἡ ἱστορία. Λέγεται ὅτι, ὅταν κάποτε κάποιος ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τοῦ Χίτλερ ἐξέφρασε τὶς ἐπιφυλάξεις του γιὰ

Λέγεται ὅτι, ὅταν κάποτε κάποιος ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τοῦ Χίτλερ ἐξέφρασε τὶς ἐπιφυλάξεις του γιὰ τὰ ἐγκλήματα ποὺ διαπράττονταν ἀπὸ τοὺς ναζί, ὁ Χίτλερ τὸν καθσύχασε, βεβαιώνοντάς τον ὅτι σὲ λίγα χρόνια κανένας δὲν θὰ θυμόταν τίποτα, καὶ προσθέτοντας:

– Ποιὸς θυμᾶται σήμερα τὴ σφαγὴ τῶν Ἀρμενίων;

Καταλαβαίνουμε ἄραγε τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει κάτι πολὺ ἀπλό.

Σημαίνει ὅτι ἡ λήθη τῶν ἐγκλημάτων τοῦ παρελθόντος ὄχι μόνο δὲν λειτουργεῖ ἀποτρεπτικά, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀνοίγει τὸν δρόμο γιὰ τὴν ἐπανάληψή τους.

παραβλέπουμε. Διότι εἶναι τοῦλάχιστον ἀφελεῖς καὶ ἐπιπόλαιο νὰ πιστεύουμε ὅτι, ἀποσιωπώντας ἐγκλήματα τοῦ παρελθόντος, ἀποφεύγουμε τὴν ἐπανάληψή τους. Ἀξίζει νὰ θυμηθοῦμε ὅτι ὁ πιὸ φιλειρηνικὸς λόγος τοῦ κορυφαίου ἱστορικοῦ ὀθλων τῶν ἐποχῶν, τοῦ Θουκυδίδη, εἶναι τὸ περίφημο: «Μνήσθητε τῶν ἐν τοῖς πολέμοις παραλόγων»⁵. Δηλαδή: «Θυμηθεῖτε τὰ παράλογα ποὺ συμβαίνουν στοὺς πολέμους». Καὶ ὁ Μέγας Βασίλειος, ἐξάλληλου, γράφει αὐτὸ ποὺ ἠχεῖ αὐτονόητο, ὅτι δηλαδή εἶναι μέγα ὄφελος νὰ μελετᾶμε αὐτὰ ποὺ ἔγιναν στὸ παρελθόν, γιὰ νὰ μὴν ξαναπέσουμε στὰ ἴδια («μέγα γὰρ ὄφελος ἡ ἐπίσκεψις τῶν παρελθόντων πρὸς τὸ μὴ τοῖς ὁμοίοις αὐθις περιπεσεῖν»⁶).

Ἀντιλαμβανόμαστε λοιπὸν πόσο ἀφελεῖς καὶ ἐπιπόλαιο εἶναι νὰ πιστεύουμε ὅτι αὐτὸς ποὺ ξεχνάει εἶναι... φιλειρηνιστής, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ θυμᾶται φιλοπόλεμος. Τὸ ἀκριβῶς ἀντίθετο συμβαίνει! Ἄν θέλουμε νὰ κρατήσουμε μακριὰ ἀπὸ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον μας τὴ φρίκη τοῦ παρελθόντος, πρέπει αὐτὴ τὴ φρίκη νὰ τὴ θυμόμαστε καὶ νὰ τὴ θυμίζουμε. Πρέπει, γιὰ παράδειγμα, νὰ θυμόμαστε καὶ νὰ θυμίζουμε τί ἐστὶ ναζισμός, πόση φρίκη ἔφερε, γιὰ

τὰ ἐγκλήματα ποὺ διαπράττονταν ἀπὸ τοὺς ναζί, ὁ Χίτλερ τὸν καθσύχασε, βεβαιώνοντάς τον ὅτι σὲ λίγα χρόνια κανένας δὲν θὰ θυμόταν τίποτα, καὶ προσθέτοντας:

– Ποιὸς θυμᾶται σήμερα τὴ σφαγὴ τῶν Ἀρμενίων;

Καταλαβαίνουμε ἄραγε τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει κάτι πολὺ ἀπλό. Σημαίνει ὅτι ἡ λήθη τῶν ἐγκλημάτων τοῦ παρελθόντος ὄχι μόνο δὲν λειτουργεῖ ἀποτρεπτικά, ἀλλὰ ἀντιθέτως ἀνοίγει τὸν δρόμο γιὰ τὴν ἐπανάληψή τους.

* * *

Ὅλα τὰ παραπάνω δείχνουν ἐναργῶς πόση ἀσυγχώρητη ἐπιπολαιότητα –ἀν ὄχι καὶ ἀπύθμενη βλακεία– κρύβεται πίσω ἀπὸ τὶς πανηγυρικὲς διακηρύξεις ποὺ ἀκοῦμε τόσο συχνὰ σήμερα, ὅτι τὸ φάσμα τοῦ πολέμου θὰ σβήσει καὶ μιὰ κοινωνία εἰρήνης καὶ ἀλληλοκατανόησης θὰ ἀνατεῖλει, ἀν μόνο φανοῦμε λίγο περισσότερο ἐνδοτικοί, ἀν συμβιβασθοῦμε μόνο λίγο ἀκόμα... Καὶ βέβαια, τὸ πῶς ἀπὸ τὸ «Λίγο ἀκόμα, νὰ σηκωθοῦμε λίγο ψηλότερα» φθάσαμε στὸ «Λίγο ἀκόμα, νὰ κατεβοῦμε λίγο χαμηλότερα», αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀλλο θέμα, ποὺ θὰ ἀξίζε ἀσφαλῶς νὰ μᾶς προβληματίσει...

5. Θουκυδίδη, Ἱστορία, ed. H. S. Jones καὶ J. E. Powell, Z' 61, 3.3-4.

6. Μεγάλου Βασιλείου, Ὅροι κατὰ πλάτος, ed. J.-P. Migne, PG 31, 1016.14-15.

Ἄχ, Μικρασία!...

Ἄχ, πατρικό μου σπίτι, προσφυγικό,
ὅπου κι οἱ τοῖχοι καὶ τὰ κάντρα σου
ἀνάδιναν ἠυγμούς καρδιᾶς,
ἀπαρηγόρητης ...

«Ἄχ! πάει... χάσαμε τὴ Μικρασία...»

Πάψε, πατέρα, σοῦ ἴλεγα καὶ
δὲ μπορῶ ν' ἀκούω πιά
σὲ κλῆμακα μινόρε,
τὰ τραγούδια σου ὅλα ...

Πάψε νὰ ἴδεις, γιὰ τ' ἅγια χώματα,
τοῦ ἅη Χαρίτωνα τ' ἀχνάρια,
τὰ θάματα τῆς ἁγίας Θέκλῆς,
τ' Ἀμφιλόχιου, νὰ διηγιέσαι ...

Κι ὕστερα... γιὰ τὰ χιόνια
ποῦ μῆνες κάνανε νὰ λιώσουν,
μὰ σὰν ἐγλιύκαιν' ὁ καιρός,
κατρακυλοῦσανε κρουστάλληνα νερά...

Μὴ ἴδεις πιά γιὰ τ' ἀμπέλια
-θάλασσα ἀτέλειωτη, ὡς ποῦ ἔφτανε τὸ μάτι-
γιὰ τὰ δαμάσκηνα, ποῦ ἠύγιζαν τὶς κλῆρες,
τὰ καϊσιά...
κι ἐγιόμιζαν ρετσέλια ὅλα τὰ κιοῦπια !

Ποτὲ ὁ λόγος σου -θυμᾶμαι-
δὲν ἀπόσωνε·
πάντα ἕνας κόμπος, κάπου στὸ λαιμό σου
μπερδευόταν...

Ἄχ, πατρικό μου σπίτι, προσφυγικό!
Ἡ πόρτα σου μισάνοιχτη στεκόταν
γιὰ τὸ μουσαφίρη
κι ὁ μπακιρένιος μύλος ἔθλιβε
τοὺς κόκκους τῆς παρηγοριᾶς...

Ἄν σ' ἀπολησμονήσω, Μικρασία,
σύρριζά μου θ' ἀποκοπῶ·
κι ὅμοιο κουφάρι θὰ πλανιέμαι,
ἀσήμαντων λοιπῶν στοιχείων...

Ἄχ, Μικρασία!
ΝΑΥΣΙΚΑ ΙΕΣΣΑΙ ΚΑΣΙΜΑΤΗ

Συγχώρηση: Μια διαχρονική και συνεκτική δύναμη τῆς κοινωνίας

«Ἔστι γνῶσις προηγουμένη τῆς πίστεως
καὶ γνῶσις τικτομένη ἐκ τῆς πίστεως»
(Ἀββᾶ Ἰσαάκ)

Ἐγγενὴς ψυχικὴ ἀνάγκη

Ἡ λέξη *συγχώρηση* εἶναι οἰκεία στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Ὡς ἔννοια βρίσκεται σὲ κείμενα τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ ἔγινε εὐρύτατα γνωστὴ καὶ καθιερώθηκε ὡς κεντρικὴ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Εἶναι ἡ ἀρετὴ ποὺ γνωρίζει ἡ ἀνθρωπότητα, καὶ πρὶν ἀκόμη τὴ διδαχθεῖ ἀπὸ τὴν πίστη στὸν ἀληθινὸ Θεό. Στὴ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, ἀλλὰ καὶ πάντοτε, οἱ πιστοὶ θέτουν ὡς ἐπίκεντρο τοῦ πνευματικοῦ τους ἀγῶνα τὴ συγχώρηση.

Ἡ λέξη *συγχώρηση* χρησιμοποιεῖται, εἴτε ὡς ἀπλὴ ἔκφραση κοινωνικῆς εὐγένειας, εἴτε ὡς ἀποκατάσταση μιᾶς μικρῆς ἐνόχλησης, εἴτε, κυρίως, ὡς ἔντονο ψυχικὸ βίωμα σὲ σοβαρὰ περιστατικὰ ἀδικίας καὶ διαταραχῆς ἀνθρωπίνων σχέσεων. Ἐκεῖ ὅπου τὸ *θῦμα* συγχωρεῖ ἐλεύθερα τὸν *θύτη* του, καὶ ὁ *θύτης* ζητᾷ, ἐπίσης ἐλεύθερα καὶ μὲ γνήσια μεταμέλεια, συγχώρηση ἀπὸ τὸ *θῦμα* του ἢ καὶ ἀπὸ τὸν Θεό. Μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀπαλλαγεῖ ὁ *θύτης* ἀπὸ τὴν ἐνοχλή, καὶ τὸ *θῦμα* νὰ γιαιτρευεῖ ἀπὸ τὴν ἄδικη πλὴγὴ ποὺ τοῦ προκάλεσε ὁ *θύτης*. Νὰ ἀποκατασταθοῦν οἱ πληγωμένους σχέσεις καὶ γιὰ τοὺς δύο.

Ἡ λέξη *συγχώρηση* ἔχει περάσει καὶ στὴν καθημερινὴ ἐπικοινωνία, στὶς τρέχουσες δοσοληψίες, στὴν πολιτικὴ ζωὴ, στὶς διακρατικὲς καὶ διεθνεῖς

Ἡ συγγνώμη εἶναι ἡ λέξη ποὺ διευκολύνει τὴν καθημερινὴ ἐπικοινωνία, σταλάζει τὴν ὁμορφιὰ τῆς εὐγένειας, τακτοποιεῖ μικρὲς παρεξηγήσεις, προστατεύει πολῦτιμες σχέσεις, ἀνακουφίζει καὶ ἀποφορτίζει ψυχικὲς ἐντάσεις, ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν πίκρα καὶ τὴν ἐνοχλή, μέσα στὴν οἰκογένεια, στὸν *χῶρο* ἐργασίας, στὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Προλαμβάνει τὴ διαταραχὴ ἢ τὴ διάλυση μιᾶς συζυγίας ἢ τὴν τραγωδίαν μιᾶς ἀντεκδίκησης. Ἀποκαθιστᾷ σπασμένες σχέσεις καὶ γιαιτρεύει ψυχικὲς πλὴγές.

σχέσεις. Ἄλλοτε ἐκφράζει μιὰ βαθύτερη ἀνάγκη διατήρησης ἢ ἀποκατάστασης καλῆς ἐπικοινωνίας καὶ σχέσης, καὶ ἄλλοτε χρησιμοποιεῖται ἐντελῶς ἐπιφανειακὰ καὶ ὑποκριτικά, ἐξυπηρετώντας σκοπιμότητες ἀλλότριες ἀπὸ τὸ ἀληθινὸ νόημά της. Συχνὰ ἡ λέξη κακοποιεῖται, παρερμηνεύεται, ὑποτιμᾶται καὶ λιοιδορεῖται. Μιὰ κατάπτωση τῆς λέξης, γιὰ τὴν ὁποία ἡ λαϊκὴ θυμοσοφία ἐκφράζει τὸν ἀποτροπιασμό της μὲ τὸ γνωστὸ: «ἀπὸ τότε ποὺ βγήκε ἡ συγγνώμη, χάθηκε τὸ φιλότιμο».

Ἡ συγγνώμη εἶναι, ὡστόσο, ἡ λέξη ποὺ διευκολύνει τὴν καθημερινὴ ἐπικοινωνία, σταλάζει τὴν ὁμορφιὰ τῆς εὐγένειας, τακτοποιεῖ μικρὲς παρεξηγήσεις, προστατεύει πολυτίμες σχέσεις, ἀνακουφίζει καὶ ἀποφορτίζει ψυχικὲς ἐντάσεις, ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν πίκρα καὶ τὴν ἐνοχλή, μέσα στὴν οἰκογένεια, στὸν χῶρο ἐργασίας, στὴν κοινωνικὴ ζωὴ. Προλαμβάνει τὴ διαταραχὴ ἢ τὴ διάλυση μιᾶς συζυγίας ἢ τὴν τραγωδίαν μιᾶς ἀντεκδίκησης. Ἀποκαθιστᾷ σπασμένες σχέσεις καὶ γιατρεύει ψυχικὲς πληγές. Εἶναι ἀρκετὴ, γιὰ νὰ σταματήσει μιὰ δίκην στὸ δικαστήριον καὶ νὰ ἀποτρέψει μιὰ καταδίκην. Ἀκόμη, εἶναι πιθανὸν νὰ ἀποφορτίσει μιὰ ἔνταση σὲ διακρατικὲς σχέσεις, νὰ δώσει ὦθηση γιὰ κατάπαυση ἐχθροπραξιῶν, νὰ συμβάλῃ σὲ εἰρηνευτικὲς διαπραγματεύσεις καὶ στὴ διεθνῆ συμφιλίωση.

Στὸ κείμενον αὐτὸ γίνεται προσπάθεια νὰ ἀναδειχθεῖ ἡ ἔννοια καὶ ἡ σημασία τῆς συγχώρησης γιὰ τὴν προσωπικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ. Νὰ ἀναλυθεῖ ἡ συγχώρηση ὡς οὐσιαστικὸ στοιχεῖο τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ὡς κεντρικὴ λειτουργία τῆς καλλιεργημένης κοινωνικότητας καὶ ὡς κορύφωση τῆς ἀγάπης στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Νὰ ἀναζητηθεῖ ἡ συμπληρωματικὴ σχέση τῆς ψυχολογικῆς γνώσης μὲ τὴ διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Νὰ προταθεῖ, τέλος, ἡ συγχώρηση ὡς σκοπὸς τῆς οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς σχολικῆς παιδείας καὶ ὡς διαδικασία ἀντιμετώπισης φαινομένων ἐπιθετικότητας καὶ ἐκφοβισμοῦ μεταξὺ τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων. Νὰ ἀναδειχθεῖ ἡ συγχώρηση ὡς ὁ δύσκολος δρόμος, ἀλλὰ καὶ ὁ ποιοτικὰ ἀνώτερος τρόπος τῆς προσέγγισης καὶ ἐπίλυσης ἀντιθέσεων καὶ συγκρούσεων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ συγχώρηση καὶ ὁ πόλεμος

Ἡ διαρκῶς αὐξανόμενη, μᾶλλον εὐρισκόμενη

σὲ ἔξαρση στὶς μέρες μας κάθε μορφή σκληρότητας, βίας, βαναυσότητας καὶ ἐγκληματικότητας ἔχει γίνει ἀπειλητικὸς ἐφιάλτης γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια, τὴ ζωὴ καὶ τὴν εὐημερία. Καὶ νὰ ποὺ ἦρθε πρόσφατα καὶ ξαφνικὰ ὁ νέος ἀπεινὸς καὶ ἄδικος ρωσικὸς πόλεμος ἐναντίον τῆς Οὐκρανίας. Ἐνα ἀπρόσμενον χτύπημα ἀμάχων, μιὰ ἀσύμμετρο σύρραξη ἐμπολέμων, μιὰ καταστροφικὴ ἐμπλοκὴ τῆς ἀδύνατης πλευρᾶς ἐναντι τοῦ παντοδύναμου κατακτητῆ. Μὲ τοὺς ἀμέτρητους θανάτους καὶ τοὺς τραυματίες στὰ πεδία τῶν μαχῶν, τὰ ἑκατομμύρια τῶν προσφύγων σὲ ἄλλες χώρες καὶ στὴν πατρίδα μας, τοὺς ἐγκληβισμένους κι ἐγκαταλελειμμένους ἀμάχους, τὶς κατεστραμμένες πόλεις, τὸν ὀλεθρο παντοῦ στὴν Οὐκρανία, τὴν παγκόσμια κατακραυγὴ καὶ ἀποδοκιμασία καὶ τὴν ἐπιβολὴ κυρώσεων στὴν ἐπιτιθέμενη Ρωσία.

Ὁ πόλεμος εἶναι μιὰ ἀσυγχώρητη καὶ ἀποτρόπαια πράξη, ποὺ ξεπερνᾷ κάθε ἄλλη σὲ βαναυσότητα καὶ ἀγριότητα. Ἡ ἀνθρωπότητα ἔχει ζήσει τέτοιες καταστάσεις, ἀπὸ μικρότερες συγκρούσεις ἕως παγκόσμιες συρράξεις. Ἡ συγχώρηση ἀφορᾷ

ΝΑ ΜΑΘΕΤΕ ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΣΑΣ
ΝΑ ΑΓΑΠΑΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΓΧΩΡΕΙ.

τὰ πολυάριθμα *θύματα* καὶ τοὺς *θύτες* τους, ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν προέρχονται. Γιὰ νὰ συγχωρήσουν οἱ μὲν καὶ νὰ συγχωρηθοῦν οἱ δέ, πρέπει νὰ συνειδητοποιήσει προσωπικὰ ὁ καθένας τὸ κακὸ ποὺ ὑπέστη ὡς *θύμα* καὶ ἀπὸ ποῖον τὸ ὑπέστη, καὶ τὸ κακὸ ποὺ διέπραξε ὡς *θύτης* καὶ σὲ ποῖον ἢ σὲ ποιοὺς τὸ διέπραξε. Πάντως, ἡ ψυχολογικὴ καὶ πνευματικὴ στήριξη τῶν θυμάτων πολέμου γενικῶς, καὶ εἰδικώτερα στὸ θέμα τῆς συγχώρησης, εἶναι κάτι τὸ σοβαρὸ καὶ ἐπεῖγον. Νὰ γιατρευτοῦν

οί μεγάλης πηηγές και να αποκατασταθούν οί πολύτιμες σχέσεις, να ξλθει και πάλι ή ελρήνη στόν κόσμο και ή ελρήνευση στis ψυχές όλων.

Άπαιτείται πνευματική αντιμετώπιση

Τα προβλήματα που προκαλοῦνται από την ανθρώπινη επιθετικότητα και έγκληματικότητα, σε άτομα και κοινωνίες, απασχολοῦν την πολιτική, τή δικαιοσύνη και τήν επιστήμη, και ασφαλώς, χωρίς τή δική τους συμβολή, δέν θα ήταν δυνατόν να περιορίζεται τὸ κακὸ στis εὐνομούμενες κοινωνίες. Ἦδη ή επέκταση τοῦ φαινομένου έχει προκαλέσει έντονη άνησυχία σε όλόκληρη τήν κοινωνία, και ασφαλώς συναγερμό, τόσο στην πολιτεία, όσο και

ψυχικό κόσμο, τόσο τοῦ θύματος ὄσο και τοῦ θύτη, προκαλοῦν ψυχοφθόρες καταστάσεις, επικίνδυνες για τήν ψυχική ζωή, ἀλλὰ και διαλυτικά προβλήματα στην κοινωνική τους ζωή.

Μετά από οποιαδήποτε παρορμητική ή θεληματική επίθεση ή άδικία, συχνά άγνωστης αιτίας, άπροσδιόριστis άφορμής και άπρόβλεπτης έντασης, που ὁ θύτης πράττει σε βάρος κάποιου άλλου προσώπου, οί καταστάσεις που πιθανόν να προκαλοῦνται στόν ψυχικό του κόσμο είναι πάντα ὀδυνηρές και δυσερεύνητες. Τέτοιες καταστάσεις συχνά γίνονται άνυπόφορες και προκαλοῦν ψυχολογικά προβλήματα. Ὅδνοῦν συνήθως τὸν *θύτη* σε αὐτοκριτική και σε βαθιά ψυχική άνάγκη να

Ἡ γνώση που άντλοῦμε για τή συχώρηση από τήν έπιστημονική ψυχολογική έρευνα, ἀλλὰ και κυρίως από τὸ βίωμα και τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, μπορεί να άποτελέσει τή βάση και τήν άφετηρία για ένα ὀλοκληρωμένο και άποτελεσματικό τρόπο υπέρβασης τῶν καταστάσεων έχθρότητας και επιθετικότητας. Να έξετασθεῖ ή δυνατότητα άνάπτυξης, καλλιέργειας και ένίσχυσης τῆς συχωρητικότητας στην οικογενειακή άνατροφή, στη σχολική παιδεία, στη συμβουλευτική και στην ποιμαντική.

στοὺς υπεύθυνους φορεῖς, ὄπως είναι ή Ἀσφάλεια, ή Δικαιοσύνη και ή Παιδεία. Ὅστόσο, τὰ λαμβανόμενα μέτρα, ὄσο άπαραίτητα και άν είναι, κρίνονται άνεπαρκῆ για τήν άποτελεσματική αντιμετώπιση ή και τήν έξάλειψη τοῦ φαινομένου.

Άποτέλεσμα τῆς αυξανόμενης επιθετικότητας, με ὄποιαδήποτε μορφή, είναι να διαταράσσεται ὁ καθημερινὸς βίος τῶν ανθρώπων. Ἐκτὸς από τis σχέσεις άγάπης και ελρηνικῆς συνύπαρξης και συνεργασίας, διαλύονται δυνατόι και πολύτιμοι δεσμοί, και τὰ πρόσωπα που εμπλέκονται βιώνουν άρνητικές ψυχικές καταστάσεις, που προκαλοῦνται από επιθετικές και άδικες πράξεις. Πρόκειται για συναισθήματα ὀργῆς, πικρίας, άγανάκτησης, άντεκδίκησης, άπογοήτευσης και άπελπισίας, που είναι πιθανόν να νιώθουν έντονα τὰ *θύματα* μπροστά στην άδικία και τὸ κακὸ που τοὺς έχουν προκληθεῖ. Ἦ για ταραχή και ένοχή, άγωνία και τύψεις, λήθη και ντροπή, μειωμένη αὐτοεκτίμηση, που πιθανόν να βιώνουν οί *θύτες* για τis επιθετικές τους πράξεις. Σφοδρές έσωτερικές καταστάσεις, που συνταράσσουν τὸν

μεταμληθεῖ, να ζητήσει συγγνώμη, να συχωρεθεῖ και να αποκαταστήσει τή σχέση του με τὸ *θύμα*. Τότε, πιθανόν να ὀδηγηθεῖ να ζητήσει *συχώρηση* από τὸ *θύμα* ή και από τὸν Θεό, στὸ μυστήριο τῆς μετανοίας και τῆς έξομολόγησης, ὄστε να απαλλαγεῖ από τήν ὀδύνη τῆς ένοχῆς, να αποκατασταθεῖ ή πληγωμένη σχέση και να άνακτήσει τήν ψυχική του ήρεμία.

Ἡ γνώση που άντλοῦμε για τή συχώρηση από τήν έπιστημονική ψυχολογική έρευνα, ἀλλὰ και κυρίως από τὸ βίωμα και τή διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, μπορεί να άποτελέσει τή βάση και τήν άφετηρία για ένα ὀλοκληρωμένο και άποτελεσματικό τρόπο υπέρβασης τῶν καταστάσεων έχθρότητας και επιθετικότητας. Να έξετασθεῖ ή δυνατότητα άνάπτυξης, καλλιέργειας και ένίσχυσης τῆς συχωρητικότητας στην οικογενειακή άνατροφή, στη σχολική παιδεία, στη συμβουλευτική και στην ποιμαντική.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΚΑΒΟΥΛΗΣ
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

1453-1821: Πῶς φθάσαμε στο Ποθούμενο

Γιὰ νὰ φτάσουμε ἀπὸ τὸ Σκοτάδι τῆς Μεγάλῃς Σκληβιάς στὸ Ποθούμενο Φῶς, χρειάστηκαν 400 ὀλόκληρα χρόνια. Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια ἡ Ρωμοσύνη νίκησε, ἀλλὰ ἔγινε Ὀλοκαύτωμα. Νίκησε, γιατί στηρίχθηκε στοὺς Ἕλληνας, σὲ τὶς Ἑλληνίδες καὶ στοὺς Φιλέλληνας, ποὺ ἀποφάσισαν νὰ θυσιαστοῦν γιὰ τὸ Ποθούμενο. Εἶναι ὅλοι θρυλικοί, μεγάλοι καὶ Ἄξιοι τῆς Ρωμοσύνης. Ἀναφερόμαστε ἐδῶ στοὺς Πρωτοκορυφαίους. Δὲν ὑπάρχει πρῶτος, δεῦτερος ἢ τρίτος. *Ὅλοι εἶναι Πρῶτοι.* Ὅμως ἀξιακὰ ἀνάμεσα στοὺς Πρῶτους ὑπάρχει –καὶ αὐτὸ τὸ τονίζουμε μὲ σεβασμὸ καὶ δέος– ὁ Πρῶτος μεταξὺ τῶν Πρῶτων! Αὐτὸς εἶναι ὁ Μεγαλοεθνομάρτυρας Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς. Γιὰ νὰ φτάσουμε λοιπὸν στὸ Ποθούμενο, συνετέλεσαν:

Ἕλληνας ζοῦσαν κάτω ἀπὸ τὶς πιὸ βαριές καταπιέσεις τῶν Τούρκων καὶ βρίσκονταν στὴν ἀπόλυτη διάθεσή τους. Οἱ Τούρκοι μποροῦσαν νὰ κλείσουν στὰ χαρέμια τους τὶς γυναῖκες καὶ τὶς κόρες τῶν χριστιανῶν, νὰ κάνουν γενίτσαρους τὰ ἀγόρια τους μὲ τὸ «παιδομάζωμα» καὶ μὲ διάφορους τρόπους ν' ἀρπάζουνε τὴν περιουσία τους... *Μοναδικὸς τρόπος, γιὰ νὰ γλυτώσουν οἱ Χριστιανοὶ ἀπ' ὅλα αὐτά, ἦταν ὁ Ἐξισλαμισμὸς τους!* Ἔτσι, μεμονωμένα ἄτομα, οἰκογένειες ἢ καὶ ὀλόκληρα χωριά (μαζὶ μὲ τοὺς Ἱερεῖς!) ἐγκατέλειπαν τὴν Ὀρθοδοξία καὶ γίνονταν Μωαμεθανοί...

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περίπτωση τῶν Χριστιανῶν τοῦ χωριοῦ Νότια (στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία), ποὺ, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὶς ἀφόρητες καταπιέσεις τῶν Τούρκων καὶ τῶν ἤδη ἐξισλαμι-

Γιὰ νὰ φτάσουμε ἀπὸ τὸ Σκοτάδι τῆς Μεγάλῃς Σκληβιάς στὸ Ποθούμενο Φῶς, χρειάστηκαν 400 ὀλόκληρα χρόνια. Σ' αὐτὰ τὰ χρόνια ἡ Ρωμοσύνη νίκησε, ἀλλὰ ἔγινε Ὀλοκαύτωμα. Νίκησε, γιατί στηρίχθηκε στοὺς Ἕλληνας, σὲ τὶς Ἑλληνίδες καὶ στοὺς Φιλέλληνας, ποὺ ἀποφάσισαν νὰ θυσιαστοῦν γιὰ τὸ Ποθούμενο. Εἶναι ὅλοι θρυλικοί, μεγάλοι καὶ Ἄξιοι τῆς Ρωμοσύνης.

1. Ὁ Ἅγιος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς

Ὁ Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς προφήτευσε, κήρυξε, δίδαξε καὶ μαρτύρησε γιὰ τὸ Ποθούμενο. Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ αἰώνια εὐγνωμοσύνη, τιμὴ καὶ προσκύνησις. *Γιὰτὶ αὐτὸς εἶναι ὁ κορυφαῖος Φωτιστὴς καὶ Ὁδηγὸς τῆς Ρωμοσύνης ποὺ ἔσωσε τὸ Γένος μας ἀπὸ τὸν Ἐξισλαμισμὸ.* Ὁ ἰλόγιος δικηγόρος καὶ Γεν. Γραμματέας τῆς Ε.Π.Α. Ν. Καψωμενάκης γράφει γιὰ τὴν ἀνεκτίμητη προσφορὰ τοῦ Ἁγίου: Στὰ σκληρὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, τότε ποὺ «*ὅλα τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκληβιά*», οἱ

Ὁ ἐξισλαμισμὸς ἐξαπλωνόταν μὲ ταχύτητα καταστροφικῆς πυρκαγιᾶς καὶ ἀφάνιζε ὀλόκληρες περιοχὲς Ὁρθοδόξων στὴν Ἡπειρο, τὴ Μακεδονία καὶ τὴν ἄλλη Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὴν Τουρκοκρατούμενη Βαλκανικὴ.

Ὁ κίνδυνος ν' ἀλλοξοπιστήσουν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἦταν ὀρατός. Τὸν κίνδυνο μεγάλωνε καὶ ἡ γενικὴ ἀγραμματοσύνη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄγνοια τῶν δογμάτων τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἱερεῖς! Αὐτὴ ἦταν ἡ ζοφερὴ πραγματικότητα. Ἀλλὰ ὁ Θεὸς σπληαχνίσθηκε (γιὰ μία ἀκόμη φορά) τὸ Γένος μας! Ἔστειλε στοὺς σκλάβους, ποὺ βρισκόνταν «ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου», ἕνα νέο Ἀπόστολο, γιὰ νὰ τοὺς παρηγορήσει, νὰ τοὺς δώσει ἐλπίδα, νὰ ἀναπτερώσει τὸ φρόνημα, νὰ ἀφυπνίσει συνειδήσεις, νὰ τοὺς στηρίξει στὴν Πίστη καὶ νὰ σταματήσει τοὺς ἐξισλαμισμοὺς. Αὐτὸς ὁ σύγχρονος Ἀπόστολος Παῦλος ἦταν ὁ Ἐθνομάρτυς Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, ποὺ τὸ 1961 ἀνακηρύχθηκε Ἅγιος καὶ Ἰσαπόστολος ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο!

σμένων τῆς περιοχῆς, προσχώρησαν στὸ Μουσουλμανισμό. Τὸ δραματικὸ τοῦ γεγονότος ἐκείνου ἦταν ὅτι ἀπαρνήθηκαν τὴ χριστιανικὴ πίστη τους στὸ τέλος τῆς Πασχαλινῆς Λειτουργίας (τὸ 1759), καὶ ἀφοῦ ἔψαλλαν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη»! Τότε, ὁ Μητροπολίτης Μογλενῶν, ποὺ εἶχε χοροστατήσει στὴ Λειτουργία, ἐξήγησε περίρπου στὸ Ποίμνιό του τοὺς λόγους ποὺ τοὺς ἀνάγκαζαν νὰ ἀλλοξοπιστήσουν!... Ἐδῶ ἀξίζει νὰ κάνουμε μιὰ παρένθεση γιὰ τὸ τραγικὸ τέλος τοῦ ἐξωμότη Μητροπολίτη.

Ὅταν ἀργότερα συνάντησε τὸν ἀδελφὸ του, ποὺ εἶχε παραμείνει πιστὸς στὴν Ὁρθοδοξία, μετεμελήθηκε. Μὲ ἔντονες λοιπὸν τύψεις πῆγε στὸ τζαμί, ὅπου κάνοντας τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ διάβαζε δυνατὰ τὸ Εὐαγγέλιο! Αὐτὸ ὅμως προκάλεσε τὴν ἀγανάκτηση τῶν Μουσουλμάνων, ποὺ ἐξαγριωμένοι τὸν κατέσφαξαν μέσα στὸ τζαμί...

Ὁ ἐξισλαμισμὸς ἐξαπλωνόταν μὲ ταχύτητα καταστροφικῆς πυρκαγιᾶς καὶ ἀφάνιζε ὀλόκληρες περιοχὲς Ὁρθοδόξων στὴν Ἡπειρο, τὴ Μακεδονία καὶ

τὴν ἄλλη Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ στὴν Τουρκοκρατούμενη Βαλκανικὴ. Ὁ κίνδυνος ν' ἀλλοξοπιστήσουν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἦταν ὀρατός. Τὸν κίνδυνο μεγάλωνε καὶ ἡ γενικὴ ἀγραμματοσύνη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄγνοια τῶν δογμάτων τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἱερεῖς! Αὐτὴ ἦταν ἡ ζοφερὴ πραγματικότητα.

Ἀλλὰ ὁ Θεὸς σπληαχνίσθηκε (γιὰ μία ἀκόμη φορά) τὸ Γένος μας! Ἔστειλε στοὺς σκλάβους, ποὺ βρισκόνταν «ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου», ἕνα νέο Ἀπόστολο, γιὰ

να τους παρηγορήσει, να τους δώσει ἐλπίδα, να ἀναπερώσει τὸ φρόνημα, να ἀφυπνίσει συνειδήσεις, να τους στηρίξει στὴν Πίστη καὶ να σταματήσει τοὺς ἐξισλαμισμοὺς.

Αὐτὸς ὁ σύγχρονος Ἀπόστολος Παῦλος ἦταν ὁ Ἔθνομάρτυς Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός, ποὺ τὸ 1961 ἀνακηρύχθηκε Ἅγιος καὶ Ἰσαπόστολος ἀπὸ τὸ Οἴκου-μενικὸ Πατριαρχεῖο!

2. Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ καὶ Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός

Τὰ Μαρτύρια τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε΄ καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Κυπριανοῦ συγκλόνισαν τὴν Εὐρώπη. Τότε ὄλοι κατάλαβαν ὅτι ἡ Τουρκία δὲν ἀλλιάζει καὶ ὅτι δὲν ἔχει καμμιά θέση στὴν Εὐρώπη. Τότε οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ οἱ Φιλέλληνες, κλημάκωσαν τὸν ὑπὲρ τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδας ἀγῶνά τους. Ἦταν τὸ Πάσχα τοῦ 1821, ὅταν ἓνα πελώριο σύννεφο σκέπασε καὶ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Δύση. Τὸ Δημοτικὸ Τραγούδι μαζὶ μ' ὄλη τὴ Ρωμιοσύνη ρωτᾷ:

Ποιὸς εἶδε τέτοια συννεφιά, ποιὸς εἶδε τέτοια ἀντάρα, ποὺ αὐτὸ τὸ χρόνο πλάκωσε σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση; Τὸν Πατριάρχη κρέμασαν Γρηγόριο, τὸν Ἅγιο, σὰν νὰ 'τανε κατὰδικος στῆς Ἐκκλησιᾶς τὴν πόρτα, ἐκεῖ ποὺ ἐλπιτοῦργαε κι εὐλόγαε τὸ Γένος!...

Καὶ ὁ Ἄρ. Βαλαωρίτης καλεῖ τοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς Φιλέλληνες νὰ συνεχίσουν τὸν Ἰεσοκωμὸ:

*... Χτυπᾶτε, πολεμάρχοι!
Ἄπ' ἄκρη σ' ἄκρη χαλασμός...
Κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη!
... Χτυπᾶτε, πολεμάρχοι!
Μὴ λησμονεῖτε τὸ σχοινί, παιδιά,
τοῦ Πατριάρχη!*

Καὶ στὴν Κύπρο τὰ ἴδια μαρτύρια: Τὸ μαρτύριο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ ἀκοιούθησε γενικὴ σφαγὴ τῶν Χριστιανῶν. Ὁ Γάλλος Πρόξενος Μεσιᾶν γράφει πρὸς τὴν Κυβέρνησή του: «... Οἱ Ἐπίσκοποι πάντες, ὁ ἀνώτερος Κληρικός, μέγας ἀριθμὸς ἱερέων, οἱ πρῶν ὑπάλληλοι τῆς Κυβερνήσεως, οἱ ἔμποροι, οἱ γεωργοί, οἱ προεστοὶ τῶν χωριῶν καὶ τῶν πόλεων καὶ πάντες οἱ ἔχοντες πωσὰ χρήματα ἀποκεφαλίστηκαν, ἀπηχοινίστηκαν, κατεσφάγησαν, ἡ περιουσία των κατεσχέθη καὶ ἐσκληβώθη ἡ οἰκογένειά των...»!

Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς τῆς Κύπρου Βασίλειος Μιχαηλίδης σ' ἓνα συγκλονιστικὸ ποίημά του μὲ τίτλο «Ἡ 9^η Ἰουλίου 1821 ἐν Λευκωσίᾳ» ἀναφέρεται στὸν διάλογο ἀνάμεσα στὸν Τύραννο καὶ στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Κυπριανό, καὶ τονίζει τὴ θρυλικὴ ἀπάντηση τοῦ ἱεράρχη στὶς ἱταμὲς καὶ θρασύτατες ἀπειλὲς τοῦ Μουσελῆμ Ἀγᾶ:

Μουσελῆμ Ἀγᾶς:

*«Πίσκοπε, γιὼ τὴν γνώμην μου
ποτὲ δὲν τὴν ἀλλιάσω,
Τζι' ὅσα τζι' ἀν πεῖς, μὲν θαρρευτεῖς
πὼς ἐν' νὰ σοῦ πιστέψω.
Ἔχω στὸ νοῦ μου, Πίσκοπε, νὰ σφάξω,
νὰ κρεμάσω,
Τζι' ἀν ἤμπορῶ 'ποὺ τοὺς Ρωμιούς
τὴν Τζιῦπρον νὰ παστρέψω...
νὰ σφάξω τοὺς Ρωμιούς, ψυχὴν νὰ μὴν ἀφήσω».*

Κυπριανός:

*«Ἡ Ρωμιοσύνη ἐν' φυλὴ συνότζιαιρη τοῦ κόσμου,
κανένας δὲν εὐρέθηκε γιὰ νὰ τὴν ἱξηλείψη'
κανένας, γιὰτὶ σιέπει τὴν ποὺ τᾶψη ὁ Θεὸς μου.
Ἡ Ρωμιοσύνη ἐν' νὰ χαθῆ, ὄντας ὁ κόσμος λείψη!...».*

3. Ἡ Ἱστορικὴ Διακήρυξη τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ τῆς 26^{ης} Μαρτίου 1821

«Ἡμεῖς, τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος τῶν Χριστιανῶν, ἀπεφασίσαμεν σταθερῶς νὰ ἀποθάνωμεν ὄλοι ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν. Καὶ τούτου ἕνεκα βαστοῦμε τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας ζητοῦντες τὰ Δικαιώματά μας»...

Ἡ ἀπόφαση τοῦ μεγάλου ἱεράρχη ἐνώνει, ἐνθουσιάζει καὶ ἐνθαρρύνει τοὺς Ἕλληνες. Τὴ Διακήρυξη ὑπέγραψε πρῶτος ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, καὶ ἀκολούθησαν οἱ συνεργάτες του: Κερνίκης Γεώργιος, Ἀνδρέας Ζαῖμης, Ἀνδρέας Λόντος, Μπενιζέλιος Ροῦφος, Σωτήρης Χαραλάμπης, Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος.

Ὁ Ἀχ. Παράσχος ὑμνεῖ τὸ θρυλικὸ ἱεράρχη:

*«Ποιὸς εἶν' ἐκεῖνος ὁ Παπᾶς,
ποὺ μ' ὄψη ἀναμμένη
σὰν φῶς ἀπὸ τῆς Ἐκκλησιᾶς
τὸ ἱερὸ προβαίνει;
Σκῦψε, Τουρκιά, στοῦ Γερμανοῦ τὸ Λάβαρο...
Ἡ Ἐκκλησιὰ τὴν ἔκρυβε στὸν κόρφο
τόσα χρόνια,
ὥσπου ν' ἀλλιάξουν οἱ καιροὶ
κι ἔρθουν τὰ χελιδόνια.
Ὁ ἥλιος σκύβει καὶ φιλεῖ τὸν ἀργυρὸ Σταυρὸ της,
ἡ Παναγιά χαμογελᾷ στὸν ἀνθρὸ βωμὸ της
κι ἐμπρὸς της γονατίζουε χιλιάδες παλικάρια.
Ἄχ, τί στιγμή χαρμόσυνη, τί ἱερὴ ἡμέρα!»*

4. Ἡ ἀπόφαση τῶν Ὑψηλάντηδων νὰ διαθέσουν ὄλη τὴν περιουσία τους γιὰ τὴν Πατρίδα

Ὁ Γ. Βλαχογιάννης (Ἱστορικὴ Ἀνθολογία) μᾶς ὑπενθυμίζει τὴ συνάντηση τῶν ἀδελφῶν Ἀλεξάνδρου, Δημητρίου, Νικολάου καὶ Γεωργίου Ὑψηλάν-

ντη και της μητέρας τους Έλυσάβετ στο άρχοντικό τους στο Κισνάβ της Ρωσίας την 16^η Φεβρουαρίου 1821: Ο Άλέξανδρος λέγει:

– *Ναί, ἀδελφοί, ὅλα τὰ προσφέρουμε θυσία πατριωτική και τὰ δύο ἑκατομμύρια ποῦ ὁ σουλιτάνος, κατὰ τὴ συνθήκη, θὰ μᾶς πληρώσει τὸν προσεχῆ Μάιο. Καὶ τὰ κτήματά μας στὴ Βλαχία ἡ τιμὴ τους εἶναι ἕξι ἑκατομμύρια. Ἄς προσφέρουμε καὶ τοὺς βαθμοὺς καὶ τοὺς μισθοὺς τοὺς ὁποίους ἀπολαμβάνουμε στὴ Ρωσικὴ ὑπηρεσία. Ἄς δώσουμε καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἑαυτοὺς μας θυσία στὸ βωμὸ τῆς Πατρίδας. Ἔτσι μόνο θὰ ἐκτελέσουμε τὴν παραγγελία τοῦ πατέρα μας καὶ θὰ ἐκδικηθοῦμε γιὰ τὰ βασανιστήρια ποῦ ὑπόφερε ὁ πάππος μας καὶ πέθανε ἀπὸ αὐτά. Ὅλα ἄς τὰ δώσουμε στὴν Πατρίδα! Ἄς κινήσουμε τὸν Ἱερὸ Ἀγῶνα γι’ αὐτή...*

Σηκώθηκε, βγήκε ἀπὸ τὴν αἴθουσα, μπῆκε στὸ δωμάτιο τῆς μητέρας του. Τὴ βρῆκε μὲ τὸ πιὸ μικρὸ ἀδελφί, τὸ Γρηγόρη, δεκατέσσερω χρονῶν ἀγόρι, καθισμένο πλάι της. Ἀφοῦ προσκύνησε τὰ πολυσεβαστα γεράματα τῆς μάνας, τῆς τρανῆς ἀρχόντισσας Ἐλυσάβετ, τῆς ἔδωσε τὸ χέρι καὶ τὴν ἔσυρε σιγὰ στὴν αἴθουσα, ὅπου ἐπίσημη γινόταν τῶν Ὑψηλάντηδων ἡ συντυχία.

– *Μητέρα, εἶπε ὁ Ἀλέξανδρος, ἡ σωτηρία τῆς Πατρίδας μπορεῖ νὰ ἀπαιτήσῃ καὶ τὴ θυσία τοῦ κτήματός μας στὴν Κοζνίτσα, τὸ ὅποιο δίνει ἔσοδα πενήντα τέσσερις χιλιάδες ρούβλια τὸ χρόνο. Προσφέρεις τὸ κτήμα αὐτὸ στὴν Πατρίδα;*

Ἡ ἀρχόντισσα Ὑψηλάντισσα δάκρυσε γλυκά:

– *Παιδιά μου, εἶπε, ἐγὼ προσφέρω ἐσᾶς, τὰ φίλητάτά μου, καὶ θὰ ληυπηθῶ τὰ ρούβλια;*

5. Ἡ Ἱστορικὴ Προκήρυξη τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντη ἀπὸ τὴν Ὑδρα τῆς 12^{ης} Ἰουνίου 1821

«*Ὁμογενεῖς φιλελεύθεροι Ἕλληνες! Διωρισμένος ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτηγο τοῦ Γένους ἡμῶν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην νὰ ἔλθω εἰς τὴν φιλιτάνην Ἑλλάδα Πληρεξούσιος Ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἁλλῶν μερῶν, ἔφθασα ἤδη θεία δύναμι εἰς τὴν νῆσον Ὑδραν. Ὅσοι μὲν ἐλάβατε τὰ ὄπλα ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ὁρθοδόξου ἡμῶν Γένους φιλοτιμηθεῖτε νὰ φανεῖτε ἄξιοι πολεμιστὰι δεικνύοντες εἰς τὸν κατὰ τοῦ ἀσεβοῦς τυράννου πόλεμον ἀνδρείαν ἀκαταμάχητον, ὁμόνοιαν ἀδιαίρετον καὶ εἰς τοὺς στρατηγούς εὐπειθειαν ἀπαράβατον... Τὸ τέλος τῶν ἀγῶνων μας εἶναι ἡ Ἐλευθερία ἢ ἔνδοξος θάνατος...».*

6. Ὁ ὄρκος τῶν Ἱερολοχιτῶν νὰ θυσιαστοῦν γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὴ Ρωμιοσύνη

«*Ὡς Χριστιανὸς Ὁρθόδοξος καὶ υἱὸς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ὀρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ παντοδυνάμου μας Θεοῦ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος νὰ μείνω πιστὸς εἰς τὴν Θρησκεία μου καὶ εἰς τὴν Πατρίδα μου. Ὀρκίζομαι νὰ ἐνωθῶ μὲ ὄλους τοὺς ἀδελφούς μου Χριστιανούς διὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Πατρίδος μας.*

Ὀρκίζομαι νὰ χύσω καὶ αὐτὴν τὴν ὑστέραν ρανίδα τοῦ αἵματός μου ὑπὲρ τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδος μου»...

Ἡ Ρωμιοσύνη ὑμνεῖ τὸν Ἱερὸν Λόχον μὲ τὴ γραφίδα τοῦ Ἀνδρέα Κάλβου:

*Ἄς μὴ βρέξει ποτὲ τὸ σύγνεφον
καὶ ὁ ἄνεμος σκληρὸς
ἄς μὴ σκορπίσει
τὸ χῶμα τὸ μακάριον,
ποῦ σᾶς σκεπάζει.*

*Ἄς τὸ δροσίξει πάντοτε
μὲ τ' ἀργυρά της δάκρυα
ἢ ροδόπεπλος κόρη
καὶ αὐτοῦ ἄς ξεφυτρῶνουν
αἰῶνια τ' ἄνθη.*

*Ὡ γνήσια τῆς Ἑλλάδος τέκνα
ψυχαί, ποῦ ἐπέσατε εἰς τὸν
ἀγῶνα ἀνδρείως,
τάγμα ἐκλεκτῶν ἠρώων,
καύχημα νέον...*

7. Ἡ γενναιότητα τῆς Ἑλληνίδας

Μὲ δέος ἐνδεικτικὰ ἀναφερόμαστε ἐδῶ στὴ γενναία Μαντῶ Μαυρογένους, ποὺ γράφει στὶς κυρίες τοῦ Παρισιοῦ τὸ 1825:

«Ἡ ἀγάπη μου γιὰ τὴν Πατρίδα μου, ἡ ἀφοσίωσή μου στὴ Θρησκεία μου, ἡ δίψα γιὰ δίκαιη ἐκδίκηση ἔχουν ξεσηκώσει τὴν ψυχὴ μου καὶ μοῦ ἔχουν δώσει τὸ πάθος γιὰ τὶς μάχες. Ποθῶ μιὰ μέρα μάχης, ὅπως ἐσεῖς λαχταρᾶτε τὴν ὥρα ἐνὸς χοροῦ...».

Ἐπίσης, ἀπευθύνεται καὶ πρὸς τὶς κυρίες τῆς Ἀγγλίας:

«Ἀγαπητὲς κυρίες... Ἀπὸ τὸν πόλεμο στὸν ὁποῖο βρισκόμαστε ἀναμειγμένοι ἐξαρτᾶται ὄχι μόνο ἡ ἐλευθερία μας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ μας... Ποιὸς εἶναι ὁ καλλιτέχνης, ὁ ποιητὴς ἢ ἡ ἀκόμη ὁ πολίτης ποὺ θὰ μπορούσε νὰ δῆ ἀπαθὲς τὸν ἐξευτελισμὸ ἐνὸς λαοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνῆκε ὁ Πλάτωνας, ὁ Μιλτιάδης, ὁ Σωκράτης, ὁ Ἀγασίλαος καὶ ὁ Φειδίας; ... Τοῦ μὴ νὰ ἀπευθυνθῶ σ' ἐσᾶς, γιὰ νὰ ζητήσω μία οικονομικὴ βοήθεια, γιὰ νὰ προμηθευτοῦμε τὰ ἀπαραίτητα ὄπλα γιὰ τὸν Ἀγῶνά μας. Ὁ σκοπὸς τῆς ἐκκλήσής μου εἶναι νὰ ἐξασφαλίσω ἓνα ἄσυλο στὶς γυναῖκες καὶ στὰ παιδιά, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ γίνῃ τὸ νησὶ τῆς Εὐβοίας, ἂν, μὲ τὴ δική σας φιλόφρονη παρέμβαση, μπορούσαμε νὰ τὴν κατακτήσουμε καὶ νὰ τὴν ἀφιερώσουμε στὴ μνήμη τῶν Γυναικῶν τῆς Ἀγγλίας...».

Ὅλες οἱ Ἑλληνίδες ἦσαν γενναῖες. Γι' αὐτὸ οἱ Σουλιώτισσες, οἱ Μανιάτισσες, οἱ Μεσσηλογγίτισσες, οἱ Ναουσαῖες, οἱ Νησιώτισσες, ὅλες οἱ ἀνώνυμες Ἑλληνίδες, στὴν ἀπορία τῶν ξένων γιὰ τὴν ἀγωνίσθηκαν καὶ θυσιάσθηκαν ἀπαντοῦσαν:

«Ὁ τοῦ Χριστοῦ ἔρως καὶ ἡ πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπη μᾶς ὀδήγησαν ἀπόφασιν νὰ λάβωμεν νὰ ζήσωμεν Χριστιανοὶ ἐλεύθεροι, εἰδεμὴ νὰ χαθῶμεν!»

Καὶ ὅταν ρωτοῦσαν τὴν ἀνώνυμη Ἡρωΐδα, γιὰ τὴν δὲν παίρνεις Τοῦρκο γιὰ ἄντρα νὰ σ' ἀρματώσει στὸ φηουρὶ καὶ στὸ μαργαριτάρι, αὐτὴ ἀπαντοῦσε:

«Κάλλιο νὰ ἰδῶ τὸ αἷμα μου τὴ γῆς νὰ κοκκινίσει παρὰ νὰ ἰδῶ τὰ μάτια μου Τοῦρκος νὰ τὰ φιλήσει!»

8. Ὁ ὄρκος τοῦ Παπαφλέσσα νὰ θυσιαστῆ γιὰ τὴν Πατρίδα

Βαδίζοντας πρὸς τὸν τόπο τῆς ἠρωικῆς του θυσίας, στὸ Μανιάκι, ὁ Παπαφλέσσας γράφει στὸν ἀδελφὸ του:

«Νικήτα, δὲν εἶμαι σὰν κι ἐσὲ καὶ σὰν τὸν κουμπάρο σου, ποὺ τρέχετε ἀπὸ ράχη σὲ ράχη σὰν τοὺς

Ὅλες οἱ Ἑλληνίδες ἦσαν γενναῖες. Γι' αὐτὸ οἱ Σουλιώτισσες, οἱ Μανιάτισσες, οἱ Μεσσηλογγίτισσες, οἱ Ναουσαῖες, οἱ Νησιώτισσες, ὅλες οἱ ἀνώνυμες Ἑλληνίδες, στὴν ἀπορία τῶν ξένων γιὰ τὴν ἀγωνίσθηκαν καὶ θυσιάσθηκαν ἀπαντοῦσαν: *«Ὁ τοῦ Χριστοῦ ἔρως καὶ ἡ πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπη μᾶς ὀδήγησαν ἀπόφασιν νὰ λάβωμεν νὰ ζήσωμεν Χριστιανοὶ ἐλεύθεροι, εἰδεμὴ νὰ χαθῶμεν!»* Καὶ ὅταν ρωτοῦσαν τὴν ἀνώνυμη Ἡρωΐδα, γιὰ τὴν δὲν παίρνεις Τοῦρκο γιὰ ἄντρα νὰ σ' ἀρματώσει στὸ φηουρὶ καὶ στὸ μαργαριτάρι, αὐτὴ ἀπαντοῦσε: *«Κάλλιο νὰ ἰδῶ τὸ αἷμα μου τὴ γῆς νὰ κοκκινίσει παρὰ νὰ ἰδῶ τὰ μάτια μου Τοῦρκος νὰ τὰ φιλήσει!»*

άι-Λιάδες. Ἐγὼ ὀρκίστηκα νὰ χύσω τὸ αἷμά μου γιὰ τὴν πατρίδα μας, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ὥρα. Εὐχομαι στὸ Θεὸ ἢ πρώτη μπάλα τοῦ Ἰμπραὴμ νὰ μὲ πάρει στὸ κεφάλι. Σᾶς γράφω νὰ βιαστεῖτε νὰ ἔρθετε, κι ἐσεῖς μοῦ γράφετε κουραφέξαλα. Νικήτα, πρώτη καὶ τελευταία ἐπιστολή μου εἶναι αὐτή· βάστα τὴν νὰ τὴ διαβάξεις καμιά φορά, νὰ μὲ θυμᾶσαι καὶ νὰ κλιᾶς. Ὁ ἀδελφός σου».

Ἡ θυσία τοῦ μεγαλοεθνομάρτυρα ἐμψύχωσε τοὺς Ἀγωνιστὲς καὶ ἔγινε θρυλικὸ δημοτικὸ τραγούδι, ποὺ τραγουδοῦσαν οἱ πρῶν ραγιάδες:

- Πουλάκια μ', ἀηδονάκια μου,
πού ῥχεστε στὸν ἀέρα,
μὴν εἶδατε τὸ στρατηγό,
τὸ Φλέσσα Ἀρχιμανδρίτη;
- Γιὰ τὸ Μανιάκι πέρασε, κατὰ τὰ Κοντοβούνια
καὶ παλικάρια μάζωνε, τὰ ἔκαμε τρεῖς χιλιάδες·
καθόταν καὶ τὰ ὀρμήνευε σὰ μάνα, σὰν πατέρας:
- Ἐμπρός, παιδιά, νὰ πιάσουμε
τὸ Ἐρημομανιάκι.

Καὶ ἄρχισαν τὸν πόλεμο
ἀπ' τὴν αὐγὴ ὡς τὸ βράδυ...

- Ὁ Φλέσσας βάζει μιὰ φωνὴ
καὶ λῆει στοὺς στρατιῶτες:
- Τώρα, παιδιά, θὰ σᾶς ἰδῶ, ἂν εἴστε παλικάρια!
- Καὶ τὰ σπαθιά τοὺς τράβηξαν
κι ἔκαμαν τὸ γιουρούσι.
- Μιὰ μπαταριά τοῦ ἔριξαν πικρή, φαρμακωμένη,
τὸν Παπαφλέσσα σκότωσαν
μαζὶ μὲ τὸν Κεφάλι.

9. Ὁ Θεόδωρος Κολλοκοτρώνης

Ὁ Γέρος τοῦ Μοριά, μὲ τὴν ἐμπνευσμένη ὁμιλία του στὴν Πνύκα τὴν 8^η Νοεμβρίου 1838, ἄφησε τὴς Ὑποθήκες του στοὺς νέους καὶ ὄχι μόνο:

«Ἡ προκοπή σας καὶ ἡ μάθησή σας νὰ μὴ γίνει σκεπάρνι μόνο γιὰ τὸ ἄτομό σας, ἀλλὰ νὰ κοιτάξει τὸ καλὸ τῆς κοινότητος, καὶ μέσα εἰς τὸ καλὸν αὐτὸ βρίσκεται καὶ τὸ δικό σας.

Ἐγὼ, παιδιά μου, κατὰ κακὴ μου τύχη, ἀπὸ τὴς περιστάσεις, ἔμεινα ἀγράμματος, καὶ γιὰ τοῦτο σᾶς γυρεύω συχώρηση, γιὰτὶ δὲν σᾶς μιλήω καθὼς οἱ δάσκαλοί σας. Σᾶς εἶπα ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἄκουσα καὶ γνώρισα, γιὰ νὰ ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὰ περασμένα καὶ ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς δικόνοιας, νὰ τὴ μισῆτε καὶ νᾶχετε ὁμόνοια.

Ἐμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πιά· τὸ ἔργο μας κι ὁ καιρὸς μας πέρασε, καὶ οἱ ἡμέρες τῆς γενιᾶς ποὺ σᾶς ἄνοιξε τὸ δρόμο θὰ περάσουν σὲ λίγο κι αὐτές.

Σ' ἐσᾶς μένει νὰ γιαιτρέψετε καὶ νὰ ἰσάσετε τὸν τόπο ποὺ ἐμεῖς λευτερώσαμε· καὶ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτό, πρέπει νᾶχετε θεμέλια τὴν Ὁμόνοια, τὴ Θρησκεία καὶ τὴ φρόνιμη Λευτεριά...».

10. Οἱ συγκλονιστικὲς Ὑποθήκες τοῦ Ἰωάννη Μακρυγιάννη πρὸς τοὺς νέους

«Ἀγαπητά μου Παιδιά,

Μαζὶ μὲ πολλοὺς ἀλλοὺς ἄξιους καὶ γενναίους Ἕλληνες πολεμήσαμε καὶ λευτερώσαμε τοῦτο τὸν τόπο ποὺ πατᾶτε ἐσεῖς, καὶ νὰ στοχάζεστε πὼς τὸν λευτερώσαμε γιὰ σᾶς, ποὺ γεννηθήκατε σὲ Πατρίδα ἐλεύθερη, γιὰτὶ ἐμεῖς λίγο τὴν ἀπολάψαμε, ὅτι, μόλις ἐδιώξαμε τοὺς Τούρκους, ἀρχίσαμε νὰ τρῶμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, κι ἔτσι μᾶς βρῆκαν διαιρεμένους οἱ Μπαυραοὶ καὶ μᾶς τζαλιπάτησαν.

Τώρα ὅμως ζεῖτε πάνω σὲ τοῦτο τὸ ματωμένο καὶ καπνισμένο χῶμα καὶ λογαριάζετε Ἕλληνες Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ καὶ ὅσοι ἔχετε μέσα σας καρδιά καὶ νοῦ τὸ ἔχετε γιὰ τὴν πιὸ τρανὴ χαρὰ σας, κορῶνα στὸ κεφάλι.

Γι' αὐτό, παιδιά μου, τέτοιες μέρες, ποὺ γιορτάζετε

τὸ σηκωμὸ τοῦ Γένους, νὰ μνημονεύετε αὐτοὺς τοὺς ἥρωες ποὺ θυσίασαν καὶ τὴ ζωὴ τους καὶ τὸ βίός τους γιὰ Πίστι καὶ Πατρίδα. Καὶ ἡ Πατρίδα δὲν εἶναι ἐνὸς οὔτε ὀλίγων, ἀλλὰ τὴν ἔχουμε ὅλοι μαζὶ, ὅτι ὅλοι μαζὶ τὴν ἐλευτερώσαμε. Ὡστε ἂν ἀμελήσετε τὴν Πίστιν ὅπου σᾶς παραδώσαμεν Ὁρθόδοξην Ἀνατολικὴν καὶ σᾶς τὴν κλήσουν, ἂν πέσετε στὲς παραλυσίες καὶ ἀφήσετε τὰ κάστρα ἀφύλακτα

και σᾶς τὰ πάρουν, οὔτε νὰ ζήσετε μορεῖτε οὔτε νὰ πεθάνετε παρηγοριέστε, ὅτι θὰ βρεῖτε ἐκεῖ ποὺ θὰ πᾶτε τοὺς γενναίους πατέρες σας, τὸ Διάκο, τὸν Ὑψηλάντη, τὸν Κολλοκοτρώνη, τὸ Δυσσέα, και θὰ σᾶς ζητήσουν τὰ αἵματα πίσω ποὺ χύθηκαν γιὰ τὴν Ἐλευθερία τῆς Πατρίδος. Καὶ καθὼς τὰ αἵματα δὲν γυρίζουν πλέον, θὲ νὰ εἴστε καταδικασμένοι. Ὁθεν, ἀγαπητά μου Ἑλληνόπουλα, κάντε τὰ καλὰ σας και μὴ σκολλᾶτε τὶς μετάνοιές σας γιὰ τούτη τὴν ἄγια Πατρίδα, τηρᾶτε νὰ ἔχετε τὸ νοῦ καθαρὸ και Ὁρθόδοξο και τὸ σῶμα τυρανισμένο, γιὰ νὰ ἀντέχει τοὺς κόπους και νὰ πηγαίετε τοῦτες τὶς μέρες στοὺς τάφους μας και νὰ στοχαζέστε τὰ χρέη σας. Ὅτι ἐμεῖς ἀπὸ μέσ' ἀπ' αὐτοὺς τοὺς τάφους μας μία μέρα θ' ἀναστηθοῦμε και θὰ σᾶς κρίνουμε».

11. Ὁ Μάρκος Μπότσαρης

Ὅπως ἔγραψε γιὰ τὸν Μάρκο Μπότσαρη ὁ Γάλλος πολιτικὸς και συγγραφέας Κ. Παγκανέη, «τὸ ὄνομά του ἔχει ἀντηχήσει σ' ὅλο τὸν κόσμο και ἡ δόξα του εἶναι αἰώνια, ὅπως οἱ Θερμοπύλεις!» Αὐτὸν τὸ θρυλικὸ Ἀγωνιστὴ τὸν ἔκλαψε ὅλος ὁ λαός. Ὁ Θρῆνος ἄρχισε ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι:

Θρῆνος μεγάλος γίνεται μέσα στοῦ Μεσολόγγι.
Τὸ Μάρκο πᾶν' στὴν Ἐκκλησιά,
τὸ Μάρκο πᾶν' στὸν τάφο.
Ἐίντα Παπάδες πᾶν' μπροστὰ
και δέκα Δεσποτάδες
κι ἀπὸ κοντὰ οἱ Σουλιώτισσες
και ὅλοι οἱ Σουλιῶτες...

Ἄλλο Δημοτικὸ Τραγοῦδι συνεχίζει:

Τ' ἀκούει γύρω ἡ μαύρη γῆς,
τρέῖς χρόνους δὲ χορτιάζει.
Τ' ἀκοῦνε τὰ ψηλὰ βουνὰ
κι ἐκεῖνα ραγιστῆκαν.
Τ' ἀκούει ψηλὰ ὁ οὐρανός, δὲ βρέχει,
δὲ σταλάζει.
Ὁ Μάρκος ἐσκοτώθηκε,
ὁ πρῶτος καπετάνιος!

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς δοξολογεῖ και θρηνεῖ τὸν μεγάλο Ἡρωα:

Ἡ Δόξα δεξιὰ συντροφεύει τὸν ἄντρα
ποὺ τρέχει μὲ κόπους
τῆς φήμης τοὺς δύσβατους τόπους
και ὁ φθόνος του στέκει ζερβὰ
μὲ μάτια, μὲ χεῖλη πικρά...
Κλεισμένο δὲν ἔμεινε στόμα ἀπάνου
στοῦ Μάρκου τὸ σῶμα.
Ἀπέθαν', ἀπέθαν' ὁ Μάρκος'
μιὰ θλίψη, μιὰ ἄκρα βοή και θρῆνος
και κλήψα πολλή!

12. Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος

Ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος πρωτοστάτησε στὴν κατατρόπωση τοῦ Μπαϊράμ πασᾶ στὰ Βασιλικά, και ἄνοιξε ὁ δρόμος γιὰ τὴ νίκη στὴν Τριπολιτσά. Τὸ Δημοτικὸ Τραγοῦδι ὑμνεῖ, δοξολογεῖ και θαυμάζει τὴν ἀντρειωσύνη τοῦ Ἡρωα:

Σὰν βράχος εἶναι οἱ πλάτες του,
σὰν κάστρο ἡ κεφαλὴ του
και τὰ πηλιὰ τὰ στήθη του
τοῖχος χορταριασμένος!

Ὁ Διονύσιος Σολωμὸς, ὅταν ὑμνοῦσε τὴν ἀντρειωσύνη τῶν παλικαριῶν, σίγουρα ἐννοοῦσε τὰ παλικάρια σὰν τὸν Ἀνδρουῦτσο:

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες
σὰν τὸ κύμα στοῦ γιολιό,
ἀλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλικαράδες
δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό!

Μετὰ τὴν μάχη στὰ Βασιλικά, ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῦτσος μὲ περηφάνεια ἔγραψε στοῦ Δημήτριο Ὑψηλάντη στὶς 27 Αὐγούστου 1821:

«Τὴ λαμπρότητά σας ἀδελφικῶς ἀσπάζομαι... Ὁ περιβόητος Μπαϊράμ πασᾶς, παίρνοντας τὸ ἀσκέρι του ὅλο, τὸ ὁποῖον συμποσοῦται ἀπὸ 4.000 στράτευμα, ἦλθε κατεπάνω μας και εἰς τὰς ἑξὶ ὥρας τῆς ἡμέρας συνεκροτήθη ὁ πόλεμος και ἐβάσταξε τὸ τουφεκί ἕως τὰς ὀκτώ. Ἐπιαστήκαμε χέρια μὲ χέρια και σπαθιὰ μὲ σπαθιὰ. Λοιπὸν τί στόμα νὰ διηγηθεῖ πῶς; Ποία χεῖρα δύναται νὰ περιγράψει τὴν ἀνδραγαθίαν ὅπου ἔκαμαν οἱ ἀνδρεῖοι Ἑλληνας; Βέβαια οὐδεὶς. Ἐκυνηγοῦσαν ξεσπαθώνοντας και μεθύοντας ἀπὸ τὸν πόλεμον ὡσὰν γίγαντες τοὺς Τούρκους... Μὲ μέτρον ἐσκοτώθηκαν 700 και αἰχμάλωτοι ἐπίσθησαν ζωντανοὶ 221. Τοὺς ἐπήραμε και τζιχανέδες φορτώματα ἐννέα και ἄλλα τριάντα ἔκαψαν οἱ ἴδιοι. Ἄλλα ἐπήραμε 370, ἐσκοτώθηκαν και ὑπὲρ τὰ 700. Ἀμάξια εἶχαν 1.000 μὲ παξιμάδια, κριθάρι και ἄλλα εἶδη. Ἐκαψαν ἀπὸ αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι 600. Τὰ δὲ 400 τὰ ἐπήραμε και ὄλων τῶν ἀμαξιῶν τὰ βόδια και βουβάγια. Τοὺς ἐπήραμε και 8 κανόνια, τὸ μπουγαση μπαϊράκι... Δὲν δύναται χεῖρι νὰ περιγράψει ὅσα τοὺς ἐκάμανε. Ἐσκοτώθηκαν δικοὶ μας εἰς τὸν τόπον ἄνθρωποι 3...».

13. Ἡ ἀπόφαση τοῦ Ἰωάννη Καποδίστρια νὰ θυσιαστῆ γιὰ τὴν Ἑλλάδα

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἔλεγε σ' ὅσους τοῦ ἔδιναν συγχαρητήρια, ὅταν ἐκλήχτηκε Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδας:

«Δὲν θέλω νὰ μὲ συγχαίρει κανεὶς' στὴν ἀπόφασή μου μέσα δὲν ὑπάρχει οὔτε χαρά, οὔτε λύπη. Ὁ δρόμος τῆς ζωῆς μας εἶναι γραμμένος, και

δὲν μένει σ' ἐμᾶς ἡ ἐκλογή. Τὰ χαντάκια στὰ δύο πλευρὰ τοῦ δρόμου εἶναι τόσο βαθιά, κι εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ προχωροῦμε πάντα μπροστά... Ἡ καταγωγή μου, ἡ ἀγάπη μου πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἡ θέση ποὺ ἔχω ἀντίκρου ἀπὸ τὶς Μεγάλαις Δυνάμεις, τέλος ἡ δύναμη τῶν πραγμάτων, ὅλα βαραίνουνε στὴν ἐκλογή μου. Ν' ἀρνηθῶ, θὰ διακήρυττα μ'

- Ἄπλοῦ στρατιώτη; Μὰ δὲν εἶστε ἀξιωματικός;
- Μάλιστα, γενναϊότατε.
- Καὶ ποιοῦ βαθμοῦ εἶχате στὴν πατρίδα σας;
- Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν!

Γιὰ τὸν Λόρδο Βύρωνα ἡ παράδοση λῆει ὅτι ἀγαποῦσε πολὺ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι, πρὶν πεθάνει, εἶπε:

Στὸ Ποθούμενο φτάσαμε μετὰ ἀπὸ ἀγῶνες 400 ἐτῶν γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν Πίστη τὴν ἀγία καὶ τῆς Πατρίδος τὴν Ἐλευθερία. Καὶ φτάσαμε μετὰ ἀπὸ Ἀγῶνες ὅλου τοῦ λαοῦ τῆς Ὁρθόδοξης Ρωμοσύνης. Κυριολεκτικὰ ὅλου τοῦ λαοῦ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἑλληνίδων, τῶν νέων, τῶν γερόντων, τῶν πτωχῶν, τῶν πλουσίων, τῶν ἀρχόντων, τῶν ἀπλῶν πολιτῶν. Ἡ Ρωμοσύνη νίκησε τὸν Τύραννο, γιατί τέθηκε κάτω ἀπὸ τὴν εὐλογία καὶ τὴ στήριξη τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς, ποὺ προφήτευσε τὸ Ποθούμενο, δικαιώθηκε.

αὐτὸ πὼς ἀπελπίστηκα ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ προτιμῶ τὸν ἑαυτό μου ἀπὸ τὸ χρέος. Μὲ ρωτᾶτε ἂν ἐλπίζω τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτό μου ὄχι! Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ναι! Τὰ παιδιά μου περιμένουν τὴν βοήθειά μου. Αὐτὸς εἶναι ὁ μόνος μου λογισμὸς! Γιὰ τ' ἄλλα δὲν γελῶ τὸν ἑαυτό μου· δυσκολίες μὲ περιμένουν, πίκρες, καὶ τέλος τὸ μαχαίρι...»!

14. Οἱ Φιλέλληνες

Οἱ Φιλέλληνες ἄφησαν τὶς πατρίδες τους καὶ ἦρθαν στὴν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα γιὰ νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν Ἐλευθερία. Μὲ θαυμασμὸ ἀναφερόμαστε ἐδῶ ἐνδεικτικὰ στοὺς πιὸ διάσημους: τὸν Σανταρόζα καὶ τὸν Λόρδο Βύρωνα.

Γιὰ τὸν Σανταρόζα ὁ Θ. Γιαννόπουλος (Ἱστορίες καὶ ἀνέκδοτα) ἀναφέρει τὸ πιὸ κάτω ἀπίστευτο:

Κάποτε, στὸ Ναύπλιο, παρουσιάστηκε στὸν (πρωθυπουργό) Κουντουριώτη ἕνας ἄγνωστος Ἰταλὸς ἀξιωματικὸς καὶ ζήτησε τὴν ἄδεια νὰ πολεμήσει γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

- Μὲ στέλνει, εἶπε, ὁ κύριος Μαυροκορδάτος.

Ὁ Κουντουριώτης, ὕστερα ἀπὸ πολλοὺς δισταγμοὺς καὶ ἀφοῦ πρῶτα παράστησε στὸν ξένο τὶς δυσκολίες τοῦ πολέμου, εἶπε:

- Ἡ Ἑλλάδα δέχεται τὶς ὑπηρεσίες σας. Σᾶς εὐχαριστῶ... Κάποιο βαθμὸ ζητᾶτε;

- Τὸ βαθμὸ τοῦ στρατιώτη.

«Τῆς ἔχω δώσει τὸν καιρὸ μου, τὴν περιουσία μου, τὴν υἰεία μου. Σήμερα τῆς δίνω καὶ τὴν ζωή μου. Τί περισσότερο μποροῦσα νὰ κάνω;»

Ὁ Δ. Σοῦωμὸς ἐκλαψε καὶ ὕμνησε τὸ μεγάλο Φιλέλληνα:

Λευτεριά, γιὰ λίγο πάψε νὰ χτυπᾶς μὲ τὸ σπαθί τῶρα σίμωσε καὶ κλῆψε εἰς τοῦ Μπαίρον τὸ κορμί. Φλᾶμπουρα, ὅπλα τιμημένα, ἄς γυρθοῦν κατὰ τὴ γῆ, καθὼς ἦταν γυρμένα εἰς τοῦ Μάρκου τὴ θανή...

Ἡ Ρωμοσύνη εὐγνωμονεῖ καὶ θαυμάζει τοὺς Φιλέλληνες μὲ τὴ γραφίδα τοῦ Γ. Σουρῆ:

Στεφανώσατε μὲ δάφνες δακρυπότιστα κλωνάρια καὶ τὰ ξένα παλικάρια, ποὺ πολέμησαν μὲ πόθο σάβανό τους νὰ γενεῖ τῆς ἰδέας τῆς γαλιάζιας τὸ γαλάζιο τὸ Πανί... Τῶν ἀνδρῶν τῶν ὑπερόχων εἶναι τάφος κάθε Γῆ.

* * *

Στὸ Ποθούμενο φτάσαμε μετὰ ἀπὸ ἀγῶνες 400 ἐτῶν γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν Πίστη τὴν ἀγία καὶ τῆς Πατρίδος τὴν Ἐλευθερία. Καὶ φτάσαμε μετὰ ἀπὸ Ἀγῶνες ὅλου τοῦ λαοῦ τῆς Ὁρθόδοξης Ρωμοσύνης. Κυριολεκτικὰ ὅλου τοῦ λαοῦ τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἑλληνίδων, τῶν νέων, τῶν γερόντων, τῶν πτωχῶν, τῶν πλουσίων, τῶν ἀρχόντων, τῶν ἀπλῶν πολιτῶν. Ἡ Ρωμοσύνη νίκησε τὸν Τύραννο, γιατί

Γιορτάζουμε και φέτος, όπως και την προηγούμενη χρονιά, τὰ 200 χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἐπετεύχθη τὸ Ποθούμενο. Καὶ γιορτάζουμε τὰ 600 χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε ὁ Ἀγώνας γιὰ τὸ Ποθούμενο. Καὶ θὰ γιορτάζουμε, ὄχι ἀπλῶς ἄλλὰ 600 χρόνια, ἀλλὰ θὰ γιορτάζουμε μέχρι τὴ Συντέλεια τοῦ Κόσμου!

τέθηκε κάτω ἀπὸ τὴν εὐλογία καὶ τὴ στήριξη τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ Ἅγιος Κοσμάς, ποὺ προφήτευσε τὸ Ποθούμενο, δικαιώθηκε. Τὴ Νίκη τῆς Ρωμοσύνης δοξολογεῖ ἡ Χλιὴ Ἀχαϊκοῦ:

*«Καὶ πάλι ξαναμίλησε ἡ Πατρίδα μου
κι ἔτρεμε ἡ Ἄσπρη θάλασσα φλογάτη.
Ἀκοῦστε! Ἐγὼ καβάλλη δὲν ἀνέβηκα
ποτέ μου στῆς Φραγκιάς τὸ ἄτι!
Εἶν' ἡ δική μου ἡ Ἐπανάσταση
Μὲ τοῦ Παπᾶ τὴν Πίστη σφραγισμένη.
Μὲ τοῦ φτωχοῦ λαοῦ μου τὴν ἀπάρνηση.
Μὲ τοῦ Κοτζάμπαση τὸ βιὸς ἀρματωμένη.
Κι οἱ τρεῖς μὲ μιὰ ψυχὴ, μὲ μιὰ καρδιά
στὸ αἷμα τους μοῦ δώσανε βαπτισμένη
τὴν ἀγγελιοπλησμένη Λευτεριά!
Ἀνέμισε τὸ μπαϊράκι, Ἑλλάδα μου,
κι ἡ Ἱστορία τὸ κράζει:*

*«Ἡ Ἐπανάσταση εἶναι γένηνα σου. Εἶναι καὶ δὲν
ἀλλάζει!»!*

Γιορτάζουμε και φέτος, όπως και την προηγούμενη χρονιά, τὰ 200 χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἐπετεύχθη τὸ Ποθούμενο. Καὶ γιορτάζουμε τὰ 600 χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἄρχισε ὁ Ἀγώνας γιὰ τὸ Ποθούμενο. Καὶ θὰ γιορτάζουμε, ὄχι ἀπλῶς ἄλλὰ 600 χρόνια, ἀλλὰ θὰ γιορτάζουμε μέχρι τὴ Συντέλεια τοῦ Κόσμου!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΒΕΛΑΣ

**Δικηγόρος - Ἐπιτίμος Πρόεδρος
τῆς Ἐθνικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως Κυπρίων**

Ἀγαπᾶς με;

Ὁ Ἰησοῦς ἀνησυχεῖ γιὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Πέτρου, τοῦ μαθητῆ Του, ποὺ Τὸν ἀρνήθηκε τρεῖς φορές. Γιὰ τὸν λόγον αὐτό, μετὰ τὸ θεῖο Δράμα καὶ τὴ σωτήριον Ἀνάστασίν Του, ἕνα ἀπαλόχρωμο πρωινὸ στὸν ἀκρογιαλιά, τὸν ρωτᾷ γεμάτος ἡρεμῆ ἀνησυχία:

– Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾶς με;

Ὁ Ἰησοῦς ἀνησυχεῖ γιὰ τὴν ἀγάπην μας. Ὁ οὐράνιος Βασιλεὺς δὲν εἶναι ποτέ «ἀπασχολημένος», γιὰ νὰ μὴν δέχεται τὶς προσευχάς μας καὶ τὴν ἀγάπην μας γι' Αὐτόν. Ἐμεῖς πόσες φορές Τὸν ἀρνούμεθα; Πόσες φορές Τὸν πηλγώνουμε μὲ τὶς ἁμαρτίες μας, τὴν ἀδιαφορία μας; Τότε πρέπει νὰ Τὸν ρωτᾶμε:

– Κύριε, μᾶς ἀγαπᾶς ἀκόμα; Τὸ ξέρουμε ὅτι εἶσαι Ἐσὺ ἡ μόνη καταφυγὴ μας καὶ τὸ στερέωμά μας. Χωρὶς Ἐσένα περιπλανιόμαστε. Μᾶς ἀγαπᾶς, Κύριε;

Ἡ δική Του ἀγάπην εἶναι ἀνεξάντλητη. Ἡ δική μας ἀγάπην εἶναι ἀναιμική.

– Κύριε, μᾶς ἀγαπᾶς ἀκόμα; Ἔλα καὶ φέρε τὴ γαλήνη στὴν καρδιά μας. Σὲ ἔχουμε τόσο ἀνάγκη μέσα στὸ πέλαγος τῶν δοκιμασιῶν τῆς ζωῆς μας. Θέλουμε νὰ συνομιλοῦμε μαζί Σου. Εἶσαι τὸ μυστικὸ τῶν ἀδυνάτων ποὺ γίνονται δυνατοί. Κύριε, μᾶς ἔδωσες τὸ δικαίωμα νὰ Σὲ ἀποκαλοῦμε Πατέρα μὲ τὴν Κυριακὴ προσευχή, «Πάτερ ἡμῶν». Ἐμεῖς ὅμως τὸ ξεχνοῦμε καὶ ἀδιαφοροῦμε.

Ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι ψυχρὸς καὶ ἀδιάφορος. Τοῦ κοστίζει κάθε μας ἀπομάκρυνση ἀπὸ κοντὰ Του. Δὲν ὑπάρχει στιγμή ποὺ δὲν ἀνησυχεῖ. Ξερεῖ ὅτι ζοῦμε μέσα στὸν κόσμον καὶ μᾶς περιστοιχίζουν τόσες σειρῆνες, τόσοι πειρασμοί. Μήπως αὐτὲς οἱ σειρῆνες καὶ αὐτοὶ οἱ πειρασμοὶ μᾶς κέρδισαν τὴν καρδιά; Μήπως μᾶς πῆραν τὴν ἀγάπην; Μήπως «ἐπροτιμήσαμέν τι τοῦ Χριστοῦ»;

Οἱ Ἀπόστολοι «ἀφῆκαν πάντα» καὶ βρῆκαν τὸν

Ἰησοῦ, οἱ Μάρτυρες ἔδωσαν τὸ αἷμά τους καὶ Τὸν βρῆκαν. Οἱ Ἅγιοι Τὸν ἀγάπησαν καὶ Τὸν ἔκαναν δικό τους.

Ὁ Ἰησοῦς δὲν βρίσκεται μὲ φθινὰ μέσα, μὲ μικρὲς προσπάθειες, μὲ λίγον κόπον. Γιὰ νὰ Τὸν βροῦμε, πρέπει κάθε μέρα, κάθε ὥρα, σὲ κάθε τόπον καὶ χρόνον, νὰ Τὸν ἐπιζητοῦμε. Ὁ Ἰησοῦς δὲν σώζει ἀνθρώπους ποὺ δὲν Τὸν θέλουν. Ὅμως περιμένει. Ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἀγάπην Του εἶναι ἀνεξάντλητη. Τὰ ἴχνη ποὺ ἄφησε ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ἀνεξίτηλα. Ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ Ἅγιοι Του εἶναι ὁ λόγος Του. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ τοποθετοῦμε τὸν ἑαυτό μας πάνω σὲ αὐτὰ τὰ ἴχνη.

Κάθε φορὰ ποὺ θὰ μᾶς συναντάει, σὲ στιγμὲς ἥσυχες, σὲ στιγμὲς περισυλλογῆς καὶ κατανύξεως, θὰ μᾶς ρωτᾷ διακριτικά:

– Ἀγαπᾶς με;

Εἶναι ἡ ἁγία ἀνησυχία τοῦ Ἰησοῦ. Πόση χαρὰ βιώθει, ὅταν παίρνει ἀπὸ ἐμᾶς τὴ διαβεβαίωση:

– *Ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε!*

Ὁ Ἰησοῦς δὲν θὰ παύσει νὰ ἀνησυχεῖ γιὰ τὴν ἀγάπην μας, μέχρις ὅτου τὴ σταθεροποιήσει καὶ μᾶς κατακτήσει ἀπόλυτα.

ΑΝΤΩΝΙΑ ΓΡΑΜΜΕΝΟΥ

Ὁ Ἰησοῦς δὲν βρίσκεται μὲ φθινὰ μέσα, μὲ μικρὲς προσπάθειες, μὲ λίγον κόπον. Γιὰ νὰ Τὸν βροῦμε, πρέπει κάθε μέρα, κάθε ὥρα, σὲ κάθε τόπον καὶ χρόνον, νὰ Τὸν ἐπιζητοῦμε. Ὁ Ἰησοῦς δὲν σώζει ἀνθρώπους ποὺ δὲν Τὸν θέλουν. Ὅμως περιμένει. Ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ ἀγάπην Του εἶναι ἀνεξάντλητη. Τὰ ἴχνη ποὺ ἄφησε ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ἀνεξίτηλα. Ἡ Ἐκκλησία καὶ οἱ Ἅγιοι Του εἶναι ὁ λόγος Του. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ τοποθετοῦμε τὸν ἑαυτό μας πάνω σὲ αὐτὰ τὰ ἴχνη.

9 ΜΑΪΟΥ 1945

Ἡ συνθηκολόγηση τῆς Γερμανίας Τὸ τέλος τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου στὴν Εὐρώπη

Σκοτεινίασε ὁ οὐρανὸς τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὰ πυκνὰ μαῦρα σύννεφα τοῦ πολέμου στὴν Οὐκρανία, μὲ τὶς μάχες νὰ μαίνονται ἀπὸ τὰ χαράματα τῆς 24^{ης} Φεβρουαρίου 2022, καὶ νὰ ἀκολουθεῖ μιὰ Ἐνοχία μὲ πυραύλους καὶ βόμβες, μὲ ρουκέτες, ὄπλους καὶ χειροβομβίδες... Ἀγωνιᾷ ἡ ἀνθρωπότητα γιὰ τὴν ἐνδεχόμενη χρῆση χημικῶν καὶ βιολογικῶν ὀπλίων. Ἦδη ἐξαπολύονται γιὰ πρώτη φορά στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία ὑπερηχητικοὶ πύραυλοι. Φλέγεται ἡ φύση τοῦ Θεοῦ. Μέρα-νύχτα. Ἄγριες οἱ μέρες, κι οἱ νύχτες ἐφιαλτικές, μὲ συνεχεῖς βομβαρδισμοὺς καὶ πυρκαγιὰς σύννεφα στὰ ὕψη. Κι ὅμως, «ὁ Θεὸς τῆ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἠτοίμασε τοὺς οὐρανοὺς φρονήσει» (Παροιμ. γ' 19). Ἐκρήξεις ἀλυσιδωτὲς καὶ σειρῆνες δονοῦν τὴν ἀτμόσφαιρα καὶ τὰ σωθικὰ τῶν ἀνθρώπων. Χάνονται οἱ ζωές τους, ἀφανίζονται οἱ μόχθοι τους, χωρὶά καὶ πόλεις ἰσοπεδώνονται. Φρίκη!... Κι «ἡ φρίκη δὲν κουβεντιάζεται», κατὰ τὸν ποιητὴ. Ἄνθρωποι τρέχουν νὰ κωθοῦν στὰ καταφύγια μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα. Τρέχουν γυναῖκες ἀπαφιασμένες μὲ τὰ μωρὰ ἀγκαλιά, τὰ μικρὰ τὶς κρατοῦν ἀπ' τὰ φουστάνια τους. Τρέχουν σέρνοντας καὶ μιὰ μικρὴ βαλίτσα. Ὁλὴ ἡ πρᾶγμα τῆς ζωῆς σὲ ἓνα σακκίδιο... Γέροντες καὶ γυναικόπαιδα φεύγουν πρὸς τὰ σύνορα, νὰ σωθοῦν σὲ ξένη γῆ. Καὶ μένουν πίσω οἱ ἄνδρες καὶ τὰ παλληκάρια νὰ ἀμύνονται «ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν». Νὰ σώσουν τὶς προγονικὲς τους ἐστίες, τὶς ἀξίες καὶ τὰ ἰδανικά τους.

Κι ὅμως, εἴπαν οἱ ἐπιζήσαντες τοῦ Β΄ Πα-

γκοσμίου Πολέμου, μὲ τὴ λήξη του τὸ 1945 στὴν Εὐρώπη, «ποτὲ πιά πόλεμος». Πίστεψαν πὼς ἔπρεπε τότε ταφόπλακα στοὺς πολέμους. Μὰ ὁ Θεοκυδίδης (3,82,2) προέβλεψε... Μίλησε ἀπ' τὸν 5^ο π.Χ. αἰῶνα γιὰ «γινόμενα καὶ ἀεὶ ἐσόμενα, ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾗ». Γίνονται καὶ θὰ γίνονται πάντα στὸ μέλλον οἱ πόλεμοι, ἐφ' ὅσον δὲν ἀλλάξει ἡ φύση τῶν ἀνθρώπων. Ἄν δὲν βελτιωθεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἂν δὲν παύσει ἡ ἀπληστία του, ἡ πλεονεξία, ἡ ἀλαζονεία του, δὲν θὰ παύσουν οἱ συμφορὲς ἀπ' τοὺς πολέμους. Ὁ ἰσχυρότερος θὰ ἐπιβάλλῃ τὸ δίκαιό του. Ἄς θυμηθοῦμε τί ἔλεγε ὁ Χίτλερ, ἀπευθυνόμενος στοὺς στρατηγούς του στὶς 22 Αὐγούστου 1939: «Δὲν ἐλέγχεται ποτὲ ὁ νικητὴς γιὰ τὸ ἂν λῆει ἢ ὄχι τὴν ἀλήθεια. Ὅταν ἀρχίζεις ἓναν πόλεμο καὶ ὅταν τὸν διεξάγεις, δὲν εἶναι τὸ δίκαιο ποὺ λογαριάζεται, μὰ ἡ νίκη. Κληῖστε τὶς καρδιές σας στὸν οἶκτο. Ἐνεργῆστε μὲ σκληρότητα. Ὁ ἰσχυρότερος ἔχει πάντα δίκιο». Ἔτσι αἵματοκύλησε τὸν κόσμο.

Κι ὅμως, ὅταν τελείωσε ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πό-

λημος, οί περισσότερες χώρες του κόσμου στήριξαν μεγάλες ἐλπίδες στην Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ἡ ὁποία εἶχε ὡς ἀποστολή τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης. Ἀλλὰ «*ἡ εἰρήνη θέλει δύναμη νὰ τὴν ἀντέξει*» (Ἐλύτης). Ἡ διατήρηση τῆς εἰρήνης ἀπαιτεῖ λεπτεῖς ἰσορροπίες. Γιατὶ καταδοκοῦν φιλοδοξίες, ἀντιζηλίες, διεκδικήσεις, τυραννικὲς ἐπιδιώξεις, καταστάσεις χάους... Ἡ οικονομικὴ κρίση τοῦ 1929, γιὰ παράδειγμα, προξένησε σοβαρὲς ἀντιθέσεις ἀνάμεσα στὰ κράτη. Τὴν κρίση ἐπέτεινε ἡ ἄνοδος τοῦ Χίτλερ στὴν ἐξουσία. Γιὰ δικούς του λόγους, ὁ Χίτλερ ἐγκατέλειψε τὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ὅπως καὶ ἡ Ἰαπωνία (1933). Ὡς προανάκρουσμα τοῦ πολέμου μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ ἡ ἐπίθεση τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Αἰθιοπίας (1935), τῆς Ἰαπωνίας κατὰ τῆς Κίνας (1937), ἡ προσάρτηση τῆς Αὐστρίας ἀπὸ τὴ Γερμανία (1938) καὶ ἡ εἰσβολὴ τῆς στὴν Τσεχοσλοβακία (1939), καθὼς καὶ ἡ εἰσβολὴ τῆς Ἰταλίας στὴν Ἀλβανία (1939).

ραμένει ἀδρανής. Ἀπαιτεῖ τὴν παραχώρηση στὴ Γερμανία τοῦ διαδρόμου τοῦ Ντάντσιχ, μοναδικῆς ἐξόδου τῆς Πολωνίας στὴ Βαλτικὴ, γιὰ νὰ ἐνώσει ἐδαφικὰ τὴ Γερμανία μὲ τὴν Ἀνατολικὴ Πρωσία. Καὶ γιὰ νὰ ἀποφύγει, σὲ περίπτωσι πολέμου, τὴ σύγκρουση σὲ δύο μέτωπα (Ἀγγλίας-Γαλλίας τὸ ἓνα καὶ Ρωσίας τὸ ἄλλο), ὑπογράφει τὸν Αὐγουστο τοῦ 1939 συνθήκη μὲ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση (Σύμφωνο Μολότωφ-Ρίμπεντροπ, ἀπὸ τὰ ὀνόματα τῶν ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν ποὺ τὸ ὑπέγραψαν). Σύμφωνο μὲ τὴ συνθήκη αὐτὴ, τὰ συμβαλλόμενα κράτη δὲν θὰ ἐμπηλοῦν σὲ πόλεμο καὶ συμφωνοῦν στὸν διαμελισμὸ διαφόρων κρατῶν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης (Πολωνίας, Λιθουανίας, Ἑσθονίας, Λετονίας). Ἔτσι, ἡ ἐνισχυμένη Γερμανία, μετὰ τὴν ὑπογραφή τοῦ γερμανο-σοβιετικοῦ συμφώνου, ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὴν Πολωνία τὴν ἐκχώρηση τοῦ διαδρόμου τοῦ Ντάντσιχ. Μὲ τὴν πολωνικὴ ἄρνηση, ὁ γερμανικὸς στρατὸς εἰσβάλλει στὴν Πολωνία τὴν 1^η

Κι ὅμως, εἶπαν οἱ ἐπιζήσαντες τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, μὲ τὴ λήξη του τὸ 1945 στὴν Εὐρώπη, «ποτὲ πιά πόλεμος».

Πίστεψαν πὼς ἔπεσε τότε ταφόπλακα στοὺς πολέμους.

Μὰ ὁ Θεοκυδίδης (3,82,2) προέβλεψε... Μίλησε ἀπ' τὸν 5^ο π.Χ. αἰῶνα γιὰ «*γιγνόμενα καὶ ἀεὶ ἐσόμενα, ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾗ*».

Γίνονται καὶ θὰ γίνονται πάντα στὸ μέλλον οἱ πόλεμοι, ἐφ' ὅσον δὲν ἀλλιάζει ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων. Ἄν δὲν βελτιωθεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἂν δὲν παύσει ἡ ἀπληστία του, ἡ πλεονεξία, ἡ ἀλαζονεία του, δὲν θὰ παύσουν οἱ συμφορὲς ἀπ' τοὺς πολέμους.

Ἦδη ἀπὸ τὸ 1936 ἡ Γερμανία συνάπτει συμμάχια μὲ τὴν Ἰταλία. Καὶ τὰ δύο καθεστῶτα δικτατορικά. Ὁ ἄξονας Ρώμης-Βερολίνου εἶναι πιά μιὰ πραγματικότητα. Ἀργότερα ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ἰταλία ὑπογράφουν μὲ τὴν Ἰαπωνία τὸ Ἀντιδιεθνιστικὸ Σύμφωνο, μὲ σκοπὸ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ κομμουνισμοῦ καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν φασιστικῶν καθεστώτων. Ἔτσι, ὁ Χίτλερ γίνεται προκλητικὸς στὴν Εὐρώπη μὲ ἀπειλὲς καὶ προσαρτήσεις. Γιὰ νὰ τὸν σταματήσουν, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία διακήρυξαν ὅτι θὰ ὑπερασπιζόνταν μὲ τὰ ὄπλα κάθε κράτος ποὺ θὰ δεχόταν ἀπειλὴ ἢ ἐπίθεση ἀπὸ τὰ φασιστικὰ καθεστῶτα.

Ὁ Γερμανὸς δικτάτορας, ἀπὸ τὴν ἄλλη, δὲν πα-

Σεπτεμβρίου 1939. Στὶς 3 Σεπτεμβρίου, Γαλλία καὶ Ἀγγλία, πιστὲς στὴ διακήρυξή τους, κηρύσσουν τὸν πόλεμο στὴ Γερμανία. Εἴκοσι χρόνια μετὰ τὴ Συνθήκη τῶν Βερσαλλιῶν (ποὺ ἐπισφράγισε τὴ λήξη τοῦ Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου), ἡ Εὐρώπη ἐμπλέκεται σὲ νέα πολεμικὴ σύγκρουση.

Ἐνα «πόλεμο-ἀστραπή» ἀρχίζει ὁ Χίτλερ, καὶ σ' ἓνα μῆνα συντρίβει τὸν πολωνικὸ στρατὸ. Γερμανοὶ καὶ Σοβιετικοὶ διαμοιράζουν τὴν Πολωνία. Κι ὡς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1941, μὲ κεραυνοβόλες νίκες οἱ Γερμανοὶ καταλαμβάνουν τὴ Δανία, τὴ Νορβηγία, τὸ Βέλγιο, τὴν Ὀλλανδία, τὴ Γαλλία, μὲ συνεχῆ δὲ βομβαρδισμὸ τῆς Ἀγγλίας ὁ Γερμανὸς δικτάτορας ἐπιχειρεῖ νὰ ἐκμηδενίσει τὴν ἀεροπορικὴ, ναυτικὴ,

βιομηχανική δύναμη της Άγγλίας, κυρίως όμως να τρομοκρατήσει τον πληθυσμό της. Έν συνεχεία, εγκαταλείποντας τα σχέδιά του για απόβαση στην Άγγλία, στρέφεται προς τη Βαλκανική, όπου ήδη ο σύμμαχός του Μουσσολίνι στις 28 Οκτωβρίου 1940 έχει επιτεθεί κατά της Ελλάδας. Φασιστική-ναζιστική ηλιθιασαρώνει την Εύρωπη.

Ο ελληνικός στρατός σθεναρά «*ἀμύνεται τοῦ πατρίου ἐδάφους*». Αντιμετωπίζει την επίθεση και περνᾷ στην ἀντεπίθεση, καταδιώκοντας τὸν Ἴταλὸ εἰσβολέα 60 χιλιόμετρα πέρα ἀπὸ τὰ ἀλβανικὰ σύνορα. Δεκαεξί ἐλληνικὲς μεραρχίες ἀκινητοποιοῦν στὴν Ἀλβανία εἴκοσι ἐπτὰ ἰταλικές, μὲ πολὺ ἀνώτερο ἐξοπλισμὸ ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ, ἐνῶ παράλληλα ἡ ἐλληνικὴ ἀεροπορία καὶ τὸ ναυτικὸ ἐκτελοῦν τὸ καθῆκόν τους. Βορειοηπειρωτικὲς πόλεις ἐλευθερώνονται. Πανηγυρίζει ὁ ἐλληνικὸς λαός. Εἶναι ἡ πρώτη νίκη τῶν Συμμάχων. Ἡ Εὐρώπη μιλᾷ γιὰ θαῦμα. Συντρίβεται ὁ Φασισμὸς καὶ ἡ θεοποιημένη βία. «*Ἄν δὲν ὑπῆρχε ἡ ἀνδρεία καὶ ἡ γενναιοψυχία τῶν Ἑλλήνων, δὲν γνωρίζουμε ποῖο θά ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου*» (Τσῶρτσιλ). Στὶς 6 Ἀπριλίου 1941, ὅμως, ἡ Γερμανία, συντρίβοντας τὴν ἀντίσταση τῶν Γιουγκοσλάβων, κτυπᾷ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Ἑλλάδα ἐναντίον δύο αὐτοκρατοριῶν. Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς στὰ ἐλληνοβουλγαρικὰ σύνορα ἀντιστέκεται, καὶ τὰ μακεδονικὰ ὄχυρα γίνονται «*νέα σύμβολα τιμῆς*». Ἡ στρατιωτικὴ ἡγεσία μας συνθηκολογεῖ, μὰ ἡ ἀντίσταση στὴ «*Μάχη τῆς Κρή-*

ημο ἐναντίον τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως, διαλύοντας τὸ γερμανο-σοβιετικὸ σύμφωνο. Μέσα σὲ λίγες ἐβδομάδες φθάνει ὡς τὶς πύλεις τοῦ Λένινγκραντ καὶ τῆς Μόσχας. Φαίνεται πιά κυρίαρχος τῆς Εὐρώ-

Ἄπὸ τὸ 1945 ἀρχίζει ἡ ὀριστικὴ κατάρρευση γιὰ τὸν Χίτλερ. Ἡ Γερμανία ἀντιμετωπίζει διμέτωπο ἀγῶνα. Οἱ Ρῶσοι προελαύνουν ἐξ ἀνατολῶν. Θραύουν τὴ γερμανικὴ ἀντίσταση στὴν Οὐγγαρία καὶ εἰσβάλλουν στὴν Αὐστρία. Στὸ Δυτικὸ Μέτωπο οἱ Σύμμαχοι ἀπωθοῦν τοὺς Γερμανοὺς μέχρι τὸν Ρῆνο. Στὶς 25 Ἀπριλίου τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα συναντοῦν τοὺς Ρώσους στὸν Ἑλβα ποταμὸ. Οἱ Γερμανοὶ παραδίδονται σὲ ὅλο τὸ μέτωπο. Μόνο στὸ Βερολῖνο συνεχίζεται ἡ ἀντίσταση.

της ὡς τὸν Μάιο τοῦ 1941 προκαλεῖ καταστροφὴ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων καὶ ἐπηρεάζει ποὺλητὰ τὴν ἐξέλιξη τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ τρομερὸς δικτάτορας δὲν θέλει ἐμπόδια στὶς προοπτικὲς του, μετὰ τὴ νίκη του κατὰ τῆς Γιουγκοσλαβίας καὶ τῆς Ἑλλάδας καὶ τὴν προσχώρηση στὸν Ἄξονα τῆς Ρουμανίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, κηρύσσει τὸν Ἰούνιο τοῦ 1941 τὸν πό-

πνος ὀλοκλήρης, τὴν ὁποία μὲ τοὺς ἀνελέητους βομβαρδισμοὺς ἔχει μεταβάλλει σ' ἓναν ἀπέραντο ἐρειπιῶνα. Βασανίζει, ἐκτελεῖ, συντρίβει ὅσους ἀντιστέκονται στὴ γερμανικὴ κατοχή. Ἐπιμένει νὰ ἐπιβάλλει τὴ «*Νέα Τάξη*». Κατὰ τὴ ναζιστικὴ ἰδεολογία, ἡ ἱστορία ἐξηγεῖται ὡς πάλη ἀνάμεσα στὶς φυλές, καὶ ἀκριβέστερα, ὡς πάλη ἀνάμεσα στὴν ἀρεία φυλὴ καὶ στὶς ἄλλες, τὶς κατώτερες φυλές

Παραλήρημα χαρᾶς, άγνωστο
 ὡς τότε στην Ἱστορία, ξεσπᾶ σέ
 ὄλη την ἀνθρωπότητα. Τρούμαν,
 Ντέ Γκῶλ, Στάλιν καὶ Τσῶρτσιλ
 ἀναγγέλλουν τὴ συμμαχικὴ
 εἰρήνη. Ὁ Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος
 εἶχε ταλαιπωρήσει τὴν Εὐρώπη
 μέχρι τελευταίας στιγμῆς.

τῆς ἀνθρωπότητας. Ἀνώτατη ἡ ἀρεία φυλή, ἡ δημιουργὸς κάθε μορφῆς πολιτισμοῦ. Καὶ μὲ μένος ἀντισημιτικὸ, ἀπὸ τὸ 1942 ὁ Χίτλερ ἐπιδιώκει νὰ ἐξαφανίσει μὲ φοβερὴ γενοκτονία τοὺς Ἑβραίους. Τὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης τοῦ Ἄουσβιτς, τοῦ Νταχάου καὶ τοῦ Μασουντχάουζεν, μὲ τὰ ἑκατομύρια νεκρῶν Ἑβραίων, ἀποτελοῦν μνημεῖα τῆς ναζιστικῆς βαρβαρότητας.

Ὁ Χίτλερ φαίνεται κυρίαρχος τῆς Εὐρώπης. Ἀλλῆ... τὸ σκηνικὸ τοῦ πολέμου μεταβάλλεται, ὅταν οἱ Ἰάπωνες, σύμμαχοι τοῦ Χίτλερ, ἐπιτίθενται αἰφνιδίως, στὶς 7 Δεκεμβρίου 1941, στὸν ἀμερικανικὸ στόλο ποὺ ναυλοχοῦσε στὸ Πέριλ Χάρμπορ. Γιὰ τὴ δόλια ἐπίθεση καὶ καταστροφὴ τοῦ στόλου ἐξεγείρεται ἡ κοινὴ γνώμη τῶν Η.Π.Α., καὶ ὁ Ἀμερικανὸς Πρόεδρος Ροῦσβελτ κηρύσσει τὸν πόλεμο στὶς δυνάμεις τοῦ Ἄξονα. Ἡ σύρραξη γίνεται παγκόσμια.

Στροφὴ ὅμως στὴ στρατιωτικὴ κατάσταση σημειώνεται στὰ χρόνια 1942-1943. Στὴν Ἀφρικὴ οἱ Γερμανοὶ συντρίβονται ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς στὸ

Ἐλ Ἀλαμείν, ὅπου πολέμησαν καὶ ἑλληνικὰ στρατιωτικὰ σώματα, συγκροτημένα ἀπὸ φυγάδες Ἑλληνας ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτες μετὰ τὴν κατάληψη τῆς χώρας μας ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Ἐν συνεχείᾳ, συμμαχικὰ στρατεύματα ἀποβιβάζονται στὸ Μαρόκο καὶ στὴν Ἀλγερία. Ἡ ἐπιτυχὴς ἀπόβασός τους στὴν Ἰταλία προκαλεῖ τὴν πτώση τοῦ Μουσσολίνι. Στὴ Ρωσία ὁ ἀγῶνας εἶναι σκληρότατος. Ὁ «στρατηγὸς χειμῶνας» δυσχεραίνει τὶς γερμανικὲς κινήσεις. Ἡ ἀντίσταση τῶν Ἑλλήνων εἶχε κάμει τὸ θαῦμά της. Καθυστέρησε κατὰ ἓνα μῆνα τὴν ἔναρξη τῆς εἰσβολῆς στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, καὶ τὰ στρατεύματα τοῦ Χίτλερ καθηλώθηκαν στὴν παγωμένη Ρωσία. Οἱ Ρῶσοι περνοῦν στὴν ἀντεπίθεση. Χτυποῦν τοὺς Γερμανοὺς στὸ Στά-

λινγκραντ (300.000 νεκροὶ, τραυματίες καὶ ἀγνοούμενοι), καὶ στὶς 14 Ἰανουαρίου 1945 ἡ ρωσικὴ προέλαση εἶναι γενικὴ ἀπὸ τὶς Βαλτικὲς χώρες ὡς τὰ Καρπάθια. Οἱ Ἀμερικανοὶ σταματοῦν τὴν ἰαπωνικὴ προέλαση στὸν Εἰρηνικὸ καὶ ἀνακαταλαμβάνουν νησιά. Ἡ ἀντίσταση κατὰ τῶν Γερμανῶν κορυφώνεται στὶς εὐρωπαϊκὲς χώρες. Ἡ Ἑλλάδα στὴν πρωτοπορία. Ἡ ἀπόβασος στὴ Νορμανδία (Ἰούνιος 1944) ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Γαλλίας. Ἡ Ἑλλάδα ἀπελευθερώνεται στὶς 12 Ὀκτωβρίου 1944.

Ἀπὸ τὸ 1945 ἀρχίζει ἡ ὀριστικὴ κατάρρευση γιὰ τὸν Χίτλερ. Ἡ Γερμανία ἀντιμετωπίζει διμέτωπο ἀγῶνα. Οἱ Ρῶσοι προελαύνουν ἐξ ἀνατολῶν. Θραύουν τὴ γερμανικὴ ἀντίσταση στὴν Οὐγγαρία καὶ εἰσβάλλουν στὴν Αὐστρία. Στὸ Δυτικὸ Μέτωπο οἱ Σύμμαχοι ἀπωθοῦν τοὺς Γερμανοὺς μέχρι τὸν Ρῆνο. Στὶς 25 Ἀπριλίου τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα συναντοῦν τοὺς Ρῶσους στὸν Ἐλβα ποταμὸ. Οἱ Γερμανοὶ παραδίδονται σὲ ὄλο τὸ μέτωπο. Μόνο στὸ Βερολῖνο συνεχίζεται ἡ ἀντίσταση. Ἀπόρθητο φρούριο τὸ Βερολῖνο. Πυκνὸ σύστημα χαρακωμάτων, ὀχυρῶν. Ναρκοπέδια, συρματοπλέγματα ἀπέκλειαν ὅλες τὶς διαβάσεις. «Δὲν θὰ συνθηκολογήσουμε ποτέ», ἐπανελάμβανε ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο ὁ ἀρχηγὸς τῆς γερμανικῆς προπαγάνδας καὶ καλοῦσε τοὺς Γερμανοὺς στὸν ὕστατο ἀγῶνα «μέχρι θανάτου». Ἀλλὰ σμῆνη συμμαχικῶν βομβαρδιστικῶν κάθε μεγέθους καὶ τεράστια συγκέντρωση ρωσικοῦ πυροβολικοῦ βομβαρδίζουν χωρὶς διακοπὴ τὴν πόλη. Χιλιάδες πρόσφυγες ἔχουν κατακλύσει τὴν πρωτεύουσα. Φυγὴ ἀπὸ πουθενά.

Στὴν εἰκόνα χάους ἔρχονται νὰ προστεθοῦν τὰ σοβιετικὰ ἄρματα μάχης. Αὐτὰ διασποῦν τὴν ἀμυντικὴ περίμετρο τῆς πόλης ἀπὸ τρία σημεία καὶ προ-

ελαύνουν... Στις 2 Μαΐου 1945 οι Ρώσοι με Ούκρανους και Λευκορώσους εισδύουν μετά από φοβερό αγώνα στο φλεγόμενο Βερολίνο. Κόληση!... Τίποτε δεν απέμεινε ὄρθιο ἀπὸ τὴν ἀλλοτε ὑπερήφανη πρωτεύουσα τοῦ Γ' Ράιχ. Ὁ Χίτλερ, ὑπὸ τὸ βάρος τῶν γεγονότων, κλεισμένος σὲ ὑπόγειο καταφύγιο, αὐτοκτονεῖ μετὰ τὴν μόλις πρὸ ὀλίγου νυμφευθεῖσα σύζυγό του Εὔα Μπράουν. Ὁ τρομερὸς ἠγέτης τοῦ Ἐθνικοσοσιαλισμοῦ, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἐγκληματίες ὄλων τῶν αἰώνων, εἶναι νεκρός. Ἐκατομμύρια ψυχὲς θυσίασθηκαν στὶς παράφρονες θεωρίες του. Οἱ ναζιστὲς ἀξιωματικοὶ ἐγκαταλείπουν τὸ Βερολίνο, γιὰ νὰ σωθοῦν στὴ νότιο Γερμανία.

Ὁ ναύαρχος Νταϊνιτς, διάδοχος τοῦ Χίτλερ στὴ διακυβέρνηση τῆς Γερμανίας, προσπαθεῖ νὰ διαπραγματευθεῖ μετὰ τοὺς Συμμάχους. Ζητεῖ νὰ συνθηκολογήσει μετὰ τοὺς δυτικούς Συμμάχους, ἀλλὰ νὰ συνεχίσει μαχόμενος πρὸς Ἀνατολῆς. Οἱ Σύμμαχοι ἀπορρίπτουν ἄνευ συζητήσεως τὴν προσφορὰ καὶ ζητοῦν ἄνευ ὄρων παράδοση σὲ ὅλα τὰ μέτωπα, ἀπὸ τὸ Βόρειο Ἀκρωτήριο

ἡ συνεδρίαση ἀρχίζει στὴν αἴθουσα τελετῶν τῆς Σχολῆς Ὑπαξιωματικῶν τοῦ Κάρλχορστ, προαστίου τοῦ Βερολίνου. Μεσάνυχτα καὶ 10' ὁ Ζούκωφ διατάσσει νὰ εἰσαγάγουν τὴ γερμανικὴ ἀντιπροσωπεία. Ὁ Νταϊνιτς, ὡς ἀρχηγὸς τῆς, εἶχε ὀρίσει τὸν στρατάρχη Κάιτελ, ὁ ὁποῖος εἰσέρχεται στὴν αἴθουσα μετὰ ὕψος στρατιώτη πού ἐπιτελεῖ τὴν πιὸ ὀδυνηρὴ ἀπὸ τὶς πράξεις αὐταπαρνήσεως. Χαιρετᾷ ὑψώνοντας τὴ στραταρχικὴ ράβδο, χωρὶς νὰ πάρει

Ἄμεσως μετὰ τὴ λήξη τῶν ἐχθροπραξιῶν, στὸ τραπέζι τῆς Εἰρήνης, στὸν Ἅγιο Φραγκῖσκο τῆς Ἀμερικῆς, θεμελιώνεται ἡ ἴδρυση τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ἐδῶ πιά στήριζε τὶς ἐλπίδες τῆς ἡ ματωμένη ἀνθρωπότητα γιὰ μιὰ εἰρηνικὴ πλιέον συμβίωση. Μὰ τὴν εἰρήνην δὲν τὴ διασφαλίζει κανένας νόμος, οὔτε προστάτης, οὔτε ἀπὸ μόνος του ἓνας διεθνὴς ὀργανισμὸς, ἀλλὰ οἱ Ἴλαοὶ μετὰ τὴν εὐψυχία τους καὶ μετὰ συνείδηση ἐλευθερίας.

ὡς τὸ Αἰγαῖο. Ἀπὸ τὶς 3 ἕως τὶς 6 Μαΐου γίνονται διαπραγματεύσεις. Ὁ Νταϊνιτς δὲν βλέπει ἄλλο ἐνδεχόμενο, παρὰ «ἡ χάος ἢ ὑπογραφή», καὶ προσέρχεται στὴ συνεδρίαση γιὰ τὴ γενικὴ ἄνευ ὄρων συνθηκολόγηση, ἡ ὁποία θὰ ὑπογραφεῖ ἀπὸ τὸν Ρώσο στρατάρχη Ζούκωφ καὶ τὸν «στρατάρχη Ἀεροπορίας» τῆς Βρετανικῆς Βασιλικῆς Ἀεροπορίας Τέντερ, πού ἀντιπροσωπεύει τὸν Ἀιζενχάουερ. Ὁ Ἀμερικανὸς στρατηγὸς Σπάτς καὶ ὁ Γάλλος στρατηγὸς ντὲ Λάτρ θὰ ὑπογράψουν ὡς μάρτυρες.

Στις 9 Μαΐου 1945, λίγο μετὰ τὰ μεσάνυχτα,

ἀπάντηση. Δίπλα του κάθονται ὁ ναύαρχος Φρίντεμποργκ καὶ ὁ ἀντιστράτηγος Στουμπφ τῆς Ἀεροπορίας. Θὰ ὑπογράψουν ὁ καθένας τους γιὰ τὸ σῶμα τῶν ἐνόπλων δυνάμεων πού ἐκπροσωποῦν. Πίσω τους παρατάσσονται στὴ σειρὰ ἕξι ἀξιωματικοί, «φορώντας ὅλους τοὺς πολεμικοὺς σταυροὺς μετὰ ξιφῶν, καὶ παραμένουν ὡχροὶ καὶ ἀκίνητοι, ἐνῶ δαγκώνουν τὰ χεῖρά τους, γιὰ νὰ μὴν κλάψουν...». Εἰκόνα συγκλονιστικὴ ἐνὸς στρατοῦ ἠττημένου.

Γίνεται ἀνάγνωση τῆς Συμφωνίας. Ἡ γερμανικὴ ἀντιπροσωπεία ἀναγνωρίζει τὴν ἄνευ ὄρων παρά-

δοση ὄλων τῶν γερμανικῶν ἐνόπλων δυνάμεων, Στρατοῦ, Ναυτικοῦ, Ἀεροπορίας. Ἡ συμφωνία ἔχει ἤδη τεθεῖ σὲ ἰσχύ ἀπὸ τὶς 23 καὶ 1' τῆς προηγούμενης ἡμέρας (8^{ης} Μαΐου). Ὁ Κάιτελ ζητεῖ μιὰ προθεσμία εἴκοσι τεσσάρων ὥρων, γιὰ νὰ γνωστοποιήσει τοὺς ὅρους στὶς στρατιές. Ὁ Ζούκωφ ἀπαντᾷ πὺς ἡ αἴτηση ἔχει ἤδη ἀπορριφθεῖ. Ἀνταλλιάσσονται οἱ ὑπογραφές. Ὁ Κάιτελ σπκῶνεται, χαιρετᾷ μὲ τὴ στραταρχικὴ του ράβδο. Οἱ νικητὲς μένουں καθισμένοι. Οἱ ἠττημένοι φεύγουں. Παραλήρημα χαρᾶς, ἄγνωστο ὡς τότε στὴν Ἱστορία, ξεσπᾷ σὲ ὄλη τὴν ἀνθρωπότητα. Τρούμαν, Ντὲ Γκῶλ, Στάλιν καὶ Τσῶρτσιλ ἀναγγέλλουں τὴ συμμαχικὴ εἰρήνη. Ὁ Β' Παγκόσμιος Πόλεμος εἶχε ταλαιπωρήσει τὴν Εὐρώπη μέχρι τελευταίας στιγμῆς.

Ἀπὸ τὶς 9 ἕως τὶς 17 Μαΐου παραδίδονται στὰ σοβιετικὰ στρατεύματα ἓνα ἑκατομμύριο τριακόσιες ἐνενηντα χιλιάδες αἰχμάλωτοι ἄνδρες. Ἀπελευ-

ἐξήντα περίπου ἑκατομμύρια νεκρῶν στὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν αὐγὴ τοῦ πυρηνικοῦ τρόμου. Ὁ πόλεμος γιὰ τὴν Ἰαπωνία τελείωσε μὲ τὴ ρίψη τῆς πρώτης ἀτομικῆς βόμβας στὶς 6 Αὐγούστου 1945 στὴ Χιροσίμα καὶ τῆς δεύτερης στὸ Ναγκασάκι στὶς 9 Αὐγούστου. Μαζικὸς ὄλεθρος καὶ ἐρείπια. «Ὁ δὲ πόλεμος... βίαιος διδάσκαλος» κατὰ τὸν Θουκυδίδη. Ἡ χρησιμοποίηση ἀτομικῶν ὀπλων σήμερα σημαίνει: συντέλεια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν αἰῶνων του. Γιατὶ ἡ ἀνθρωπότητα εἰσῆλθε σὲ μιὰ νέα ἐποχή. Καταρρίπτονται τὰ παραδοσιακὰ μοντέλα τῆς ἠθικότητας. Χρειάζεται ἓνας καινούργιος παγκόσμιος κώδικας συμπεριφορᾶς. Πὺς θὰ γίνει ὅμως ἡ ἀναδόμηση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐσωτερικὴ ἔκρηξη, ὡστε νὰ ἀφανιστεῖ ὁ παλαιὸς καὶ νὰ οἰκοδομηθεῖ ὁ καινούργιος ἄνθρωπος; Χρειάζεται γνώση, ψυχικὴ δύναμη καὶ ἐγρήγορηση, γιὰ νὰ κρατηθεῖ κανεὶς στὴν περιοχὴ τῆς ἐλευθερίας.

Ὁ ἄνθρωπος βέβαια δημιουργεῖ τὴν ἱστορία του. Μὰ κάποτε στὴν ἱστορία τῶν ἀνθρώπων ἐπεμβαίνει ὁ Παντοκράτορας, γιὰ νὰ κάμψει, νὰ ταπεινώσει «καὶ τὰ σκλήρ' ἄγαν φρονήματα» (Σοφοκλῆς), τὰ πολὺ σκληρὰ φρονήματα τοῦ εἰσβολέα, ποὺ διαπράττει ὕβριν κατὰ τὴν ἀρχαία τραγωδία.

θερώνονται ὄλα τὰ στρατόπεδα συγκέντρωσης καὶ ἐξόντωσης. Ποῦ νὰ πᾶνε ὅμως ὄλοι αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι; «Τὰ συναισθήματα ἦταν ἀνάμικτα. Ὑπῆρχε τὸ αἶσθημα τῆς ἀπελευθέρωσης, ἀλλὰ καὶ ὁ φόβος», λέει ὁ καθηγητὴς Ἱστορίας Χιούτερ. Οἱ χιπτερικοὶ ἀξιωματικοὶ χάνονται ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο μέσα στὸ χάος τῆς ἠττημένης, ἢ μᾶλλον ἐκμηδενισμένης Γερμανίας.

Ἀμέσως μὲ τὴ λήξη τῶν ἐχθροπραξιῶν, στὸ τραπέζι τῆς Εἰρήνης, στὸν Ἅγιο Φραγκῖσκο τῆς Ἀμερικῆς, θεμελιώνεται ἡ ἴδρυση τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν. Ἐδῶ πια στήριζε τὶς ἐλπίδες τῆς ἡ ματωμένη ἀνθρωπότητα γιὰ μιὰ εἰρηνικὴ πλιέον συμβίωση. Μὰ τὴν εἰρήνη δὲν τὴ διασφαλίζει κανένας νόμος, οὔτε προστάτης, οὔτε ἀπὸ μόνος του ἓνας διεθνὴς ὀργανισμός, ἀλλὰ οἱ ἴλαοι μὲ τὴν εὐψυχία τους καὶ μὲ συνείδηση ἐλευθερίας. Οἱ Ἑλληνας, π.χ., ὅταν διακυβεύεται ἡ ἐλευθερία μας, ξαναγεννιόμαστε ὡς Ἐθνος, γιὰ τὴν ἐλευθερία γιὰ τὸν Πλάτωνα δὲν εἶναι πολυτέλεια· εἶναι ἀνάγκη ψυχῆς· εἶναι πάθος!

Τομὴ στὴν Ἱστορία ὅμως ἀποτελεῖ ὁ Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, μὲ τὴν ἰδιαίτερη ἀγριότητά του, τὰ

Ὅταν γράφεται τὸ κείμενο αὐτό, ὁ πόλεμος βαστᾷ γερὰ στὴν Οὐκρανία. Ὁ Ρῶσος πρόεδρος, κατὰ τὶς τελευταῖες δημοσιογραφικὲς πληροφορίες, προγραμματίζει νὰ κηρύξει τὴ λήξη του στὶς 9 Μαΐου, γιὰ νὰ γιορτάσει στὴν Κόκκινη Πλατεῖα ὄχι μόνον τὴν παλιὰ νίκη τοῦ 1945, ἀλλὰ καὶ τὴ νεώτερη... «Τὰ φρικτὰ σπκῶνει ἡ γῆς κι ἡ ψυχὴ τὰ φρικτότερα!» (Ἑλύτης). Ἀθρόοι θάνατοι ἀμάχων, φόβος γιὰ χρῆση ὀπλων ὀλέθρου καὶ συμφορᾶς. Παγκόσμια ἀνησυχία γιὰ μιὰ ἐπισιτιστικὴ κρίση στὴν ἀνθρωπότητα...

Ὁ ἄνθρωπος βέβαια δημιουργεῖ τὴν ἱστορία του. Μὰ κάποτε στὴν ἱστορία τῶν ἀνθρώπων ἐπεμβαίνει ὁ Παντοκράτορας, γιὰ νὰ κάμψει, νὰ ταπεινώσει «καὶ τὰ σκλήρ' ἄγαν φρονήματα» (Σοφοκλῆς), τὰ πολὺ σκληρὰ φρονήματα τοῦ εἰσβολέα, ποὺ διαπράττει ὕβριν κατὰ τὴν ἀρχαία τραγωδία. Ἀλληλοσπαράσσονται χριστιανοὶ ὀμόδοξοι! Συμπάσχομε προσεχόμενοι. Ἀλληπάλληλος οἱ διπλωματικὲς προσπάθειες... Ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν... ἐν εἰρήνῃ κυβέρνησον τὴν ζωὴν ἡμῶν...» καὶ σῶσον τοὺς δούλους σου...

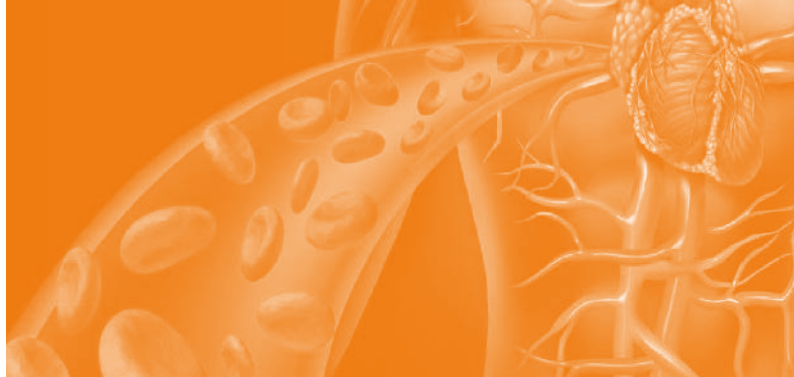
A. K. ΚΟΡΝΑΡΟΥ-ΚΑΛΑΜΑΡΑ

Πώς είναι τὰ ἀγγεῖά μας

“Ὅπως εἶναι φυσικό, ὅσο μεγαλύτερουμε καὶ γερνοῦν ὅλα τὰ ὄργανά μας, γερνοῦν καὶ τὰ ἀγγεῖά μας. Γιατί ἄραγε; Μποροῦμε νὰ τὰ διατηρήσουμε νέα; Αὐτὰ εἶναι ἐρωτήματα ποὺ δημιουργοῦνται σὲ κάθε ἄνθρωπο, ποὺ ἀσφαλῶς θέλει νὰ ἔχει ὑγιῆ ὄργανισμό, καὶ μάλιστα ὑγιῆ ἀγγεῖα, ἀρτηρίες καὶ φλέβες ποὺ διοχετεύουν τὸ αἷμα σὲ ὅλα τὰ ὄργανα καὶ τοὺς ἰστούς τοῦ σώματος.

Τὰ ἀγγεῖά μας εἶναι ἐπενδεδυμένα στὰ τοιχώματά τους μὲ τρεῖς χιτῶνες, δηλαδή στοιβάδες κυττάρων (τὸν ἔξω, τὸν μέσο καὶ τὸν ἔσω). Ἡ μεσαία σειρὰ τῶν κυττάρων ἀποτελεῖται ἀπὸ λεία μυϊκὰ κύτταρα καὶ ἀπὸ Ἴνες κολληγόνου καὶ ἐλαστίνης. Μὲ τὴν πάροδο ὅμως τῶν χρόνων, μειώνεται ἡ ἐλαστίνη καὶ αὐξάνεται τὸ κολληγόνο, μὲ ἀποτέλεσμα αὐτὴ ἡ μεταβολὴ νὰ κάνει δύσκαμπτο τὸ ἀγγεῖο (σκληρό), καὶ τότε αὐξάνει ἡ ἀρτηριακὴ πίεση καὶ δημιουργεῖται ἡ *ὑπέρταση*.

Ἄφοῦ «σκληραίνουν» τὰ ἀγγεῖα, αὐξάνεται καὶ ἡ διαφορὰ τῆς συστολικῆς (μεγάλῆς) πίεσης καὶ τῆς διαστολικῆς (μικρῆς).

Αὐτὴ τὴ διαδικασία τὴ λέμε *ἀρτηριοσκλήρυνση*. Βεβαίως, αὐτὸ ποὺ συμβαίνει εἶναι φυσιολογικὸ καὶ συνήθως δὲν ἀποτελεῖ κίνδυνο γιὰ τὴν ὑγεία μας. Ἐὰν ὅμως καπνίζετε καὶ ἔχετε ἐπιπλέον κιλὰ ἢ ἔχετε ὑψηλὸ σάκχαρο καὶ ὑψηλὴ χοληστερίνη καὶ δὲν περπατᾶτε καθόλου, τότε οἱ ἀρτηρίες ἔχουν μεγαλύτερη ἡλικία ἀπὸ ἐσᾶς. Ἴσως νὰ

ἀντιστοιχοῦν σὲ ἀρτηρίες ἐνὸς ἄλλου ἀνθρώπου, πέντε-δέκα χρόνια μεγαλύτερου.

Ἐπομένως, ἔχουν δίκιο οἱ εἰδικοί, ποὺ ὑποστηρίζουν ὅτι *«εἴμαστε τόσο νέοι, ὅσο οἱ ἀρτηρίες μας»*.

Στὴν ἡλικία τῶν 55-60 ἐτῶν συνήθως ἀρχίζει ἡ ἀλλαγὴ στὴν ἐλαστικότητα τῶν ἀγγείων. Μᾶλλον ὅμως ἐξατομικεύονται τὰ ἡλικιακὰ ὄρια. Οἱ εἰδικοί ἐξηγοῦν ὅτι ὑπάρχει μιὰ *γενετικὴ προδιάθεση*, γιὰ νὰ ἐμφανισθεῖ ἡ ἀρτηριοσκλήρυνση ἐκτὸς τῆς κληρονομικότητας, ἀλλὰ ἡ γήρανση τῶν ἀγγείων ἐπιδεινώνεται καὶ ἐπιταχύνεται ἀπὸ διάφορους παράγοντες ποὺ εἶναι σχετικοὶ μὲ τὸν *τρόπο ζωῆς*, καὶ βεβαίως μὲ τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας. Γιὰ παράδειγμα, σὲ ἓναν ἄνθρωπο 50 ἐτῶν μὲ σακχαρώδη διαβήτη, τὰ ἀγγεῖα εἶναι σὰν νὰ ἀνήκουν σὲ ἓναν ἄνθρωπο 65 ἐτῶν, δηλαδή ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς παρουσιάζει τὸ *σύνδρομο τῆς πρόωρης ἀγγειακῆς γήρανης*. Ἡ λειτουργικότητα τῶν ἀρτηριῶν του εἶναι σὰν αὐτῆς νὰ ἀνήκουν σὲ ἄτομο μεγαλύτερης ἡλικίας.

Ἡ γήρανση τῶν ἀγγείων ἐπιδεινώνεται καὶ ἐπιταχύνεται ἀπὸ διάφορους παράγοντες ποὺ εἶναι σχετικοὶ μὲ τὸν *τρόπο ζωῆς*, καὶ βεβαίως μὲ τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας. Γιὰ παράδειγμα, σὲ ἓναν ἄνθρωπο 50 ἐτῶν μὲ σακχαρώδη διαβήτη, τὰ ἀγγεῖα εἶναι σὰν νὰ ἀνήκουν σὲ ἓναν ἄνθρωπο 65 ἐτῶν, δηλαδή ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς παρουσιάζει τὸ *σύνδρομο τῆς πρόωρης ἀγγειακῆς γήρανης*.

Οί κυριώτεροι παράγοντες που επιταχύνουν τη γήρανση των αγγείων, σύμφωνα με τους ειδικούς, είναι:

- ό σακχαρώδης διαβήτης, διότι προκαλεί μεγάλες φθορές στα αγγεία
- ή υπέρταση
- ή αύξημένη χοληστερίνη (δυσλιπιδαιμία)
- τὸ κάπνισμα
- ή παχυσαρκία και τὰ τράνς λιπαρά
- ή καθιστική ζωή.

βάρους, διατροφή χωρίς πολλὰ λιπαρά και περπάτημα χωρίς κάπνισμα και ἀλκοόλ προστατεύουν ἀπὸ τὴν ἀρτηριοσκλήρυνση. Ἐπίσης, λιγώτερο ἀλάτι προλαμβάνει ἐγκεφαλικὸ ἐπείσῳδιο και ἔμφραγμα. Ἄς γνωρίζουμε ὅτι ἀλάτι περιέχουν τὰ περισσότερα συσκευασμένα τρόφιμα. Νὰ ἐλέγχουμε τὶς ἐτικέτες!

2) *Νὰ χαλαρώνουμε.* Νὰ βροῦμε τρόπους νὰ ἐλαττώσουμε τὸ στρές. Σὲ ἀνθρώπους που ἐλάττωσαν τὸ ἄγχος παρατηρήθηκε μεγάλη βελτίωση.

- αὐξάνεται ή γονιμότητα
- ἐλαττώνεται κατὰ 50% ὁ κίνδυνος νὰ πεθάνουν οἱ ἄνω τῶν 65 ἐτῶν ἀπὸ νοσήματα που ἔχουν σχέση με τὸ κάπνισμα.

Και ὅπως εἶπαμε, πολλὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ διατροφή. Φινλανδοὶ ἐρευνητὲς μελέτησαν σὲ 520 ἄνδρες και γυναῖκες τὴν ἐπίδραση τῶν τροφῶν στα αγγεία τους και κατέγραψαν πόσο ὠφέλησε τὸν μέσο κιτῶνα τῆς καρωτίδος (ἀρτηρίας τοῦ λαιμοῦ που διοχετεύει αἷμα στὸν ἐγκέφαλο) τὸ *λιυκοπένιο*, ἀντιοξειδωτικὴ οὐσία που βρίσκεται στὶς τομάτες και σὲ ἄλλα κόκκινα φρούτα και λαχανικά με κόκκινο χρῶμα, π.χ. φράουλες, καρπούζι, καρότα κ.ἄ.

Προσέχοντας ὅλους αὐτοὺς τοὺς παράγοντες και κανόνες, τὰ προβλήματα ξεπερνιοῦνται με τὰ προβλεπόμενα τσέκ-ἄπ σὲ καρδιολόγο. Θὰ ἔχουμε ἔτσι μιὰ πλήρη εἰκόνα τοῦ καρδιαγγειακοῦ μας συστήματος, πρὶν νὰ ἐμφανιστοῦν συμπτώματα. Αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχει ὁ καθένας, ἂν μετὰ τὰ 65 -ἢ οἱ καπνιστὲς μετὰ τὰ 55- ἐλεγχθεῖ ἔστω και μία φορὰ στὴ ζωή του ἀπὸ ἀγγειολόγο, ἀκόμα και ἂν εἶναι ἀσυμπτωματικός.

Τὸ σῶμά μας εἶναι πολὺτιμο, και ἀσφαλῶς, ἂν τὸ προσέχουμε, θὰ μᾶς ἀνταμείψει με μιὰ ζωὴ πολὺχρονη, χωρίς προβλήματα. Τὰ ἐγκεφαλικά, ή υπέρταση, τὰ ἀνευρύσματα, ὁ σακχαρώδης διαβήτης, εἶναι νοσήματα τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ.

Ἡ ἱατρικὴ ἔχει ἀναπτύχθει και διαθέτει ὅλα τὰ μέσα, ὥστε νὰ θεραπεύει, ἀλλὰ ή ΠΡΟΛΗΨΗ παραμένει τὸ καλύτερο ὄπλο ἐνὸς ἔξυπνου ἀνθρώπου. Ἀλλὰ και ὁ θεῖος λόγος παραγγέλλει: «*Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός*» (Α΄ Κορ., γ΄ 17).

ΖΩΗ ΡΙΖΟΚΩΣΤΑ-ΑΓΓΕΛΗ
Ἱατρός

Ἡ ἱατρικὴ ἔχει ἀναπτύχθει και διαθέτει ὅλα τὰ μέσα, ὥστε νὰ θεραπεύει, ἀλλὰ ή ΠΡΟΛΗΨΗ παραμένει τὸ καλύτερο ὄπλο ἐνὸς ἔξυπνου ἀνθρώπου. Ἀλλὰ και ὁ θεῖος λόγος παραγγέλλει: «*Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός*» (Α΄ Κορ., γ΄ 17).

Μποροῦμε ὅμως νὰ θεραπεύσουμε τὴν κατάσταση αὐτὴ ἢ νὰ τὴν καθυστερήσουμε;

Δυστυχῶς, πρὸς τὸ παρὸν δὲν ὑπάρχουν φάρμακα νὰ ἀναστρέφουν τὴ γήρανση τῶν ἀρτηριῶν. Ἐπομένως, ὁ μόνος τρόπος, κατὰ τοὺς ειδικούς, γιὰ νὰ διατηρήσουμε νέα τὰ αγγεία μας, εἶναι:

1) *Νὰ βάλουμε τὴ συστηματικὴ ἄσκηση στὴ ζωή μας.*

Νὰ περπατᾶμε μισὴ ὥρα τὴν ἡμέρα και νὰ προσέχουμε τὸ βάρος μας. Αὐτὸ θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ μὴν πάθουμε σακχαρώδη διαβήτη. Αὐτὸ τὸ συμπέρασμα ἔβγαλαν οἱ ἐρευνητὲς τοῦ Πανεπιστημίου Χάρβαρντ, διότι 9 στὶς 10 περιπτώσεις διαβήτη σὲ ἄτομα ἄνω τῶν 65 ἐτῶν ὀφείλονται στὶς κακὲς συνήθειες, στὸν τρόπο ζωῆς. Ἐπομένως, γιὰ τὴ διατήρηση φυσιολογικοῦ σωματικοῦ

3) *Ὅσοι καπνίζουν νὰ τὸ σταματήσουν.* Ὁ ἄνθρωπος ἀξίζει τὸν κόπο νὰ σταματήσει τὸ κάπνισμα ὅσο πιὸ γρήγορα μπορεῖ, γιὰ τὴν θὰ κερδίσει πολλὰ:

- βελτιώνεται ή ὄσφρηση και ή γεύση
- ή ἀναπνοὴ γίνεται ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα πιὸ δροσερὴ
- ἐλαττώνεται ή «κακὴ» χοληστερίνη και αὐξάνεται ή «καλὴ»
- ή λειτουργικότητα τῶν αγγείων βελτιώνεται
- κόβεται τὸ λαχάνιασμα
- διορθώνεται ή ἀρτηριακὴ πίεση και ὁ καρδιακὸς ρυθμὸς
- σχεδὸν ἐξαφανίζονται οἱ οὐλίτιδες και οἱ φλεγμονὲς τοῦ στόματος
- κερδίζουν τρία χρόνια ζωῆς, ὅσοι κάπνιζαν χρόνια
- μειώνεται ὁ καρδιαγγειακὸς κίνδυνος στοὺς ὑπερτασικοὺς κατὰ 40%

Ὁ Βασιλιάς καὶ τὸ ἄλογό του

- Ἀραβικό μου ἄτι, γλήγορο φαρί,
τὴν Πόλην ἔζωσε ὁ Τοῦρκος, τὴν ξεμόνωσε
καὶ σειλώνω σε,
νὰ βγοῦμε γιὰ χουσμῆτι, γιὰ στρατι μακρῦ.

- ὼ, ρήγα μου ἀντρειωμένε, ἄξιε βασιλιά,
ἐγὼ ἔμαι τὸ φαρί σου καὶ τ' ἄλόγατο,
γιὰ μοιλόγα το.
Γιατὶ ἔβανες στὴ σέλη σκάηες καὶ σκαηιά;

Σπιρούνια ἔχεις τὰ πόδια, φτερνιστήρια δυό,
κρατεῖς μύρια στὰ χέρια χρυσοφλάμπουρα,
πυργοτάμπουρα
πότε ἀπὸ κεῖ κοιτάζεις, πότε κι ἀπὸ δῶ.

- Τὰ φλάμπουρα δὲν τὰ ἔχω τοῦτα γιὰ μεντζί,
δὲ βγαίνω στὰ κατὰ μου τὰ καθούμενα,
πιὰ λαλούμενα
οὔτε ἀπὸ φίλους φτάνουν, οὔτε ἀπ' τὸν Σφραντζή.

Τοῦτον τὸ Μάν τὸ μῆνα, τοῦτον τὸν καιρό,
γκέμι χαρᾶς δὲ σοῦ ἔχω στὸ γριβόλαιμο,
γιατὶ πόηεμο
μεγάλιο περιμένω, μέγα καρτερῶ.

Τὸ κάθε μου μπαϊράκι ἔχει ἓνα πουλί,
δικέφαλο ἀιτοπούλι καὶ τὰ κρόσσια του
εἶν' ἡ γλιώσσά του,
μ' αὐτὰ μιλάει στὴ Δύση, στὴν Ἀνατολή.

Ντάπια σὲ ντάπια, ἀπόψε, γύρα θ' ἀνεβῶ,
δὲ θέλω τὰ ταμπούρια νὰ ἴναι στέρφ', ἀλί,
μὰ δικέφαλοι
ἀίτοι ἐκεῖ ν' ἀνεμίζουν, στόλισμ' ἀκριβό.

Στοὺς Τούρκους ἡ παντιέρα, σὰν ἀναρριγεῖ,
νὰ λῆει μὲ τὸ μαϊστράλι, μὲ τὸ ζέφυρο,
σαπιογέφυρο
δὲ θὰ ἴβρουν, νὰ περάσουν στὴν πλατιά μου γῆ.

Μ' ἂν ἄγριος ἔρθει λίβας, μαύρη ἀνεμικὴ
κι ἀπὸ τὰ κάστρα πέσει κάθε λάβαρο,
σὰν νὰ ἴσαι ἄβαρο
πουλιάκι, ἀποκοιμήσου σὲ λαγούμι ἐκεῖ.

Κι ἐγὼ μέσ' στ' Ἅγιο Βῆμα θὰ μαρμαρωθῶ,
τὸ γνώριμό σου ξέρω τὸ χρεμέτισμα,
σὰν χαιρέτισμα
στὸν ὕπνο θὰ τ' ἀκούσω καὶ θὰ σηκωθῶ.

Ἄκουω, θὰ πῶ, καβούλι, κλέφτικα σπαθιά,
ἀκούω κι ἓναν ἀγέρα βουκινάτορα.
– Αὐτοκράτορα,
ξύπνα καὶ μὴν κοιμᾶσαι μὲς στὴ γῆ βαθιά!

Τρέχει τὸ χελιδόνι Μάρτη καὶ λαλεῖ,
πάρε τὸ φοβερό σου κι ἄξιο δόρατο,
πάρ' το, φόρα το,
νὰ τὸ θαυμάσει πάλι Δύση-Ἀνατολή.

Ἦ, τρισποθούμενη ὥρα, ὦρ' αὐγῆς ξανθῆς,
θ' ἀνοίξω τὰ ὑπνωμένα ματοτσίνορα
καὶ τὰ σύνορα
νὰ βροῦμε, σὰ σφυρίζω πάλι γιὰ νὰ ἴρθεις.

Θὰ στήσουμε μπαϊράκια στὰ καστριά ξανά,
δικέφαλοι θὰ τρέξουν μὲς στὶς ροῦγές τους,
τὶς φτεροῦγές τους
θ' ἀπλώσουνε στοὺς κάμπους, στὰ ψηλὰ βουνά.

Ἄιντε, πᾶμε ἀπ' τὴν Πύλη, ἄτι, τὴ Χρυσή,
φορὲς βγήκαμ' ἐκεῖθε, φορὲς μπήκαμε.
– Καβαλικά με,
τραβᾶμε, βασιλιά μου, ὅπου θεὸς ἐσύ.

Βίτσισέ με καὶ δράμω καὶ σὲ πάω γοργά,
γοργὰ τοῦτο νὰ κάνεις καὶ νὰ πράξεις το,
νὰ στέκει ἄξυστο
στὶς κούλιες τ' αἰτοπούλι καὶ νὰ φτερουγᾷ!

Γλωσσάρι

βιτσιζω = χτυπῶ με τὴ βίτσα, με τὴ λεπτὴ δηλαδὴ βέργα.

βουκινάτορας, *ό* = αὐτὸς ποὺ χτυπᾷ τὸ βούκινο τοῦ πολέμου, σαθρηγικτῆς.

γκέμι, *τό* = τὸ χαλινάρι τοῦ ἀλόγου.

γριβόλαιμος, *ό* = ψαρὸς λαιμὸς, γκριζός.

καβούλι, *τό* = συνθηματικὸ σημάδι συνεννόησης με τοῦφέκι, με σφύριγμα, με κουγιατὸ, με φωτιά, με καπνὸ, ἀκουστικὴ δηλαδὴ καὶ ὁπτικὴ τηλεγραφία, συμφωνία, φουμάδα.

κούλια, *ή* = φυλλάκιο σὲ μορφή μικροῦ πύργου, παρατηρητήριο σὲ ψηλὴ θέση, ἀπ' ὅπου μπορεῖ νὰ παρατηρεῖ κανεὶς ἓνα μεγάλο κύκλιο ξηρᾶς ἢ θάλασσας, σκοπιά, βίγλα, προμαχάνας.

λαγούμι, *τό* = ἄνοιγμα στὴ γῆ χωρὶς διέξοδο, ὑπόγειος δρόμος, ὑπόνομος.

λαλούμενο, *τό* = τὸ ὄργανο τῆς μουσικῆς κομπανίας.

λίβας, *ό* = καυτερὸς ἀγέρας, λιβάκωμα, χαμψίνι, σιμούν.

μαρμαρωθῶ (*Μαρμαρωμένος Βασιλιάς*) = Ὁ Κωνσταντῖνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος, πού, κατὰ τὴν παράδοση, κοιμήθηκε πεθαίνοντας στὴν ἑπαλήξη, με τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης, ὀδηγούμενος ἀπὸ Ἄγγελιο Θεοῦ στὴν Ἀργυρὰ Πύλη τῆς Ἁγία-Σοφίας, καὶ θὰ ἐπανέλθει στὴ ζωὴ ν' ἀπαλείψει τὴ ντροπὴ τῆς ὑποδούλωσης τῶν Ἑλλήνων στοὺς Τούρκους, καταδιώκοντάς τους ὡς τὴν Κόκκινη Μηλιά, τὸ μακρινότερο σημεῖο τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου.

μεντζ, *τό* = ὁμάδα ἀνθρώπων ποὺ παρέχουν ἐργασία χωρὶς ἀμοιβή, με ὄρο τὴν ἀνταπόδοση τῆς ἐκδούλευσης, παρακάλεση, περκάλεση.

ντάπια, *ή* = ὀχύρωμα, προμαχάνας, βίγλα, ταμπούρι.

ρούγα, *ή* = δρόμος, γειτονιά.

σάκλα (*ἀλόγου*) *ή* = μεταλλικὸ ἡμικύκλιο ποὺ κρέμεται με λουρὶ ἀπ' τὴ σέλα καὶ χρησιμεύει στὸν καβαλάρη γιὰ ἀναβατήρας στὸ ἄλογο, ζυγκί, σκαλοπάτια.

σπιρούνι, *τό* = μεταλλικὸ ἐξάρτημα στὴ φτέρνα τῶν παπουτσιῶν τοῦ ἵππου, γιὰ τὸ κέντημα τοῦ ἀλόγου, φτερνιστήρι.

στέρφα, *ή* = στείρα, ἄγονη.

φαρί, *τό* = ἄλογο ὁ αὐτοκράτορας Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, στὶς 28 Μαΐου 1453, τὴν παραμονὴ τῆς ἄλωσης, καβαλίκεψε τὸ ἀραβικὸ τοῦ ἄλογο καὶ με τὴ συνοδεία του περιέτρεξε τὰ τεῖχη τῆς Πόλης, ἐπιθεωρώντας τα γιὰ μία ἀκόμη φορὰ. Πρὶν ἀπὸ τὸ λάλημα τῶν πετεινῶν, τὸ πρῶι, πῆρε τὴ θέση του στὴν Πύλη τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ.

φτερνιστήρι, *τό* = βλήπε λέξη: *σπιρούνι*.

χουσμέτι, *τό* = ἐξυπηρέτηση χωρὶς ἀμοιβή, ἐκδούλευση.

χρεμέτισμα, *τό* = χλιμίντισμα ἀλόγου.

Ἵπομνηματισμός

Χρυσὴ Πύλη

Ἡ Χρυσὴ Πύλη ἦταν ἡ ὠραιότερη καὶ ἐνδοξότερη Πύλη στὰ τεῖχη τοῦ Βυζαντίου. Κάτω ἀπὸ τὴ θριαμβευτικὴ τῆς ἀψίδα ἔβγαιναν οἱ αὐτοκράτορες ἢ ἔμπαιναν, ἐπιστρέφοντας τροπαιοῦχοι ἀπὸ τὶς στρατιωτικὲς ἐκστρατεῖες.

Ἡ Χρυσὴ Πύλη ἦταν ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Ἑπταπύργιο, τὸ Γετὶ Κουιλέ, δεξιὰ κι ἀριστερὰ ὑπῆρχαν ἄλλες δύο Πύλες. Τὰ τεῖχη γύρω ἀπὸ τὴ Χρυσὴ Πύλη ἦταν στολισμένα με λαμπρὲς γλυπτὲς παραστάσεις, τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ, τὴν καταδίκη τοῦ Προμηθέα, τὴν κοσμοῦσαν καὶ πολλὰ ὠραῖα ἀγάλματα, με ὀνομαστὸ τὸ ἐπίχρυσο ἀγαλμα τῆς Νίκης. Ὀνομάσθηκε Χρυσὴ Πύλη ἀπὸ τὰ πολλὰ σὲ αὐτὴ χρυσὰ κοσμήματα.

Πρῶτος ἀπ' αὐτὴ πέρασε με ὄχημα ποὺ τὸ ἔσερναν ἐλέφαντες ὁ αὐτοκράτορας Θεοδόσιος. Στὴν εἰσοδὸ τῆς μπῆκε ὁ στρατηγὸς Βελισάριος, νικώντας τοὺς Πέρσες, τοὺς Γότθους καὶ τοὺς Βανδάλιους. Ἐπίσης, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, φέρνοντας τρόπαια ἀπ' τὴ Συρία. Τὸ κατώφλι τῆς πάτησαν θριαμβευτὲς ὁ στρατηγὸς Τιμιμάκης, ὁ Λεκαπνός, ὁ αὐτοκράτορας Βασίλειος Βουλγαροκτόνος. Ὁ αὐτοκράτορας Ἡράκλειος, γυρίζοντας ἀπ' τὸν πολὺχρονο πόλεμο ἐναντίον τῶν Περσῶν, με λιοκαμένο πρόσωπο καὶ με γένια πιά ἄσπρα ἀπ' τὶς ταλαιπωρίες.

Τίποτε ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ με τὸν γυρισμὸ καὶ τὸ πέρασμα ἀπ' τὴ Χρυσὴ Πύλη τοῦ βασιλιᾶ Μιχαῆλ Παλαιολόγου, ὁ ὁποῖος ἔστειλε πάλι τὸν θρόνο τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, ὕστερ ἀπ' τὴν ἐκδίωξη τῶν Φράγκων. Μηροστὰ ἀπὸ τὴ βασιλικὴ πομπή, πήγαινε ἡ εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγήτριας, ποὺ τὴ συνόδευε ὁ μητροπολίτης Κυζίκου, γιὰτὶ ἀπουσίαζε ὁ Πατριάρχης. Ἀκολουθοῦσε ὁ αὐτοκράτορας πεζὸς με τὴν αὐτοκράτειρα καὶ τὸν δίχρονο γιό τους Ἀνδρόνικο, καὶ πιδ πίσω ἐρχόταν ὁ ἄλλος ὁ λαός, κλαίγοντας ἀπὸ χαρὰ καὶ βαδίζοντας κάτω ἀπὸ τὸν πυρωμένο ἥλιο τοῦ μεσημεριοῦ.

Πρὶν νὰ περάσει κανεὶς τὴν Πύλη, με τὴν ἀφιξη τοῦ Μιχαῆλ Παλαιολόγου, ὁ Μητροπολίτης ἀνέβηκε σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς πύργους τῆς, κράτησε τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, διάβασε εὐχή, ποὺ τὴν ἔγραψε ἐπίτηδες γιὰ τὴν ὥρα τούτη, ἐνῶ ὁ αὐτοκράτορας, βγάζοντας τὸ βασιλικὸ στέμμα, γονάτισε, καὶ μαζὶ του στὸ γονάτισμα τὸν μιμήθηκε ὁ ἄλλος ὁ λαός. Ἐκατὸ φορὲς γονάτισαν ἔτσι καὶ σηκώθηκαν, λέγοντας *τό, Κύριε ἐλέησον*, ποὺ ἀναφωνοῦσε ὁ διάκος. Ὑστερα, περνώντας τὴ Χρυσὴ Πύλη, μπῆκε ὁ αὐτοκράτορας στὴν Κωνσταντινούπολη, κατευθύνθηκε πρῶτα πεζὸς μέχρι τὴ μονὴ Στουδίου, κατόπιν, με τὸ ἄλογο, πῆγε στὴν Ἁγία-Σοφία, νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεό, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατέληξε στὸ παλάτι.

Γεώργιος Σφραντζῆς

Βυζαντινὸς συγγραφέας (1401-ἄγνωστο πότε πέθανε), ἔζησε ἀπὸ κοντὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης, συμμετέχοντας κι αὐτὸς στὸν πόλεμο. Ἦταν στενὸς φίλος τοῦ αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου Παλαιολόγου ἀπ' τὰ νεανικά του χρόνια καὶ κουμπάρου του, βαπτίζοντας τὰ παιδιά του, ἀλλὰ καὶ στὸν γάμο του (1438) παραστάθηκε ὁ βασιλιάς, ὡς παράνομος. Ἐγραψε γιὰ τὴν ἄλωση τὸ *Μικρὸ Χρονικὸ*, σφάζεται καὶ τὸ *Μεγάλου Χρονικὸ*, ἀλλ' αὐτὸ νοθεύθηκε. Πῆγε μοναχός (1468) στὴ μονὴ Ταρχανιτῶν (ἐπώνυμο Βυζαντινῶν) τῆς Κερκύρας καὶ πέθανε με τὸ ὄνομα Γρηγόριος. Ἐπίσης, κι ἡ γυναίκα του Ἐλένη, κόρη τοῦ Ἀλέξιου Παλαιολόγου τοῦ Ἐξαπλάκωνος, ἔγινε μοναχὴ καὶ μετονομάσθηκε σὲ Εὐφραξία. Κατὰ τὴν ἄλωση, ὁ αὐτοκράτορας, ποὺ ἀγαποῦσε τὸν Σφραντζῆ, δὲν τὸν κράτησε στὴν Πύλη τοῦ Ρωμανοῦ, σθεναρὴ πύλη, ποὺ ὑπερασπιζόταν αὐτὸς, ἀλλὰ τὸν ἔστειλε ἀλλοῦ, νὰ τὸν γλιτώσῃ ἀπ' τὶς φονικὲς μάχες ποὺ γίνονταν ἐκεῖ.

Έορτὴ Ζωοδόχου Πηγῆς Παναγία – Γυναίκα – Μάννα

Ἡ Παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδος εἶναι ἀφιερωμένη στὴν Παναγία μας, τὴ Μάννα τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἶναι μεγάλη γιορτὴ τῆς Χριστιανοσύνης. Ἡ καθιέρωση αὐτῆς τῆς γιορτῆς συνδέεται μὲ τὸν Λέοντα Α΄ τὸν Θράκα.

Λέγεται ὅτι τὸ 450 μ.Χ., βυζαντινὸς στρατιώτης, ὁ Λέων βρισκόταν σ' ἓνα δασάκι στὰ μέρη τῆς Βασιλείουσας. Ξάφνου βλέπει μπροστά του ἓναν τυφλὸ ἀνθρώπο νὰ τοῦ ζητάει νερό. Ὁ Λέοντας προθυμοποιήθηκε νὰ τοῦ βρεῖ καὶ νὰ τοῦ τὸ φέρει. Ἐψαξε τὸ δάσος γιὰ νερό, ἀλλὰ μάταια. Γύρισε ἠττημένος. Τότε, ὅμως, ἄκουσε μιὰ γυναικεία φωνὴ νὰ ῥέει: «*Οὐ χρεών σε, Λέων, ἀγωνιᾶν τὸ γὰρ ὕδωρ ἐγγύς*». «Δὲν χρειάζεται, Λέων, νὰ ἀγωνιᾶς, νὰ ἀγχεσαι, τὸ νερὸ εἶναι δίπλα σου. Λέων,

Πέρα ἀπὸ θρύλους καὶ παραδόσεις, ἡ Παναγία, ἡ Μητέρα τοῦ Χριστοῦ, παραμένει γιὰ ὄλους μας ἡ Πηγὴ τῆς Ζωῆς, γιατί Ἐκείνη ἔφερε τὴ Ζωή, τὸν Χριστό, στὸν κόσμο, ἐλπίδα καὶ προστασία μας, *«καταφυγὴ τε σκέπη καὶ ἀγαθὴλίμα»*. Ἡ Παναγία ἐκφράζει τὴν ἀναγεννητικὴ θεία ἐνέργεια, ποὺ διαχέεται καὶ ἀγκαλιάζει τὸ σύμπαν, γι' αὐτὸ τὴ ῥέμε *«Πηλαυτέρα τῶν Οὐρανῶν»*, γιατί δέχθηκε στοὺς κόλπους της τὴ θεότητα, χώρεσε τὸν Ἀχώρητο. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναγεννητικὴ ἐνέργεια εἶναι ἀντιστοίχως ἡ *ζωοδότρα δύναμη* μέσα στὴ δημιουργία.

βασιλιά, πάρε ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτὸ καὶ δώσε νὰ πιεῖ, νὰ ξεδιψάσει ὁ τυφλὸς ἀνθρώπος. Ἀκόμα, ἄλειψε μ' αὐτὸ τὰ μάτια του, καὶ θὰ καταλάβεις ποιά εἶμαι ἐγὼ ποὺ σοῦ μιλάω».

Πράγματι, ὁ Λέων ἔπραξε ὅπως τοῦ εἶπε ἡ φωνή, καὶ ὁ τυφλὸς ἀνέβλεψε. Τότε κατάλαβε ὅτι τοῦ εἶχε μιλήσει ἡ Παναγία, καὶ σ' Ἐκείνη, τὴ Μεγαλόχαρη, ὀφειλόταν τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ τυφλοῦ. Ἀλλὰ θαῦμα ἦταν καὶ ἡ ἐπαλήθευση τῆς προσφώνησης ἀπὸ τὴν Παναγία τοῦ Λέοντα ὡς *«βασιλιά»*, καθὼς ὁ Λέων τὸ 486 μ.Χ. ἀνέβηκε στὸν θρόνο τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ Λέων ὡς αὐτοκράτορας θὰ ἀνεγείρει ἐπὶ τῆς θαυματουργῆς πηγῆς θαυμάσιο ναό, ἀφιερωμένο στὴν Παναγία Ζωοδόχο Πηγὴ. Στὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, ἡ Ἐκκλησία καθιέρωσε τὴν ἑορτὴ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, τὴν Παρασκευὴ τῆς Διακαινησίμου ἑβδομάδας. Ὁ ναὸς αὐτὸς ἔμεινε στὴν ἱστορία γνωστὸς ὡς ἅγιοσμα τοῦ «Μπαθουκλή» στὴν Κωνσταντινούπολη.

Ἡ Παναγία

Πέρα, ὅμως, ἀπὸ θρύλους καὶ παραδόσεις, ἡ Παναγία, ἡ Μητέρα τοῦ Χριστοῦ, παραμένει γιὰ ὄλους μας ἡ Πηγὴ τῆς Ζωῆς, γιατί Ἐκείνη ἔφερε

τὴ Ζωή, τὸν Χριστό, στὸν κόσμο, ἐλπίδα καὶ προστασία μας, «*καταφυγή τε σκέπη καὶ ἀγαθ-
λίμα*».

Ἡ Παναγία ἐκφράζει τὴν *ἀναγεννητικὴ θεία ἐνέργεια*, ποὺ διαχέεται καὶ ἀγκαλιάζει τὸ σύμπαν, γι' αὐτὸ τὴ λέμε «*Πηλαυτέρα τῶν Οὐρανῶν*», γιὰτὶ δέχθηκε στοὺς κόλπους τῆς τὴ θεότητα, χώρεσε τὸν Ἄχωρτο. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναγεννητικὴ ἐνέργεια εἶναι ἀντιστοίχως ἡ *ζωοδότρα δύναμη* μέσα στὴ δημιουργία. Ὅσον ἀφορᾷ ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, συμμετέχουμε σ' αὐτὴ τὴ θεία δωρεὰ τῆς ζωῆς μέσω τῆς Παναγίας, καὶ γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία μας τὴν ὀνόμασε *Ζωοδόχο Πηγὴ*, καὶ εἶναι, πέρα ἀπὸ τὴ ζωὴ ποὺ μᾶς δίνει μὲ τὴ γέννησή μας ἡ μάννα μας, ἡ *πνευματικὴ, θεϊκὴ ζωὴ*, αὐτὴ ποὺ μᾶς ἀνεβάζει στὸν Οὐρανό.

Ἡ μάννα μᾶς δίνει τὴν ὑλικὴ ζωὴ, ἡ Παναγία μᾶς ἀνεβάζει στὸν Οὐρανό. Εἶναι αὐτὴ ποὺ τὴν ἐπικαλούμεθα στὶς δύσκολες στιγμὲς τῆς ζωῆς μας. Δύο ὀνόματα φωνάζουμε, ὅταν

Ἡ Παναγία ἐκφράζει τὴν *ἀναγεννητικὴ θεία ἐνέργεια*, ποὺ διαχέεται καὶ ἀγκαλιάζει τὸ σύμπαν, γι' αὐτὸ τὴ λέμε «*Πηλαυτέρα τῶν Οὐρανῶν*», γιὰτὶ δέχθηκε στοὺς κόλπους τῆς τὴ θεότητα, χώρεσε τὸν Ἄχωρτο. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἀναγεννητικὴ ἐνέργεια εἶναι ἀντιστοίχως ἡ *ζωοδότρα δύναμη* μέσα στὴ δημιουργία.

μᾶς πηλακώνουν τὰ βάσανα: *Παναγία μου! Μάννα μου!* Αὐτὲς οἱ δύο δυνάμεις, ἡ θεϊκὴ καὶ ἡ ὑλικὴ, συνθέτουν τὴ ζωὴ μας. Μᾶς προστατεύουν, ζητᾶμε τὴ βοήθειά τους.

Δύο μαννάδες μαζί, ἡ Παναγία στὸν Οὐρανὸ καὶ ἡ μάννα μας στὴ γῆ. Καὶ οἱ δύο μαζί προσεύχονται γιὰ τὰ παιδιά τους, καὶ ἰδιαίτερα σήμερα, στὶς δύσκολες μέρες ποὺ περνᾶμε, ἄς παρακαλέσουμε τὴν Παναγία νὰ εἶναι βοηθός μας, καὶ νὰ εἴμαστε βέβαιοι ὅτι δὲν θὰ τὸ ἀρνηθεῖ. Καὶ ἡ μάννα, μὲ τὴ σειρά τῆς, θὰ μᾶς στηρίξει, νὰ μείνουμε ὄρθιοι.

Ἡ Γυναίκα

Ἡ γυναίκα εἶναι πηγὴ τῆς ζωῆς. Χωρὶς τὴ γυναίκα δὲν ὑπάρχει ζωὴ, δὲν ὑπάρχει πρόοδος, δὲν ἀναπτύσσεται ὁ ἄνδρας χωρὶς τὴν εὐαισθησία καὶ συμπαραστάση τῆς γυναίκας, πρῶτα τῆς μητέρας, κατόπιν τῆς συντρόφου τῆς ζωῆς του, τῆς φύλης, τῆς συναδέλφου.

Εἶναι κοινὸς ὁ λόγος ὅτι πίσω ἀπὸ κάθε μεγάλο ἄνδρα βρίσκεται μιὰ ἐμπνεύστρια Μοῦσα (ἡ Γυναίκα). Ἀλλὰ καὶ στὴν καθημερινὴ ζωὴ ἰσχύει πάντοτε ὁ λόγος τῆς Γραφῆς, «*Ποιήσωμεν σύντροφον καὶ βοηθὸν αὐτοῦ...*», ὅπου ὁ Θεὸς παίρνει τὴν ἀπόφαση νὰ φτιάξει μιὰ σύντροφο καὶ βοηθὸ τοῦ Ἀδάμ, τὴ γυναίκα.

Ἡ γυναίκα εἶναι ἡ προσωποποίηση τῆς ἐργατικότητας. Ἡ εὐαισθησία καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία τῆς τὴν ὀδηγοῦν σὲ μιὰ ὑπερ-κινητικότητα, ποὺ διοχετεύεται καὶ ἀπλώνεται στὴ λήτρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ φροντίδα τῶν παιδιῶν τῆς, ὅσο καὶ στὶς ἐπαγγελματικὲς τῆς ἐνασχολήσεις, καθὼς οἱ σημερινὲς κοινωνικὲς συνθήκες ἀνοιξαν δρόμους ἐργασίας καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκογένεια.

Ἡ γυναίκα μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει τὰ βήματα τοῦ λαοῦ μας στὸν δρόμο τῆς Σοφίας καὶ τῆς Ἀγάπης, τῆς Εἰρήνης καὶ τῆς Ἀρετῆς.

«*Ἐὰν θέλητε ν' ἀναφανοῦν στὴν πατρίδα μας ἄνδρες ἐνάρετοι καὶ μεγάλοι, διδάξατε στὶς γυναῖκες*

Αιώνες τώρα, οί άνδρες σχεδόν αποκλειστικά υπαγορεύουν την πορεία της ανθρωπότητας, κι έφτασαν σέ εκπληκτικές έπιτεύξεις... Γιατί όμως ή ζωή δέν έγινε καλύτερη; Γιατί τò περιβάλλον καταστρέφεται; Γιατί οί ανθρώπινες σχέσεις υποβαθμίζονται, παρεκτρέπονται πρòς τòn πόλεμο, τή βία, τήν έπιθετικότητα; Γιατί ή Ύγεία υποφέρει; Γιατί ή τέχνη εΐναι όλο καί ασχημότερη; Για έναν καί μόνο λόγo: έπειδὴ παραμερίστηκε ή γυναίκα καί ή γυναικεία πλευρά!

τί εΐναι ἀρετή καί τί ἀληθινὸ μεγαλεῖο. Γιατί οί άνδρες παντοῦ καί πάντοτε ἦταν καί θα εΐναι ἔτσι, ὅπως ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων μορφώθηκαν ἀπὸ τίς μπτέρες τους» (Jean Jacques Rousseau).

Καί ὁ Κωστής Παλαμᾶς γράφει γιὰ τή σύγχρονη, χειραφετημένη γυναίκα τοὺς ἀκόλουθους στίχους, ἀφιερωμένους στήν Καλλιρρόη Παρρέν:

*«Χαΐρε, Γυναίκα Ἐσύ, Ἄθηνᾶ, Μαρία, Ἐλένη, Εὐα!
Νὰ ή ὥρα σου! Τὰ ὠραῖα φτερά δοκίμασε καί ἀνέβα,
καί καθὼς εἶσαι ἀνάλαφρη, καί πιὰ δέν εἶσαι ή σκλήβα,
πρὸς τή μελλόμενη ἄγια γῆ πρωτύτερα ἐσύ τράβα,
κι ἐτοίμασε τή νέα ζωή, μιᾶς νέας χαρᾶς ὑφάντρα,
κι ὕστερα ἀγκάλιασε, ὕψωσε καί φέρε ἐκεῖ τὸν ἄντρα,
καί πλάσε τήν πρωτόπλαστη, ὦ Ἀγάπη ἐσύ, ἄρμονία,
ἐσύ Ὁμορφιά, Σοφία ἐσύ, Πειθῶ καί Παρθενία!»*

Αιώνες τώρα, οί άνδρες σχεδόν αποκλειστικά υπαγορεύουν την πορεία της ανθρωπότητας, κι έφτασαν σέ εκπληκτικές έπιτεύξεις... Γιατί όμως ή ζωή δέν έγινε καλύτερη; Γιατί τò περιβάλλον καταστρέφεται; Γιατί οί ανθρώπινες σχέσεις υποβαθμίζονται, παρεκτρέπονται πρòς τòn πόλεμο, τή βία, τήν έπιθετικότητα; Γιατί ή Ύγεία υποφέρει;

Γιατί ή τέχνη εΐναι όλο καί ασχημότερη;

Γιὰ έναν καί μόνο λόγo: έπειδὴ παραμερίστηκε ή γυναίκα καί ή γυναικεία πλευρά! Ἐφάνεται ὅτι ή γυναίκα έχει ένα ρόλο στήν κοινωνία, όμως, δέν τήν αφήνουν ὁ ρόλος της νὰ εΐναι οὐσιαστικός. Ἐκείνη γνωρίζει τή ζωή, έπειδὴ εκείνη, με πολλὸ κόπο, τή φέρνει στὸν κόσμο! Ἐκείνη υποφέρει γιὰ τήν καταστροφή τῆς Γῆς, έπειδὴ εΐναι ή ανθρώπινη εκπρόσωπός της. Ἐκείνη ἀγαπάει τήν ὁμορφιά, έπειδὴ εΐναι ή γήινη εκπρόσωπός της.

Οί ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν δώσει σημαντικούς καί ἀντιπροσωπευτικούς ρόλους στή γυναίκα:

Μπτέρα: μορφοποιός, δημιουργὸς σπουδαίων ἀνθρώπων.

Ἐστιάδα: φύλακας τοῦ ἱεροῦ πυρὸς τῆς Ἐστίας, θεᾶς προστάτιδας τῆς οἰκογένειας καί θεματοφύλακα τῶν ἱερῶν παραδόσεων.

Χορεύτρια: ἐμπνεύστρια στίς ἱερὲς τελετές, συχνότατες καί γιὰ ποικίλους θρησκευτικούς καί κοινωνικούς σκοπούς.

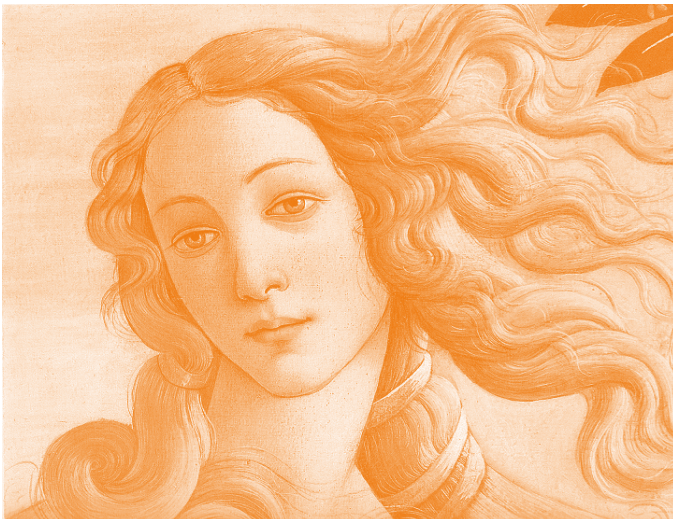
Οἰκονόμος, Διαχειρίστρια ὄλου τοῦ οἴκου καί τοῦ ἐν αὐτῷ βίου, συζύγου, παιδιῶν ὑπηρετῶν τροφίμων, ἀγαθῶν.

Ἰέρεια, Πυθία, Σίβυλλα (= μάντις) στοὺς ἱεροὺς ναοὺς.

Θεά: ἔξι ἦταν οἱ θεοί, ἔξι οἱ θεές τοῦ Ὀλύμπιου Πανθέου.

Μούσα: καί οἱ ἐννέα Μοῦσες τῶν Καλῶν Τεχνῶν ἦταν γυναῖκες.

Ἡ θέση τῆς γυναίκας στήν ἀρχαία Ἑλλάδα υπαγορευόταν ἀπὸ τήν ἰδιαιτερότητα τῆς γυναικείας ψυχοσύνθεσης καί προπαντὸς ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τοῦ μορφοποιῦ τῆς ρόλου: τοῦ ρόλου τῆς **Μητρότητας**. Ἐνὸς ρόλου ποὺ βρισκόταν στὸ κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν θεσμῶν καί τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Καί ή **ἀγάπη** μεταξὺ τῶν συζύγων, ὅπως μᾶς πληροφοροῦν τὰ πάμπολλα ἀττικά ἐπιγράμματα, ἦταν τὸ θεμέλιο τοῦ γάμου, τῆς οἰκογένειας.

Ἐπίγραμμα στὸν τάφο γυναίκα ἀπὸ τὸν σύζυγό της:

«Σ' αὐτὴ τὴν πέτρα
ὁ Μαραθῶνης ἀπέθεσε τὴ Νικόπολη,
δροσίζοντας τὸ παγερό της σπῆθος μὲ τὰ δάκρυά του.
Μάταια ὄμως! Ἦταν ἀνώφελο!
Γιατί πρέπει ἄραγε νὰ ζεῖ ὁ ἄνθρωπος;»

Ἡ Μητέρα

Γιὰ κάθε ἄνθρωπο, ἡ μάνα ἀποτελεῖ τὸν Ἐπίγειο Παράδεισο τῆς ζωῆς του. Ἡ μάνα, γιὰ νὰ δώσει σωστὴ ἀγωγή, πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἴδια ἥρωας, ὅπως ὁ πιστὸς στρατιώτης τῆς πρώτης γραμμῆς, ποὺ προφυλάσσει τοὺς ἄλλους, ἡ δὲ γαλήνη της καὶ ἡ ἀρετὴ της νὰ μὴν ξεφεύγῃ ποτὲ ἀπὸ τὴ διαυγῆ καὶ μεθοδικὴ διδασκαλίᾳ ποὺ προσφέρει τὸ παράδειγμά της.

Στὴν ψυχὴ τῆς Μάννας παίζεται τὸ κρυφὸ παιχνίδι ὄλων τῶν συγκινήσεων καὶ τῶν ιδεῶν τῆς ζωῆς. Ἀπὸ μέσα ἐκεῖ ἐξαρτᾶται ἡ ἀφθονὴ γνώση καὶ ἡ γνήσια διδασκαλίᾳ τῆς Ἀρετῆς. Εἶναι τέτοια ἡ φύση της, ποὺ σὲ προετοιμάζει νὰ γίνῃς θαρρετὸς καὶ γενναῖος στὴ μάχη τῆς ζωῆς καὶ σοῦ χαρίζει τὴ δύναμη, γιὰ νὰ στέκῃς ἀφοβὰ δίπλα στὸ μῖσος καὶ τὸ χάος. Εἶναι αὐτὴ ποὺ στηρίζει τὴν Πίστη καὶ δυναμώνει τὴν Ἀγάπη.

Ἡ Ἀγάπη τῆς Μάννας

Ποτὲ δὲν ἀλλιάζει καὶ ποτὲ δὲν κρυώνει ἡ ἀγάπη τῆς μάνας. Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὴν λιγοστεύει. Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἐξαγοράσει. Σ' ὅλη της τὴ ζωὴ εἶναι ἡ ἴδια. Ἡ μάνα ἀγαπᾷ χωρὶς λόγους καὶ χωρὶς ἐκλογὴ. Εἶσαι μεγάλος; Εἶσαι δοξασμένος; Εἶσαι ὡραῖος; Τ' ὄνομά σου τὸ 'χουν ὅλοι στὸ στόμα τους; Τὰ ἔργα σου δοξάζονται σ' ὅλο τὸν κόσμος; Ἔ, τότε τὸ κεφαλάκι τῆς μάνας τρέμει ἀπὸ χαρὰ, κλαίει, γελάει καὶ ψιθυρίζει: «Εἶναι δικός μου!».

Κι ἀνάβει τὸ καντηλάκι της μπροστὰ στὸ Χριστὸ καὶ προσεύχεται θερμὰ ὅλη τὴν ὥρα. Κι ὁ γιὸς πολλὰ φορὲς οὔτε τὸ σκέφτεται νὰ μοιραστεῖ τὴ δόξα του μὲ τὴ μαννούλα του.

Εἶσαι φτωχός, σακάτης, ἄρρωστος, περιφρονημένος ἀπ' τὴν κοινωνία, διωγμένος ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους; Ὅσο περισσότερο δὲ βρίσκεις θέση ἀνάμεσά τους, τόσο περισσότερη θέση βρίσκεις βαθιὰ στῆς μάνας τὴν καρδιά. Σφίγγει αὐτὴ πλαχταριστὰ στὸ στήθος της τὸ παραμορφωμένο κι ἄρρωστο παιδί της καὶ προσεύχεται γι' αὐτὸ πιὸ πολλὴ ὥρα καὶ πιὸ θερμὰ.

Ἡ Γ. Βερίτης ψάλλει τὸ ἐγκώμιο τῆς Μάννας.
Ἄς τὸν ἀκούσουμε:

Μάνα γλυκύτατη

Θέ μου, νὰ κάμω σὲ Σένα θερμὴ προσευχὴ γιὰ τὴ Μάνα!
Θέ μου, ἡ ἀγάπη Σου ἄς εἶν' πιὸ βαθιὰ, πιὸ γλυκιὰ γιὰ τὴ Μάνα!
Μέσα της κάμε ν' ἀπλώνεται πάντα ἡ δικὴ Σου γαλήνη,
καὶ στὶς πληγὲς τῆς καρδιάς της ἡ χάρη Σου βάψαμο ἄς γίνῃ.

Μάνα γλυκύτατη, Μάνα οὐρανόστατη, ἀτίμητη Μάνα!
δὲ σὲ θαμπώνουν ἀπάτες ἐσένα κι' ὄνειρα πλᾶνα.
Πάνω στὸ χρέος ἀκοίμητη ἐσύ, νύχτα-μέρα σκυμμένη,
τ' ἄπειρο ἀκοῦς μέσ' στὰ χὰν μιὰ-μιὰ τὶς στιγμὲς νὰ σημαίνῃ.
Τόσο ἡ ψυχὴ σου εἶν' ἀπλή, ποὺ μιᾶ μὲ τ' ἀμίλητα πλάσματα,
κι' οὔτε γελιέσαι ποτὲ μ' ὅσα φτιάνει τὸ ψέμα φαντάσματα.

Μάνα, ἡ στοργὴ σου μεγάλη κι' ἀπέραντη ὅσο κι' ἡ πλάση!
Ποιὸς θὰ μπορέσῃ ὡς βαθιὰ τὴν καρδιά σου ποτὲ νὰ διαβάσῃ;
Μάνα, ἡ στοργὴ σου πασίχαρη σὰν τὶς ἀχτίδες τοῦ ἡλίου,
μέσ' στὴ χαρὰ τοῦ χρυσοῦ προσκαλεῖ μαγικοῦ σου βασίλειου.
Πῶς μὲ βελούδινα δάκτυλ' ἀγγίζεις τοὺς πόνους μας καὶ τοὺς γλυκαίνεις
Μάνα γλυκύτατη, ὅλα τὰ βάσανα σὺ τ' ἀπαλαίνεις!

Πάνω ἀπ' τὸ λίκνο μας σκύβοντας, ἄγγελε – ὦ τὴ χαρὰ σου!
τὰ μεταξένια σου ἀπλώνεις φτερά, τὰ μεγάλα φτερά σου.
Ἦ τὸ γλυκό, τρυφερό σου, μανούλα, κι' ὀλόθερμο φίλημα,
στοῦ βρεφικοῦ μας ὄνειρου τ' ἀθῶο κι' ἀπλὸ παραμίλημα!
Ἦ, πῶς πονᾷς ὅταν βλέπεις ἐμᾶς στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου,
καὶ στοὺς δικούς μας κινδύνους, καλή, πόσα φίδια σὲ ζώνουν!

*Πόσες φορές σοῦ τρυπᾶμε, φτωχή, τὴν καρδιά μὲ μαχαίρι,
καὶ πόσες ἄλλῃες σηκώσαμε ἀπάνω σου βέβηλο χέρι!
Πόσες φορές σ' ἀνεβάσαμε ἀπάνω σὲ ξύλον ὀδύνης,
δίχως ἐσὺ καὶ μιὰ ἕξις πικρὴ παραπόνου ν' ἀφήνης!
Κι' ὦ, πόσες ἄλλῃες φορές στοῦ φριχτοῦ Γολγοθᾶ μας τὰ σκότη
μόνη σου κληαῖς, σ' ἕνα θρῆνο βουβό, τὴ χαμένη μας νιότη!*

*“Ὅλα μᾶς τᾶμαθες, Μάννα γλυκυτάτη, ἀτίμητη Μάννα,
καὶ μὲ τῆς Πίστης μας τ' ἄγιο μᾶς ἔθρεψες κι' ἀφθαρτο μάννα.
“Ἐνα κομμάτι χρυσάφι μᾶς ἔκρυψες μέσα βαθιά μας,
νὰ μπουμπουκιάσουν οἱ ἀνθοὶ λαχταρᾶς τοῦ καλοῦ στὴν καρδιά μας.
Μάννα! ποῦ βρῆκες τὴν τόση στοργή, τὴν ἀγάπη τὴν τόση;
Μέσ' στὴν ψυχὴ σου ἀπ' τὸ χέρι τοῦ Πλάστη μας ἔχει φουτρώσει!*

*Μάννα, ποῦ πῆρες ἀπ' ὅλα τὰ πλάσματ' ἀνώτερο θρόνο,
ἀφθαρτη μένει κι' ἀνέγγιχτ' ἡ δόξα σου μέσα στὸ χρόνο.
Μέσ' στὴν ἀγκάλη σου, ὦ θαῦμα! κρατᾶς τὸ Θεό μας, Μητέρα,
κι' εἶσαι ἀπ' τὴ γῆ κι' ἀπ' τοὺς κόσμους τῶν ἄστρον, ἐσύ, Πλάτυτέρα!*

Θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴν ποῦμε καὶ δυὸ λόγια γιὰ τὴν Ἑλληνίδα μάννα. Εἶναι ἡ ὀλοκληρωμένη προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου μὲ ἀτομικὴ ὑπόσταση καὶ μὲ συγκεκριμένη ἀτομικὴ ψυχὴ. Ψυχὴ ποὺ ἀναφλέγεται καὶ γίνεται μὲ τοὺς ἀγαθόνες τῆς Ἱερᾶ

θυσιαστήριου, ὅπου κρύβεται ὁ πόνδος μὲ τὴν Ἀνδρεία μαζί. Καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ θυσιαστήριον, σὰν ἀνέσπερο φῶς, κυριαρχεῖ τὸ γνῶρισμα τὸ μεγάλο τῆς Ἑλληνίδας Μάννας, ἡ Ἀγάπη καὶ ἡ Θυσία. Ἡ Ἑλληνίδα μάννα, μὲ τὴν ψυχικὴ δύναμη καὶ τὸ θάρρος ποὺ τὴ διακατέχουν, πρωταγωνιστεῖ σὲ ὅλα τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἱστορίας μας, ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα ὡς τώρα, καὶ στηρίζει τὸν ἄντρα – πατέρα, γιό, σύζυγο. Καὶ τώρα, στὸν καιρὸ μας, σ' αὐτὲς τὶς δύσκολες στιγμὲς ποὺ ζοῦμε, καλεῖται ἡ Ἑλληνίδα μάννα νὰ παίξει τὸν δικὸ της ρόλο τῆς Ἀνάστασης τοῦ λαοῦ μας.

Ἄνδρας καὶ Γυναίκα πρέπει νὰ ζοῦν στὴν ξάστερη καὶ θερμὴ ἀτμόσφαιρα ποὺ δημιουργεῖ ἡ ἀμοιβαία κατανόηση, ἡ ἀπόλυτη συμφωνία. Καὶ ἀπευθύνομαι στὰ νέα κορίτσια καὶ τὰ νέα ἀγόρια – τοὺς μέλλοντες γονεῖς. Νέε μου, ἀγάπησε τὸν σύντροφό σου σὰν ἐκπρόσωπο τῆς Σοφίας καὶ τῆς

Δύναμης, τῆς ὑπέροχης Ἀρρενωπότητας! Νέε μου, ἀγάπησε τὴ σύντροφό σου σὰν ἐκπρόσωπο τῆς Ὁμορφιάς, τῆς ἀπειρῆς Ἀγάπης, τῆς μαγευτικῆς Θεϊτικότητας! Κι εὐκνηθεῖτε μαζί ἕνας ὑπέροχος, Ἀληθινὸς Ἀνθρώπος νὰ γεννηθεῖ ἀπ' τὴν ἕνωσή σας...

Τελειώνω μὲ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Νίκου Καζαντζάκη Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται:

«... Σὲ μιὰ πέτρινη γούβα γεμάτη ἐφτακάθαρο νερὸ ὁ παπᾶς σταμάτησε. “Ἐδῶ”, εἶπε, “θὰ χτίσουμε τὴν πόρτα τῆς Παναγιάς, τῆς Προστάτισσας τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων! Βάλτε σημάδι!”.

“Ἀπλῶσε τὰ χέρια στὴ γῆς: “Παρθένα Μαρία”, φώναξε, “Ρόδο ἀμάραντο, Ἀγράμπελη ἀνθισμένη, ποῦ ἀγκαλιάζεις τὸν ἄγριο Δρῦ, τὸν Θεό, καλοὶ ἄνθρωποι εἴμαστε, κατατρεγμένοι, ἄκουσε τὴ φωνή μας: Κάθεσαι ἐσὺ ἐδῶ στὴ γῆ, κοντά μας, κι εἶναι ἡ ποδιά σου μιὰ ζεστὴ φωλιὰ γεμάτη ἀνθρώπους. Εἶσαι μάννα, καὶ κατέχεις τί θὰ πεῖ στεναγμὸς καὶ πείνα καὶ θάνατος. Εἶσαι γυναίκα καὶ κατέχεις τί θὰ πεῖ ὑπομονὴ καὶ ἀγάπη. Σκύψε, Κυρά μου, ἀπάνω ἀπὸ τὸ χωριὸ μας τοῦτο, δῶσε ὑπομονὴ κι ἀγάπη στὶς γυναῖκες, ν' ἀντέχουν στὸν καθημερινὸ ἀγῶνα καὶ νὰ παλεύουν χωρὶς νὰ βαρυγκωμοῦν, τὸν ἄνδρα καὶ τὸ παιδί καὶ τὶς ἔννοιες τοῦ σπιτιοῦ! Δῶσε δύναμη στοὺς ἄντρες νὰ δουλεύουν καὶ νὰ μὴν ἀπελπίζονται, νὰ πεθαίνουν καὶ ν' ἀφήνουν πίσω τους τὴν αὐτὴ τους γεμάτη παιδιὰ κι ἀγγόνια! Δῶσε, Κυρά μου, καλὰ, χριστιανικὰ τέλη καὶ στοὺς γερόντους καὶ τὶς γερόντισσες. Τούτη ν' αἶ ἡ πόρτα σου, Κυρά μου, Πορταῖτιστα. “Ἐμπα!”».

Κάτι είδα... άκουσα... ή μούπαν...

Άνοιξη!

Τὸ Πάσχα πέρασε, καὶ ἡ Ἄνοιξη ὀργιάζει. Ἀλήθεια, ἔχουμε κάνει κάποια ἐνδοσκόπηση, ἂν ἡ περίοδος τῆς Σαρακοστῆς μᾶς

βοήθησε νὰ πλησιάσουμε τὸν Χριστό μας, ἢ μᾶς ἀπορρόφησαν τὰ καθημερινὰ τῆς μικρῆς μας ζωῆς; Ἄς ἐλπίσουμε ὅτι τὸ κέρδος ἀπὸ τὰ Πάθη καὶ τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ μας θὰ μᾶς δώσει κουράγιο νὰ ξεπεράσουμε τὴ στεναχώρια γιὰ τὸν ἄδικο πόλεμο ποὺ μᾶς προέκυψε.

Ἡ Ἄνοιξη ὅμως εἶναι ἐδῶ, καὶ τὴ βλέπουμε

νὰ ξεπετάγεται μὲ τὰ πουλιούδια τῆς ἀνάμεσα στὰ χαλάσματα, τοὺς ξεφτισμένους τοίχους καὶ τὶς σπασμένες πλάκες τῶν πεζοδρομίων.

Καθὼς ἐσὺ λοιπὸν ἀπολαμβάνεις τὸ θαῦμα τῆς φύσης, κάποιος βιαστικὸς ποὺ σκοντάφτει πάνω σου δυσανασχετεῖ. Παραμερίζεις, ζητᾶς συγγνώμη μ' ἓνα δειλὸ χαμόγελο καὶ συνεχίζεις τὸν δρόμο σου, γεμάτη ἀπὸ Ἄνοιξη.

Περπατᾶς στοὺς δρόμους ποὺ μοσχοβοιοῦν

ἀνθισμένα δένδρα, κι ἐσὺ παίρνεις ἀνάσες, ποὺ φθάνουν μέχρι τὰ μύχια τῆς ψυχῆς σου.

Πολλὲς φορές ἡ Ἄνοιξη ἔχει τὰ καπρίτσια τῆς καὶ ξεσπᾷ σὲ τρελλὲς μπόρες ἢ μὲ τὴν ψύχρα τῆς σὲ κάνει νὰ κουκουλώνεσαι μὲ ὄ,τι ἔχεις. Ὅμως ξέρεις ὅτι εἶναι Ἄνοιξη, καὶ σὲ λίγο πάλι ὁ ἥλιος θὰ βγεῖ καὶ τὸ κρύο θὰ γίνῃ ζέστη.

Γλυκιά μου Ἄνοιξη, ποὺ δίνεις στὸν ἄνθρωπο τὴν ἐλπίδα ὅτι τὰ δύσκολα ποὺ πέρασε ἔχουν καὶ τὴν καλὴ τους πλευρά, καὶ μὲ τὰ

χρώματα καὶ τὰ ἀρώματά σου βοηθᾶς νὰ γίνῃται ἡ ζωὴ εὐκολώτερη. Σὲ αὐτὰ βοηθοῦν καὶ οἱ τρίλιες τῶν μικρῶν πουλιῶν, μὲ τὶς γλυκόλαιλε συναυλίες τους, τὰ πρωινὰ τῆς Ἄνοιξης ἢ τὰ βραδυνά, ὅπως τῆς ἀρέσει.

Καλὴ μου Ἄνοιξη, ποὺ ὑπάρχεις καὶ μᾶς κάνεις τὴ ζωὴ γλυκιά. Εὐχαριστῶ.

ΛΙΤΣΑ ΑΠΑΛΑΚΗ

Τὸ παράπονο τοῦ Θεοῦ

Γλυκοχάραξε, και ὁ ἥλιος ἔριξε τὶς πρῶτες ἀκτίνες του. Περίμενα νὰ μοῦ μιλήσεις και νὰ μὲ εὐχαριστήσεις γιὰ τὴν καινούργια μέρα ποὺ σοῦ χάρισα. Ὁμως ἐσύ ἔφυγες ἀγκωμένως γιὰ τὴ δουλειά σου, χωρὶς νὰ μοῦ πεῖς μιὰ καλημέρα.

Παρ' ὅλα αὐτά, ἐγὼ σοῦ χάρισα ἕνα δροσερὸ ἀεράκι και τὸ γλυκὸ κελίηδημα τῶν πουλιῶν! Λυπήθηκα, ποὺ δὲν πρόσεξες τὴν παρουσία μου.

Μὰ ἐγὼ παρακολοουθοῦσα τὰ βιασικὰ βήματά σου και περίμενα νὰ ἀκούσω ἕνα εὐχαριστῶ. Βέβαια, ἦσουν ἀπασχολημένοι, και δὲν εἶχες χρόνον νὰ μοῦ μιλήσεις.

Ὅταν γύρισες ἀπὸ τὴ δουλειὰ κουρασμένοι, σὲ λυπήθηκα και σοῦ ἔστειλα μιὰ δροσερὴ βροχούλα. Ἦλιπιζα πὼς τώρα θὰ μὲ θυμηθεῖς, ἀλλὰ ἐσύ ἔτρεξες βιασικὸς και νευριασμένοι στοὺ σπιτικό σου.

Ἦθελα τόσο πολὺ νὰ μοῦ μιλήσεις και νὰ μοῦ πεῖς τὰ προβλήματά σου. Ἀλλὰ ἐσύ, ἀφοῦ δειπνησες, χωρὶς νὰ μὲ εὐχαριστήσεις γιὰ τὸν ἄρτον τὸν ἐπιούσιον, ἄνοιξες τὴν τηλεόραση και παρακολοουθήσες τὸ ἀγαπημένο σου πρόγραμμα. Γιὰ ἄλλη μιὰ φορά, δὲν μὲ θυμήθηκες.

Τὸ ἀπόγευμα πέρασε γρήγορα, και ἀπλήθηκε δειλὰ τὸ σκοτάδι. Τότε σκέφτηκα νὰ διαλύσω τὸ σκοτάδι, χαρίζοντάς σου χιλιάδες ἀστέρια και ἕνα ὀλόφωτο φεγγάρι. Ὅλα ἦταν πανέμορφα. Κρίμα ποὺ δὲν τὰ ἀντίκρυσες και δὲν ἀπλήαυσες τὴ λάμπη τους, ἀλλὰ δὲν πειράζει...

Στ' ἀλήθεια, ἀκόμη δὲν ἀντιλήφθηκες τὴ γεμάτη φροντίδα και ἐνδιαφέρον παρουσία μου... Ὁμως ἐγὼ θὰ περιμένω μὲ ὑπομονή, δὲν θὰ σὲ ἀφήσω νὰ χαθεῖς!

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΔΟΓΑΝΗ

Ἡ ἀνανέωση τῆς συνδρομῆς μπορεῖ νὰ γίνει μὲ τοὺς ἑξῆς τρόπους:

Γιὰ συνδρομὴ Ἐσωτερικοῦ

α) Μὲ κατάθεση στὴν τράπεζα Eurobank, στὸν λογαριασμό ποὺ διατηρεῖ ἡ Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνων ὑπ' ἀριθμ.: 0026-0201-94-0100366081 (IBAN: GR1102602010000940100366081).

Νὰ ζητᾶτε νὰ σημειώνεται ρητῶς τὸ ὄνοματεπώνυμό σας στὴν Αἰτιολογία.

β) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ταχυδρομικὴ ἐπιταγὴ στὴ διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ (Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήνα). Προβλήεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

γ) Στὰ ΕΛΤΑ μὲ ἔντυπο ταχυπληρωμῆς ποὺ συναποστέλλεται μὲ τὸ τελευταῖο τεῦχος κάθε χρονιάς γιὰ ὅσους ἔχουν ὀφειλὴ. Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωση δὲν προβλήεται ἐπιβάρυνση μὲ ταχυδρομικὰ τέλη.

δ) Στὰ Βιβλιοπωλεῖα «ΖΩΗ» και συνεργαζόμενα βιβλιοπωλεῖα.

ε) Σὲ κατὰ τόπους συνεργάτες και ἀντιπροσώπους, οἱ ὁποῖοι και θὰ κόβουν σχετικὲς ἀποδείξεις.

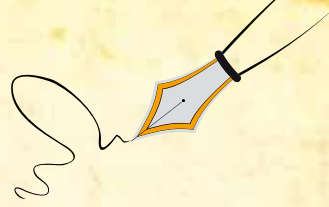
Γιὰ συνδρομὴ Ἐξωτερικοῦ

Παρακαλοῦμε μὴν ἀποστέλλετε ἐπιταγές, γιὰτὶ ἀδυνατοῦμε νὰ τὶς εἰσπράξουμε. Ἡ συνδρομὴ μπορεῖ νὰ καταθεθεῖ μὲ τραπεζικὸ ἔμβασμα. Τὰ στοιχεῖα ποὺ θὰ χρειαστεῖτε εἶναι:

– IBAN: GR1102602010000940100366081

– BIC/Swift Code: ERBKGRAA

ΠΡΟΣΟΧΗ! Ὅταν κατατίθεται ἕνα ποσὸ στὸν τραπεζικὸ λογαριασμό, χωρὶς νὰ ἀναγράφεται στὴν Αἰτιολογία τὸ ὄνοματεπώνυμο τοῦ συνδρομητῆ / τῆς συνδρομητριάς (ἀκόμη και ἂν ἀναγράφεται: «Κόσμος τῆς Ἑλληνίδος συνδρομὴ 2021» ἢ ὅ,τι ἄλλο), δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ γνωρίζουμε ποιά συνδρομὴ ἀφορεῖ τὸ συγκεκριμένο ποσὸ! Ἄν τυχὸν ἔχετε κάνει κατάθεση, ἀλλὰ ἔχετε ἀμελήσει νὰ καταγράψετε τὰ στοιχεῖά σας στὴν Αἰτιολογία, παρακαλοῦμε ἐπικοινωνήστε μὲ τὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ (κατὰ προτίμηση μὲ μήνυμα ἠλεκτρονικοῦ ταχυδρομείου), γιὰ νὰ μᾶς ἐνημερώσετε και νὰ μπορέσουμε νὰ πιστώσουμε σωστὰ τὸ ποσὸ.

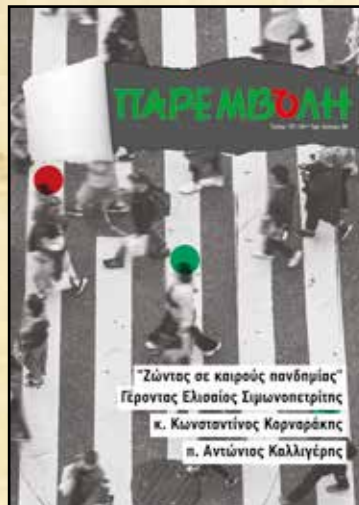

Άξίζει νά διαβάσετε

Τό μνιαίο Όρθόδοξο Χριστιανικό Περιοδικό με την ιστορία τών 100 χρόνων του κοντά στόν έλληικό λαό.

Τό περιοδικό για την Έπιστήμη, τὰ Γράμματα και την Τέχνη, με τό ένδοξο παρελθόν και τό δυναμικό “παρών” στις μάχες του κατά τοϋ ύλισμοϋ και τής άπιστίας.

Ένα περιοδικό - πολύτιμος συμπαράστατης για έκπαιδευτικούς και γονείς.

Νεανικό περιοδικό τής “Χριστιανικής Φοιτητικής Ένώσεως” - με τόν ένθουσιασμό τής νεότητας και τή σφραγίδα τής πίστης και τής παιδείας.

Τό μνιαίο παιδικό περιοδικό που κυκλοφορεί από τό 1946 - ένας πολύτιμος πνευματικός φίλος για τὰ Έλληνόπουλα.

Άξίζει νά διαβάσετε

Τό Όδοιπορικό τῆς Πρόνοιας

Συνεργαζόμενα Χριστιανικά Σωματεία «Ο Άπόστολος Παῦλος»

Έκδόσεις «Δαμασκός»

